

glasilo zveze združenj borcev nov in zveze rezervnih vojaških starešin slovenije

Tudi v prihodnje po avnojskih poteh

Ze štirinajstič po vrsti so julija letos slovenska mladina, pionirji, pripadniki TO in JLA ter preživeli udeleženci NOV, med njimi tudi narodna herojinja Albinca Hočevar-Mali, prehodili 203 kilometre dolgo pot, po kateri so pred štiridesetimi leti korakali slovenski odposlanci na 2. zasedanje AVNOJ v Jajcu. Ob koncu pohoda so si obljubili, da se prihodnje leto spet dobijo.

Sobotno delovno srečanje brigadirjev MPB AVNOJ 83 v Kamniški Bistrici je bilo še ena priložnost za utrjevanje medsebojnih vezi. Analizirali so letošnji pohod, ocenili in kritično spregovorili o napakah, ki jih na takšnih pohodih ne smejo več ponavljati. Vse pogostejše je slišati pripombe in vprašanja o upravičenosti takih pohodov, zlasti v sedanjih razmerah. Brigadirji, posebej še udeleženci NOV so zavrnilli vse neutemeljene razloge za ukinitvev pohoda v prihodnjih letih. Pohodi naj bodo, vendar z večjim poudarkom pri spoznavanju krajev, ljudi in njihovih običajev in tudi z nekaj več avtoritete. Koga motijo pohodi, če pa po drugi strani ves čas govorimo o prenašanju revolucionarnih izročil na mlajše rodove? Ob koncu srečanja, ki je bilo obenem v počastitev 40-letnice AVNOJ, so brigadirji izvolili nov organizacijski odbor, ki se bo takoj lotil priprav na štirinajsti pohod po poteh Avnoja prihodnje leto.

Jože Čurin

Naši protesti so premalo glasni

V Ljubljani se je v torek, 7. novembra sešla na tretji redni seji republiška konferenca ZRVS Slovenije. Poleg delegatov republiške konference so se zasedanja udeležili tudi delegati v zvezni konferenci ZRVS, člani komisij predsedstva RK ZRVS, predstavniki družbenopolitičnih organizacij naše republike, oboroženih sil in predstavniki mesta Ljubljane. Na zasedanju pa so bili tudi predsednik zvezne konference ZRVS Djuro Lončarevič, predsednika republiških konferenc ZRVS Hrvaške in Bosne ter Hercegovine Ferdo Toplak in Šukrija Bjedić.

Republiška konferenca je obravnavala in sprejela program dela za prihodnje leto. Razprave k tej točki ni bilo, saj se člani ZRVS že od maja pogovarjajo o tem programu, od septembra pa ga že uresničujo. Kot je poudaril predsednik RK ZRVS Janez Japelj, rezervni starešine že razpravljajo in se pripravljajo za sprejem programa dela za 1985. leto. Poleg tega pa so delegati sprejeli še osnutek

Republiška konferenca ZRVS Slovenije je razpravljala tudi o mednarodnem političnem položaju in odnosih ter ob tem poslala predsedstvu republiške konference SZDL protestno pismo. V njem je med drugim zapisano, da člani ZRVS redno spremljajo in preučujejo razmere v svetu in z ogorčenjem ugotavljajo, da se vse bolj razrašča posegi v notranje zadeve neodvisnih držav, pri čemer velesili ne izbirata načinov, vključno z uporabo sile. Mednarodno napetost stopnjuje tudi strahovita tekma v oboroževanju, ki se v zadnjem času razrašča tudi z nastavitvijo raket, kar še povečuje ogroženost miru v Evropi. Takšna in drugačna dogajanja potrjujejo pravilnost krepitve in razvoja naše zasnove SLO in DS, v kateri so delovni ljudje in občani pripravljeni in usposobljeni, da branijo neodvisnost in pridobitve NOB in samoupravnega socialističnega razvoja.

Člani ZRVS kot sestavni del frontno organiziranih sil podpirajo, pravi ob koncu protestno pismo, izjavo SZDL ob mednarodnem tednu razorožitve ter vse njene dejavnosti za ohranitev miru in pravičnih odnosov v svetu, za katere se zavzema gibanje neuvršenih. Hkrati pa odločno protestirajo proti vsaki uporabi sile v mednarodnih odnosih.

finančnega načrta za prihodnje leto, poročilo o izdelavi varnostnih načrtov in izhodišča za usposabljanje nižjih oficirjev.

V razpravo sta se vključila tudi predsednik zvezne konference ZRVS Djuro Lončarevič in predsednik mestnega komiteja ZK Ljubljane Jože Smole. Djuro Lončarevič je govoril o dejavnostih zvezne konference. V središču pozornosti so tako posvetovanje o vlogi ZRVS v naši družbi, ki bo sredi decembra letos, priprava gradiva o ZRVS, ki ga bo v začetku prihodnjega leta obravnaval zvezni svet za SLO in DS, in spremembe zakona o služenju vojaškega roka, s katerim naj bi odpravili nekatere sedanje nejasnosti.

Jože Smole je na kratko orisal sedanji položaj v svetu in dejal, da v zahodnih industrijskih državah opažajo rahlo gospodarsko rast, kar je dobro znamenje za prihodnost. Na žalost pa je zahod še vedno zelo trd v svojih stališčih do nerazvitih držav, saj so obrestne mere še vedno enako visoke, in je malo možnosti, da bi se zmanjšala. Dotaknil se je tudi naše zunanje politike in ob tem poudaril, da smo vsi premalo dejavni na tem področju. Predvsem smo premalo aktivni pri našem izražanju nezadovoljstva zaradi nastavitve raket v bližini naših meja v družbenopolitičnih organizacijah, društvih in drugod.

Bojan Kuntarič

Poimenovanje šole po 15. diviziji

Grmska osnovna šola nosi od 28. oktobra letos novo ime; poimenovali so jo namreč po 15. udarni diviziji NOV in PO. Letos praznuje divizija 40-letnico ustanovitve na Dolenjskem in s tem, ko so po njej poimenovali osnovno šolo na Grmu, so ji v novomeški občini postavili trajen spomenik, pomnik vseh tistih bojev, ki jih je med narodnoosvobodilnim bojem izbojevala največ v krajih novomeške občine. Tam se je s svojimi brigadami največ zadrževala, tam je razorožila italijansko divizijo Isonzo ob kapitulaciji Italije.

Slavnosti ob poimenovanju v prostorih novomeške osnovne šole Grm so se udeležili številni borci, med njimi tudi narodna heroja Stane Semič-Daki in Jože Borštnar, ki je v šoli tudi odkril spominsko ploščo 15. divizije. Učenci pa so prisluhnili Borštnarjevim besedam o zmagoviti poti divizije vse od njenega rojstva pa do hudih bojev nad Orlemi pri Ljubljani. Sklenili so, da bodo s pridnim učenjem in s svojim delom v šoli ter v krajevni skupnosti dokazali, da so vredni imena 15. divizija.

Z. D.

Dosegli vse cilje

Prejšnji teden so v Skopju končali analizo združene taktične vake Enotnost 83, ki je septembra potekala v Makedoniji. Zvezni sekretar za ljudsko obrambo admiral Branko Mamula je med drugim poudaril, da je bila vaja dobro pripravljena in uspešno izvedena in da so bili doseženi vsi cilji. Po mnenju Branka Mamule je vaja potrdila popolno ideološko, organizacijsko in funkcionalno enotnost našega sistema SLO in DS pa tudi njegovo usposobljenost za vse oblike boja in odpora, ki jih upošteva doktrina vseljudske vojne. Pokazalo pa je tudi najtesnejše sodelovanje JLA in drugih subjektov obrambe in varnosti. Vaja je pokazala tudi visoko tehnično kakovost oborožitve in bojne tehnike domače izdelave ter njeno prilagojenost zasnovi SLO.

Branko Mamula je posebej poudaril, da je bila vaja uspešno izvedena kljub doslednemu varčevanju v okviru sredstev. To pa kaže odgovoren odnos vseh udeležencev do nalog, ki jih imajo oborožene sile pri uresničevanju dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije tudi v takšnih razmerah.

Izhajajoč iz spoznanj, ki so jih pridobili na tej vaji, je Branko Mamula opozoril, da jih moramo kot pomembne izkušnje vgrajevati v vse načrte za urjenje in pripravo oboroženih sil ter drugih subjektov za naloge v obrambni vojni. Poudaril je tudi, da je treba temeljito preučiti vsa aktualna vprašanja z vaje, na katera je opozorila tudi vsestranska in objektivna analiza.

B. K.

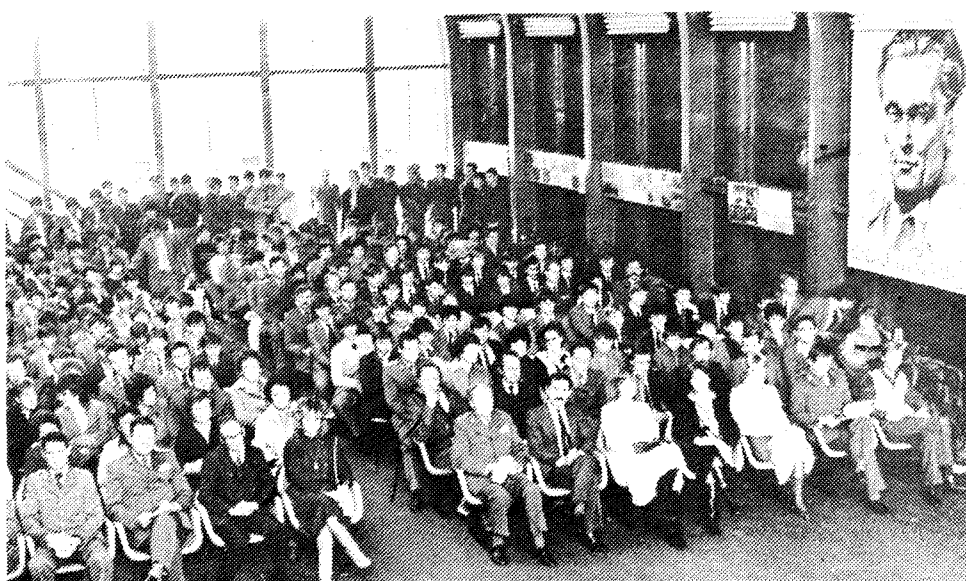
Spoštovani naši naročniki, zvesti bralci TV-15 Naš tovariš!

Naš časopis se je znašel v neugodnem finančnem položaju. Zaradi tega se je predsedstvo RO ZZB NOV Slovenije skupaj s časopisnim svetom in našim uredništvom odločilo, da povečamo letno naročnino od 400,00 na 500,00 dinarjev.

Prav v teh dneh prejimate položnice za doplačilo 100,00 dinarjev. Prosimo, da čimprej poravnate to obveznost ter s tem omilite naše finančne razmere. Obenem vas vabimo in želimo, da še naprej ostanete naši zvesti spremljevalci.

Uredništvo

Obudili spomin na junaka

V ponedeljek, 7. novembra, je minilo 39 let od smrti narodnega heroja in poveljnika slovenske partizanske vojske Franca Rozmana-Staneta. Svojega vzornika so se na proslavi spomnili tudi delavci in dijaki srednje splošne vojaške šole, ki nosi njegovo ime.

Po uvodnem govoru direktorja šole Alojza Jeharta, ki je orisal sedemletni razvoj te ustanove in dvanajstletni razvoj dijaškega doma, so najboljšim mladincem podelili partijske knjižice. Nato so podelili priznanja in nagrade najboljšim učiteljem in učencem.

V imenu poveljstva Ljubljanskega armadnega območja je zbrane pozdravil Vinko Šunjara. Čestitkam ob obletnici šole sta se pridružila tudi predstavnika Srednje vzgojiteljske šole iz Ljubljane in občinske konference ZSMS Jesenice.

Proslave so se udeležili tudi starši učencev, predstavniki krajevnih skupnosti, šole za miličnike kadete iz Tacna, predstavniki osnovne šole iz Šmartnega pri Litiji, ki so prejeli tudi plaketo za plodno sodelovanje s srednjo vojaško šolo, in drugi gostje.

Dijaki Splošne srednje vojaške šole Franc Rozman-Stane pa so bili še posebej veseli nekdanjih tovarišev, ki zdaj študirajo na vojaških akademijah. V pogovoru po proslavi so jih spraševali o načinu dela na akademijah in o življenju nasploh v teh ustanovah. Gojenci so jim povedali marsikaj zanimivega in tako se bolj približali vojaški poklic.

Bojan Kuntarič

6. kongres tržaške borčevske organizacije VZPI-ANPI

Konec prejšnjega tedna je bil v Trstu 6. kongres tržaške borčevske organizacije Vsedržavne zveze partizanov Italije VZPI-ANPI. Po splošni oceni ni bil to pomemben dogodek in preverjanje le za organizacijo samo, temveč je v tem trenutku imel širši pomen in odmevnost. V prvi vrsti je izzvenela potreba po ohranitvi miru v svetu in ustvarjanju pravega ozračja za krepitev vsestranskega sodelovanja, zaupanja in razumevanja. Še posebnega poudarka pa so bila deležna specifična vprašanja, ki zadevajo Trst in njegovo okolico. Tu mislimo na zaskrbljujoče pojave obujanja fašističnega škvadrizma, ki se ob vzpodbujanju in potuhi nacionalističnih vzgrov vse prevečkrat znaša nad partizanskimi spomeniki in slovenskimi protifašisti. Ustvarjati klimo sožitja in strpnosti je toliko težje v trenutku, ko je vse bolj občutiti posledice naraščajoče gospodarske krize, ki je seveda svetovni pojav, vendar pa je to vprašanje še toliko bolj dramatično v Trstu zaradi uvedbe depozita, kar je zrahljalo, če že ne prekinilo številne gospodarske, kulturne in družbene stike z neposrednim jugoslovanskim zaledjem. V ospredju je bilo tudi vprašanje slovenske narodnostne skupnosti v Italiji, ki v nasprotju z ustavnimi določili in sploh s splošnim naravnim zakonom nima zagotovljenih najosnovnejših pravic. Borčevska organizacija je v prvi vrsti angažirana, da italijanska republika pokaže svojo stopnjo demokratičnosti s potrditvijo pravičnega popolnega zakona o zaščiti.

Kongresa, ki je potekal pod geslom »Vloga in mesto Vsedržavnega združenja partizanov Italije VZPI-ANPI v prizadevanjih za obnovo družbe, za izhod iz gospodarskega zastoja, v boju proti oboroževanju in za mir ter sodelovanje med narodi«, so se med drugimi udeležili tudi generalni konzul SFRJ Drago Mirošič, konzul Nikolič, tržaški župan Richetti, predsednik tržaške po-

krajine Clarici, župani slovenskih občin, predstavniki Zveze združenj borcev NOB z Reke in iz obalno-kraške regije, ki so prinesli tudi pozdrav republiškega odbora ZZB SR Slovenije, ter vidni predstavniki civilnih in vojaških oblasti.

V imenu pokrajinskega vodstva je obširno poročal predsednik Arturo Calabria, v imenu vsedržavnega vodstva pa je spregovoril generalni sekretar Giulio Mazzon. Poudarjeno je bilo, da VZPI-ANPI prenaša plemenito dediščino protifašističnega in osvobodilnega boja na mlajši rod, ki naj dosledno nadaljuje ta boj v duhu svetlih idealov NOB in odpornosti. Čeprav bivši partizani spadajo v vrste starejše generacije, pa še vedno čvrsto sledijo in prispevajo k splošnemu družbenemu dogajanju, še posebej ko gre za obrambo miru in sožitja. V posebnih političnih razmerah, ki se kažejo zlasti v Trstu, je treba sprejeti junaški boj izpred štiridesetih let na podlagi objektivne zgodovinske analize, ker bo le tako mogoče omejiti pojave nestrpnosti, političnega in narodnostnega ščuvanja. Le tako bodo vrednote borčevske organizacije globoko prešle v zavest mladih rodov in postale sestavni del politične kulture na tržaškem ozemlju. Slovenski partizani, ki so v borčevski organizaciji v večini, morajo še dalje dajati svoj dragoceni delež, da bodo žrtve slovenskega naroda primerno ovrednotene. Globalna zaščita slovenske narodnostne skupnosti je pravi preiskusni kamen stopnje demokracije italijanske republike.

Vse te smernice in načela so strnili v sklepno resolucijo, ki označuje usmeritev in delovanje tržaškega pokrajinskega vodstva Vsedržavne zveze partizanov Italije VZPI-ANPI v prihodnjem mandatnem obdobju. Na kongresu so izvolili tudi novi odbor, v katerem je 33 bivših partizanov slovenske in italijanske narodnosti.

Boris Simoneta

66 let oktobrske revolucije

V kongresni palači Kremļa v Moskvi so se najvišji sovjetski voditelji zbrali na slavnostni skupščini za proslavo 66. obletnice oktobrske revolucije. Slavnostni govornik je bil Grigorij Romanov. Začudenje je vzbudila odsotnost Jurija Andropova, tajnika KP in državnega poglavarja Sovjetske zveze, ki se ni udeležil tudi tradicionalne parade na Rdečem trgu naslednjega dne. Njegovo odsotnost so obrazložili s prehladom.

Predsednik predsedstva SFRJ Mika Špiljak je ob 66-letnici oktobrske revolucije poslal v imenu predsedstva SFRJ generalnemu sekretarju CK KPSZ in predsedniku prezidja vrhovnega sovjeta SSSR Juriju Andropovu brzojavko s prirčnimi čestitkami.

Tretje srečanje mladih manjšinarjev

V dijaškem domu v Trstu se je 5. novembra začelo 3. srečanje mladih manjšinarjev iz Furlanije-Juljske krajine, Koroške in iz Slovenije. Srečanje je organiziral mladinski odbor pri SKGZ. V uvodnih besedah je predsednik mladinskega odbora pri SKGZ Boris Siega poudaril pomen takšnih srečanj, ki zblizu mlade in jim omogočajo, da se seznajajo z različnimi okoliščinami, v katerih živijo. Sicer pa je bilo v ospredju vseh razprav gospodarstvo z vsemi vprašanji, ki se vrtijo okoli njega.

Z. D.

naš komentar

Argentinska prelomnica

Vsaj dva razloga sta spodbudila pozornost svetovne javnosti na nedavne volitve v južno-ameriški državi Argentini. Prvi in poglavitni je vsekakor ta, da te volitve pomenijo konec večletne vojaške diktature. Leta 1976 je skupina generalov pod vodstvom vrhovnega poveljnika vojske Videle zaprla tedanjo predsednico države Isabelo Peron, ženo dve leti poprej umrlega predsednika Perona, ki je vladal v Argentini vse od leta 1945, vso oblast v državi pa je prevzela vojska.

Ta dogodek je pomenil začetek enega najbolj težavnih in krutih obdobij v novejši zgodovini Argentine. Veleposestniška kasta se je skupaj z veleburžoazijo povezala z vojaško oblastjo in tujimi nadnarodnimi družbami. Na široko so odprli vrata vdoru tujega kapitala, kar je imelo usodne posledice: padec vrednosti valute, rast inflacije kar za 450 odstotkov in padec življenjske ravni množic ter vse večjo brezposelnost.

Naravno je bilo, da so se pojavile razne oblike odpora, od občasnih stavk delavcev pa vse do oboroženega gverilskega boja. Vojaška oblast je udarila z železno roko: polnile so se ječe in taborišča, najhujši zločin, ki je zlasti vzbudil argentinsko in svetovno javnost pa je bila izginitev nad 30.000 nasprotnikov režima. Vse glasnejše so postajale zahteve, ki so od vladnih hotelov odgovor na vprašanje, kaj je s tisoči »desaparecidos«, kot so imenovali vse brez sledu izginule žrtve diktature.

Kaže, da si je diktatorski režim zapravljal zadnje ostanke vpliva in ugleda z znano avanturo, ki jo je pomenil napad na Falklandske otoke, kar je pripeljalo do vojne z Veliko Britanijo, v kateri je bila Argentina povsem poražena.

Poraz na Falklandih je bil kaplja, ki je povzročila, da je nakopičena jeza množic prekipela v silovit odpor proti diktaturi. Ni šlo samo zato, da se je delavski razred Argentine, ki se je pod težo krivic in tiranije politično prebudil in radikaliziral, zdaj spustil v splošen odpor proti diktaturi, pač pa so oblastniki dobili proti sebi tudi ves srednji sloj, ki je prav tako močno čutil hude gospodarske in druge posledice diktature. Vojaška oblast se je končno morala ukloniti vseljidski zahtevi po volitvah in vrnitvi demokratičnega življenja.

Izid volitev je bil drugi razlog za povečano zanimanje mednarodne javnosti za notranje procese v Argentini. Vsi so pričakovali, da bo na volitvah zmagoval in spet prišlo na oblast peronistično gibanje, saj je bila dežela vsa povojna leta – z izjemo obdobja diktature – v znamenju vladavine peronističnega gibanja, ki se je močno zasediralo v najširših plateg prebivalstva in tudi v delavskem razredu. Toda volitve so pokazale, da peronizem ni več najmočnejša, politična sila v deželi. Četudi so se komunisti in socialisti, z izjemo majhne skupine levičarjev pod imenom Intransigente, pridružili novemu voditelju peronistov Argentinu Luderu, je le-ta dobil samo 40 odstotkov vseh glasov. Absolutno večino glasov, in sicer 52 odstotkov, je dobila Radikalna stranka Raula Alfonsina, ki ji pripadajo vsi srednji sloji in tudi del desničarjev je podprl to stranko, kajti v Argentini ne obstaja nobena desničarska stranka. Vse manjše stranke – teh je bilo na volitvah kar 14 – so skupaj nabrale komaj 8 odstotkov glasov. Komunistična partija, ki je šla na volitve pod zastavo peronistov, je ostala brez predstavnika v parlamentu.

Zdaj gre za izjemno pomembno obdobje v razvoju demokracije v Argentini. Država je v hudi gospodarski stiski. Inflacija je 450-odstotna. Deželo težijo visoki dolgovi, kar za 40 milijard dolarjev se jih je nabralo v zadnjih letih. Treba se bo spoprijeti z zapletenimi gospodarskimi problemi v obdobju hude krize. Odločilno utegne biti zlasti vprašanje, kakšne odnose bo mogoče postaviti med vlado in opozicijo.

Drago Košmrlj

Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do tedna ■ Od tedna do

Predsednik predsedstva Jugoslavije Mika Špiljak je bil na uradnem in prijateljem obisku v Romuniji. Obisk je potrčil odločenost obeh držav, da nadaljujeta pot tesnega sodelovanja, kot sta jo svojčas začrtala predsednika Tito in Ceausescu. Med obiskom so obravnavali vsa poglavitna mednarodna vprašanja in dvostranske odnose, ki bi jih bilo treba – kot so sklenili na pogovorih – pospešiti zlasti na gospodarskem področju. ■ **Generalna skupščina združenih narodov je z veliko večino glasov obsodila ameriško invazijo na neuvrščeno državo Grenado.** Proti obsodbi je bilo samo 9 držav, 27 pa se jih je vzdržalo glasovanja. ■ **Posledice jedrske vojne bi bile za človeštvo najbrž še bolj pogubne, kot pa so jih vse do nedavne prikazovali strokovnjaki.** Tako se glasi ugotovitev simpozija ameriških in drugih znanstvenikov iz Washingtona pod geslom »Svet po jedrski vojni«. Atomske eksplozije bi samo na severni polobli – so med drugim ugotovili – zahtevale milijard mrtvih in milijardo ranjenih. ■ **V libanonskem mestu Tripoliju se je začela najbolj usodna tragedija palestinskega osvobodilnega gibanja.** Dva tisoč privržencev Jaserja Arafata je na utrjeni vzpetini nad mestom tarča silovitih napadov sirijskih, libijskih in odpadniških palestinskih sil. Arafatovi vojaki nimajo umika, ker morsko stran drže pod topovskim ognjem ameriške ladje. ■ **V Albaniji so – po pisanju grškega tiska – v septembru obsodili na smrt več pomembnih državnih in partijskih osebnosti.** Ustrelili so med drugimi obrambnega ministra Kadrija Kazbia, notranjega ministra Fiqroja Shehua, sina bivšega predsednika vlade in dolgoletnega tesnega sodelavca Envera Hoxhe, Mehmeta Shehuja. Shehujevo ženo in druge člane njegove družine so obsodili na dolgoletne kazni. ■ **Na nedavnem kongresu avstrijske Socialistične stranke so namesto dosedanjega voditelja Bruna Kreiskga izvolili za predsednika stranke Freda Sinowatza,** ki je pred meseci prevzel tudi funkcijo predsednika koalicijske vlade Avstrije. Kreisky, ki so ga označili za najvidnejšo osebnost povojne Avstrije, se je umaknil iz političnega življenja. ■ **Novo napetost v zvezi z Libanom je sprožil napad na vojaško poslopje izraelske armade v mestu Tir na jugu Libanona.** Napad je bil podoben kot nedavno na poslopje ameriške vojske v Bejrutu: tovarnjak, poln dinamita, se je z vso silo zaletel v poslopje in ga do tal porušil. Taki dogodki utegnejo zaviralno vplivati na potek ženevske konference o pomiritvi med sprtimi silami v Libanonu. Po nekaj dneh trajanja so konferenco preložili na 14. november.

naš komentar

Rešitev je le v boljšem delu

Nenehne dražitve so številne spravile v izredno nezavidljiv položaj. To v teh dneh znova ugotavljajo na raznih ravneh. Realni osebni dohodek so se v zadnjih štirih letih v državi zmanjšali za 30 odstotkov. V letošnjih devetih mesecih so nižji od lanskih že za več kot desetino. Zato ni čudno, da mnogi bijejo plat zvona in zahtevajo učinkovite ukrepe. Najbolj so se letos povečali stroški za prehrano. Po nekaterih ocenah so višji od lanskih za dobrih 40 odstotkov. Zaradi tega se je znašlo v stiski okrog tri milijone zaposlenih Jugoslovancev. Kaj več o tem povedo le podrobnejši podatki, zato jih pogledajmo bližje.

V naši državi je v družbenem sektorju zaposlenih okrog 6 milijonov ljudi. Od tega naj bi jih dva milijona 77 tisoč prejelo na mesec manj kot 10 tisoč dinarjev. Splošna ocena pa je, da s tem denarjem vseh najnujnejših stroškov ni mogoče več pokriti.

Šest tisoč dinarjev naj bi še danes prejelo 45 tisoč zaposlenih, do sedem tisoč 423 tisoč itn. Mnogi dobivajo zagotovljeni osebni dohodek. Čeprav je ta po republikah zelo različen, pa vendarle povsod znaša 50 do 60 odstotkov povprečnega osebnega dohodka. V naši republici znaša od aprila letos ta dohodek 8420 dinarjev. Ta zagotovljeni dohodek je že prenehal, saj bi moral po sodbi številnih poznavalcev znašati vsaj 10 tisočakov.

Sicer pa prejema v Sloveniji na mesec manj kot 10 tisoč dinarjev okrog 60 tisoč ljudi. To je približno 9 odstotkov vseh zaposlenih, kar je precej manj kot v drugih okoljih v državi. K temu je treba prišteti še nizke pokojnine.

V Jugoslaviji je milijon 800 tisoč upokojencev. Tako vsaj trdi zvezni zavod za statistiko. Od tega šte 14 milijonov 830 tisoč prejema na mesec manj kot 8 tisoč dinarjev. V Sloveniji je 56 tisoč upokojencev, ki dobivajo manj kot 8 tisočakov. Že ta številka ni tako nizka, še huje pa je, če k temu prištejemo še tiste, ki prejema mesečno do 10 tisoč dinarjev. Teh je skoraj polovica vseh upokojencev v republikah. Od približno 244 tisoč torej kar dobrih 120 tisoč. Otroške dodatke prejema v Jugoslaviji milijon 872 tisoč otrok. Lani je najnižji dodatek znašal 491, najvišji pa 1081 dinarjev. Za letos teh podatkov ni bilo mogoče dobiti. Verjetno so nekoliko višji, vendar ne bistveno.

In kako je v Sloveniji? Najnižji otroški dodatek se vrtil okrog 455, najvišji pa 1350 dinarjev. Ta dodatek prejema samo še 145 tisoč otrok, kar je znatno manj kot pred leti. S tem denarjem naj bi si pomagali pri plačevanju oskrbnin v vrtcih, pri nakupih šolskih knjig in podobno. V bistvu pa si s tem denarjem ne morejo kaj prida pomagati. Otroški čevlji, denimo, stanejo že 1500 in več dinarjev. Za predšolskega otroka je treba odšteti na mesec 5500 dinarjev, za šoloobveznega 6600 itn.

Močno se je poslabšal položaj v domovih za starejše občane. V Jugoslaviji je takih domov 140, v njih pa živi 21 tisoč ljudi. Okrog 5 tisoč otrok brez staršev živi v raznih socialnih zavodih itn. V vseh teh ustanovah se je sprlo naglo povečanje stroškov poslabšala kakovost storitev. Od tod in tam poročajo, da so zaradi pichl sredstev morali marsikaj črtati. Socialna podoba potemtakem ni prav nič

razveseljiva. Seveda se postavlja vrsta vprašanj, kako iz te stiske, kaj storiti, da bi tistim, ki komajda sestavijo konec s koncem, učinkoviteje pomagali kot doslej. Znano je da so jugoslovanski sindikati sprva predlagali uvedbo posebnega draginskega dodatka, ki naj bi ga prejelo nič manj kot tri milijone Jugoslovancev. Ta dogovor so pozneje opustili, razlogi za to pa so bili popolnoma na dani. Prvič velja ugotoviti, da imamo v socialni politiki, dovolj možnosti, da stvari urejamo na drug način, ne s prelaganjem denarja iz žepa v žep. Drugod v državi sicer opozarjajo, da pri tem ne upoštevamo dovolj resničnih možnosti, kakršne so, posebno na manj razvitih območjih v državi. Toda hkrati priznavajo, da je rešitev pravzaprav samo v večjem dohodku. Če ne bomo ustvarili več, kot ustvarimo danes, ne bo kaj deliti. To spoznanje bi moralo dodobra prodreti v vsa okolja. Če ne bomo boljše delali, bolj produktivno in z manjšimi stroški, velikih stroškov v splošni in skupni porabi ne bo mogoče pokriti. Tu ne bi pomagalo nobeno prelivanje denarja, ker tega denarja preprosto ne bi bilo komu vzeti.

Rešitev je potemtakem v ustvarjanju večjega dohodka. Že v ustavi smo zapisali, da družbenoekonomskega in socialni položaj posameznika izvira iz dela in tega temeljnega načela v nobenem primeru ne bi smeli spodkopati. To načelo je v sedanjih razmerah še posebej aktualno, ko si znova prizadevamo uveljaviti spodbudna merila nagrajevanja po delu. Če bi ga opustili bi zrušili tudi ta naša prizadevanja, ki si sicer s težavo krčijo pot, a so edino sprejemljiva. Vsi ukrepi bi morali biti usmerjeni v to smer. Potem bo v skrajšem času mogoče po eni strani dvigniti nizke osebne dohodke vsaj na 10 in več tisoč dinarjev na mesec, po drugi pa več primakniti tudi za reševanje vsaj najnujnejših socialnih vprašanj.

Darko Marin

Skrb za ohranjanje izročil NOB

Dne 26. oktobra 1983 je občinski odbor ZZB NOV Ormož skupaj z Zavodom za šolstvo SRS Maribor sklical posvet o ohranjanju, prenašanju in razvijanju izročil NOV na področju vzgoje in izobraževanja v občini Ormož. Posveta so se udeležili vodje interesnih krožkov za razvijanje in ohranjanje izročil NOV vseh osnovnih šol občine z ravnatelji, predstavniki VVZ in predstavniki družbenopolitičnih organizacij občine Ormož. Osnovni namen posveta je bil analizirati dosedanje delo pri ohranjanju, prenašanju in razvijanju izročil NOV, razširiti dejavnosti in opredeliti jasne usmeritve in konkretne naloge za prihodnje leto.

Vlado Ožbolt, predsednik občinskega odbora ZZB NOV, je v uvodu dejal, da v občinski organizaciji ZZB NOV menijo, da sta vzgoja in izobraževanje najbolj pomembna za ohranjanje in razvijanje izročil NOV, saj na tem področju oblikujemo doraščajočega ter tudi vplivamo na zavest že oblikovanega odraslega človeka. NOV ne smemo obravnavati kot zgodovinsko obdobje, ki se je izteklo in končalo. Prenašanje izročil NOV lahko uporabimo kot obliko mirnovnega gibanja. Odločno se moramo zavzeti in se bojevati proti poskusom razvrednotenja NOV. Prizadevati si moramo, da bomo izročila NOV uporabili za razvijanje ponosa in oblikovanje pozitivnega odnosa do sedanjega in prihodnjega boja za razvoj naše družbe. Izročila NOV bi morala biti navzoča v celot-

nem oblikovanju človekove osebnosti, torej na vseh stopnjah in vseh oblikah vzgoje in izobraževanja. Z delom v VVZ in na OS smo zelo zadovoljni, toda ohranjanje in razvijanje izročil NOV na srednji, višji in visoki stopnji izobraževanja je za nas zaprt knjižga. Poudaril je, da bi morali dati pobudo za organiziranje regionalnega posveta na to temo, ki naj bi bila pobudnik kontinuitete ohranjanja izročil NOV na vseh stopnjah izobraževalnega sistema.

Na koncu je poudaril, da občinska organizacija ZZB NOV meni, da tudi dejavnost na področju ohranjanja in razvijanja izročil kaže, kako pomembno je učiteljevo poslanstvo v naši družbi. Zato je potrebno izboljšati učiteljev položaj. Učitelj v naši občini bo zadovoljen, če bo težave stabilizacijskega obdobja moral prenašati v enaki meri kot njegovi stanovski tovariši v drugih občinah ali z enako izobrazbeno strukturo in zahtevnostjo dela v drugih strokah. Obljubil je, da bo to ena izmed pomembnih tem, o kateri bo razpravljala letna skupščina ZZB NOV v novembru.

V razpravi so predstavniki šol in drugi poudarili pomen današnjega posveta in dela krožkov na šolah o razvijanju izročil NOV. Predstavili so potek dela in govorili o načrtih. Razprava je pokazala, da so prosvetni delavci in drugi, ki se ukvarjajo z vzgojo in izobraževanjem, veliko naredili na področju prenašanja in ohranjanja izročil NOV.

M. Z.

Zbornik spomenikov NOB

V Škofji Loki pripravljajo zbornik o pomnikih narodnoosvobodilnega boja v občini Škofja Loka. Svet za ohranjanje in razvijanje izročil NOB ter spomeniško varstvo pri občinski konferenci socialistične zveze v Škofji Loki se je odločil uresničiti to zamisel v sodelovanju z organizacijami ZZB NOV na območju občine.

Na spomenikih in spominskih ploščah je sedaj zapisano le kratko obvestilo, kdo in kdaj je tu padel, ali kateremu zgodovinskemu dogodku je postavljeno obeležje.

Občani, posebno mladina, pa bi morali biti o padlih borcih in o drugih dogodkih navedenih seznanjeni.

V zborniku bo fotografija vsakega zgodovinskega obeležja, opis dogodka in podatki o padlih. Letos so organizacije ZZB NOV na

škofjeloškem zelo prizadevne v zbiranju podatkov o spomenikih in spominskih obeležjih NOB. Enajsttedenski uredniški odbor je že izdelal osnutek za zbiranje podatkov in za delo na terenu. Posebna skrb bo namenjena avtentičnosti objavljenih podatkov. Zbornik bo opremil akademski slikar, nekdanji prvoborec NOV Ive Šubic. Izšel naj bi ob koncu leta 1984.

Zbornik bo namenjen zlasti šolski mladini, uporabljali pa ga bodo lahko tudi učitelji pri pouku zgodovine in pri predmetu spoznavanje narave in družbe. Pedagogi bodo lažje načrtovali izlete in usmerjali mladino v kraje, znane iz NOB. Zbornik bo v pomoč turističnim društvom, družbenopolitičnim organizacijam, ustanovam, delovnim organizacijam in posameznikom.

Franc Galičič

Spominski znak ali medalja?

Ne vem, katera brigada je začela podeljevati spominske znake v obliki medalj ob pomembnejših jubilejih enot. Ali so te medalje v tolažbo tistim, ki jih med bojem niso dobili, a so jih še kako zaslužili? Mislim, da je to le spominski znak, ki naj bi označeval pripadnost borca neki enoti. Toda znak ima obliko medalj, kot smo jih dobivali med bojem ali takoj po osvoboditvi. Med bojem je le malo predlogov prišlo na cilj, in tako so bila hrabra dejanja mnogih borcev pozabljena.

Srečko Grašič

Vabilo na zanimivo razstavo

V počastitev 40-letnice ustanovitve 1., 2. in 3. prekomorske brigade baze NOV Jugoslavije v Barju in drugih prekomorskih enot NOV Jugoslavije bo v petek, 11. novembra 1983, ob 11. uri v atriju

muzeja v Kopru, Kidričeva 19, otvoritev razstave IZ AFRIKE V NARODNOOSVOBODILNO VOJSKO JUGOSLAVIJE. Razstava bo odprta od 11. do 23. novembra 1983 od 9. do 13. ure in od 16. do 18. ure.

Vaja Ptuj 83 je uspela

Sobota, 5. novembra. V občini Ptuj se je zgodaj zjutraj začela izredno pomembna vojaška vaja. Cilj je bil preveriti pripravljenost in usposobljenost občinskega vodstva, vodstev v KS in tozidih za izvajanje mobilizacije v najhujših razmerah. V KS Majšperk so mobilizacijo izvajali tudi praktično ter so na vaji Ptuj 83 preverili pripravljenost in usposobljenost celotnega prebivalstva za izvajanje koncepta SLO in DS. Že v pripravah na vajo so se med drugim dogovorili, da bodo imeli na dan vaje prostovoljni delovni dan. Vse strukture, ki so sodelovale v vaji, so nosile svoj del stroškov. V vaji je sodelovalo več kot 3000 ljudi in vsi prebivalci KS Majšperk.

Občinsko vodstvo je ob sprejemu ukazal o splošni javni mobilizaciji na kratko opisalo vzroke za objavo splošne mobilizacije in je angažiralo vsa tehnična in druga sredstva za seznanjanje prebivalcev z novimi razmerami. V najkrajšem času so s pomočjo mobilizacijskih in obrambnih načrtov omogočili delovanje DPS, DPO in drugih organov, organizacij in skupnosti v novih razmerah. Občinski komite za

SLO in DS je že dobro uro po objavi splošne mobilizacije ocenil, da so vojaško-politične in varnostne razmere takšne, da lahko »modri« vsak trenutek napade. Zato je sprejelo ustrezne ukrepe za čim hitrejši prehod na novo organiziranost. »Modri« je začel napadati. Povsod so se začeli pojavljati razglasi, ki so pozivali prebivalstvo k vdaji, blatili naše vodstvo in samoupravni sistem. Delovati so začele prikritne diverzantsko-teroristične in izvidniške skupine.

V KS Majšperk je predsednica komiteja za SLO in DS Ruža Klarič povedala, da so zgodaj zjutraj izobesili odlok o splošni javni mobilizaciji ter aktivirali kurirsko službo. Glede na obsežen in hribovit teren je imela zlasti kurirska služba zahtevne naloge. »Modri« je »bombardiral« tovarno volnenih izdelkov v Majšperku. Takoj so gasilci pogasili požar. Ekipa Civilne zaštite so v proizvodni dvorani obvezovale delavke, ki so potrebovale prvo pomoč. Proizvodnja je tekla nemoteno, delovna mesta so zapustili samo nekateri delavci, ki so dobili pozive Civilne zaštite, oboroženih sil in za

razne druge priložnosti. V tovarno volnenih izdelkov je bilo zelo težko priti, saj so pričakovali tudi razne akcije diverzantov. Tudi napad na osnovno šolo v Majšperku je pokazal, da so bili dobro pripravljeni. Šolo so napadli diverzanti, vendar so poprej odstranili vse otroke. Enota teritorialne obrambe je pregnala diverzante. Učenci osnovne šole so trosili letake, ki so pozivali k uporabi. Povsod se izkazali vzorno zavarovane objekte, v jutranjih urah v temi pa tudi zastrta okna. Občani so pobirali letake s sovražno vsebino in jih izročali Narodni zaščiti in pripadnikom Teritorialne obrambe. Zelo hitro je stekla tudi akcija razdeljevanja živiliških kart. V Majšperku so delili te karte, brez katerih ni bilo mogoče kupiti kruha, moke, sladkorja in nekaterih drugih živil.

Vodja vaje Ptuj 83 Rafael Razpet je dejal, da se je vodstvo vaje odločilo za splošno mobilizacijo v najhujših razmerah. Na vaji so po njegovih besedah preverili usposobljenost in organiziranost mobilizacijskega sistema vseh struktur družbenopolitičnega siste-

ma. Čeprav bodo potrebne še dodatne temeljite analize, pa že lahko zagotovo trdimo – je nadaljeval Rafael Razpet – da je bila vaja uspešna. Ponovno je pokazala veliko zavzetost in pripravljenost vseh nosilcev obrambnih priprav. Posebej so se izkazala družbenopolitična vodstva ter mladina, ki je s svojimi izvirnimi rešitvami in pobudami prispevala k uspehu vaje.

Predsednik občinskega komiteja za SLO in DS Ptuj Stanjo Lepej je poudaril, da so bile naloge v KS in ozidih na vaji zelo zahtevne. Sama vaja predstavlja po njegovih besedah izredno dober način usposabljanja. Izkušnje bodo moralni vgradi v načrte. Pripravljenost vseh struktur v najtežjih razmerah je bila hvale vredna. Posebej so se izkazali posamezni komiteji SLO in DS v nekaterih KS in ozidih, predvsem pa so se odlikovali mladi.

Starešina Teritorialne obrambe vzhodnoštajerske pokrajine Silvo Berdač je poudaril, da so enote TO v celoti uresničile vse naloge. Mobilizacija enot je bila hitra, učinkovita in kvalitetna. Rezultate vaje bodo temeljito analizirali in odpravili tudi nekatere pomanjkljivosti in slabosti.

M. Kos

Z obiska v Begunjah

Pokopališče talcev v Begunjah obiskuje mnogo ljudi, zlasti svojcev tam pokopanih. Največ jih seveda pride ob dnevu mrtvih – 1. novembra. Tega dne je vsako leto tudi žalna slovesnost.

Grobišče na grajskem vrtu je domiselno urejeno, lepo vzdrževano in oskrbovano, zasajeno je okrasno grmičje in cvetje, okolica je čista. In če je še lep sončen dan, se jesenske barve prelivajo v kostanjevih krošnjah, medtem ko plapolajo zastave in se zvoki godbe odbijajo med okoliškimi hribi. V takem ozračju dobimo vtis, da imajo tam pokopani talci res lepo in dostojno počivališče.

Zato je prav škoda, da nas je obiskovalce letos spravila v slabo voljo taka malenkost, kot so zaprte oziroma neuporabne vodovodne pipe ob vhodu na grajski vrt, da nismo mogli natočiti vode za cvetje, ki smo ga prinesli na grobove svojih najdražjih: sina, moža, brata, tovariša. Tako smo si morali pomagati sami in pipe nasilno s kleščami odpreti ter pustiti, da je voda odtekala. To je bila nepotrebna kaplja pelina v sicer najboljši vtis o vzorni urejenosti.

Staško Mrak

Tudi upokojenci družbeno aktivni

Društvo upokojencev občine Ilirska Bistrica združuje že več kot tisoč članov, ki so aktivno vključeni v delo družbenopolitičnih organizacij in sodelujejo v mnogih akcijah skupščine občine Ilirska Bistrica. Aktivnost in organiziranost upokojencev sta bili tudi osrednji problem nedavne letne skupščine upokojencev.

Ugotovili so, da je društvo v zadnjih letih doseglo pomembne uspehe pri vključevanju v družbeno in politično življenje, pri povezovanju upokojencev v organizirano skupnost kakor tudi pri razvijanju kulturno-rekreacijske dejavnosti med upokojenci. Precej srečan upokojencev so organizirali po krajevnih skupnostih.

P. N.

Osemdeset let Ivanke Ujčič-Žnidarjeve

Brkini in vas Podgrad so po mnogočem znani širom po deželi. To je partizanska zibelka, kjer je sovražnik na vsakem koraku zadel na odpor in hrabrost ljudi tega kraja. V boj se je vključilo staro in mlado, žene in moške. Takoj na začetku vojne se je v boj vključila tudi Ivanka Ujčič-Žnidarjeva iz Podgrada.

Zasluzna revolucionarka je nedavno v krogu svojih najdražjih krajanov Podgrada, mladine in učencev osnovne šole Podgrad praznovala svoj osemdeseti rojstni dan. Ob tej priložnosti je povedala o svojem življenju tole: »Rojena sem bila leta 1903 v vasi Mala Bukovica, nedaleč od Ilirske Bistrice. Izučila sem se za šiviljo in po poroki sva z možem Francem Ujčičem, odprla krojaško delavnico v Podgradu. Zaradi številne družine sva morala veliko delati, včasih za denar, včasih za vrečo krompirja ali žita, včasih pa tudi zastonj. Tako smo v Podgradu dočakali drugo svetovno vojno in prve dni osvobodilnega boja. Kljub vojni sva še vedno vse dneve presedela ob šivilnih strojih, po delu pa je mož vsak dan odhajal in se vračal šele pozno ponoči. Kasneje mi je povedal, da hodi v sosednjo vas Hrušica na sestanke aktivistov, kjer se dogovarjajo za delovanje proti okupatorju. Vse manj časa je imel za krojaški poklic. Naša hiša je kmalu postala zbiralnica aktivistov ter skladišče materiala, namenjenega partizanom. Leta 1942 je mož postal prvi rajonski sekretar OF, jaz pa sem 1943. postala predsednica slovenske proti-

fašistične zveze. V to delovanje so se aktivno vključile tudi hčere. Šivale smo, zbiralale hrano in prenašale propagandni material po vaseh. Moje je 1943. leta odšel v par-

tizane. Kasneje je padel. Me pa smo bile izdane in so nas odpeljali v tržaške zapore, kjer smo šest mesecev prenašale mučenja in žalitve. Potem so nas odvedli v nemško taborišče Konisberg in kasneje v Beljak. Od tam smo pobegnili skupaj s še nekaterimi krajanji Podgrada in se po mesecu dni pešačenja vrnili v Podgrad. Po osvoboditvi sem se vključila v gradnjo porušene domovine, delovala pri ljudskih oblasteh in družbenopolitičnih organizacijah.

Za dolgoletno delo v organizaciji ŽB, ZVVI, AFŽ in RK je Ivanka Ujčič prejela številna odlikovanja, ki ji ostajajo drag spomin na hude čase.

Petar Nikolić

O delu v borčevskih dispanzerjih, zdravju borcev, zdravilih in stabilizaciji Delo utirjeno, izpopolnjevanje se nadaljuje

Pred kratkim smo o delu v borčevskih dispanzerjih, o zdravstvenih razmerah borcev in še nekaterih vprašanjih s tega področja spregovorili z dr. Milanom Dolencem, ki si na ljubljanskem območju že vrsto let prizadeva, da bi dispanzersko delo za borce teklo gladko.

Za uvod sva izbrskala nekaj statističnih podatkov, ki vsaj približno lahko uokvirijo podobo razširjenosti zdravstvene mreže za borce. Iz lanskoletnega pregleda statističnih podatkov razberemo, da je bilo redno zaposlenih v borčevskih dispanzerjih in ambulantah 39 zdravnikov, poleg teh jih je to delo opravljalo delno še 91. Samo v ljubljanski regiji je bilo v teh dispanzerjih redno zaposlenih 11 zdravnikov, deloma pa 20. Vsi skupaj so lani opravili 227.473 kurativnih pregledov pacientov (od tega 81.287 prvih pregledov), 19.596 preventivnih pregledov in 6.364 kontrolnih pregledov. Od skupnega števila vseh kurativnih pregledov jih je bilo v ljubljanski regiji 70.939, od tega je bilo 21.480 prvih pregledov, 3.542 preventivnih, oziroma sistematičnih pregledov in 4.541 kontrolnih pregledov. Petnajst tisoč devetsto devetdeset je bilo napotil k specialistom (v Ljubljani 2.437) in 1.711 je bil napotenih v bolnišnice (v Ljubljani 388). K tem podatkom naj

dodamo še splošni podatek o lanskem zdraviliškem zdravljenju (ta je skupen in podatek za borce posebej nismo našli), ki je dosegel število 23.635. To pomeni, da je bilo toliko ljudi po redni zdravstveni poti poslanih v Slovenska zdravilišča, medtem ko je bilo leta 1981 to število 31 883 in še leto nazaj 29 238

Bolezni borcev

Bolezni borcev, nam je povedal dr. Dolenc, ostaja sivejši slejkoprej v takšnem številčnem sorazmerju, kot so bile. To pomeni, da so še vedno na prvem mestu bolezni srca in ožilja (teh je kar 20 odstotkov), sledijo jim bolezni sklepov in gibala (ki jih je skoraj ravno toliko), nato bolezni dihal (13 odstotkov) in prebavil (10 odstotkov). Taka je tudi podoba splošnih obolenj starejših ljudi, morda je pri borcih le rahlo bolj poudarjeno obolenje srca in lokomotoričnega sistema.

Če bi bilo mogoče uporabiti enakovredne statistične podatke za petdeset ali štirideset let nazaj, potem bi lahko verodostojno rekli za

posamezne bolezni starejših ljudi, da se njihovo število močno veča, oziroma za kakšne druge bolezni, da njih število pada. Ker pa se v tako dolgem obdobju ne spreminja le način življenja, ampak tudi neverjetno hitro napreduje medicina (zlasti področje diagnostike in terapije), ker ni enakovrednih primerjalnih podatkov, je edini neizpodbiten tisti podatek, ki nam jasno govori o višanju življenjske dobe. Seveda, pogostnost infarktov je ena značilnosti našega časa, vendar bi pri tem težko uporabili ustrezne številčne statistične podatke.

Borci so se že navadili svojih zdravnikov v borčevskih dispanzerjih, le malo kritik še sem ter tja pricurilja v naše uredništvo. Dr. Dolenc pa je pogovor o delu teh dispanzerjev zasul v novo smer. Včasih je tu in tam slišati, češ borci pa kar svoje dispanzerje... V resnici pa se vsi ti dispanzerji že vrsto let organizirajo in strokovno izpopolnjujejo za gerontološko delo, torej za tisti del medicine, ki posebej obravnava bolezni starejših ljudi. To delo je nepretrgano in ga povezuje cela vrsta organiziranih oblik izpopolnjevanja (seminarji, predavanja,

specializacije...) v tesni povezanosti z društvom za gerontologijo in gerontološkim inštitutom v Ljubljani.

Ta družba je sicer res z zakonskimi določili nekdanjim borcev zagotovila nekatere pravice v zdravstvenem varstvu (kot je oprostitvev participacije, na primer) vendar pa so prav sedanjih borčevskih dispanzerji načrtovani daljnosežno, in ne le za borce. Večina zdravnikov teh dispanzerjev se je že usmerila v ožjo specializacijo gerontološke smeri in vsa prizadevanja tečejo v smeri trdne gerontološke dispanzerske mreže po vsej Sloveniji (kakršno že ima pneumofiziološka služba). Ker pa so osnova vsemu temu delu prav borčevski dispanzerji, za katere vemo, da so danes organizirani že v vseh slovenskih občinah, ni nikakršne bojazni, da bi bilo takšno načrtovanje želja prihodnosti, ampak postaja vse bolj realnost.

Stabilizacijski vijak

Stabilizacijski vijak privija na vsakem koraku trošenja družbenih sredstev. Eno takšnih, kjer to bolj boleče odmeva, pa so zdravila. Naš govornik je imel pred seboj na delovni mizi list z dvema gosto tipkani-

ma stranema seznama zdravil, ki jih ni. Ki jih ni kljub zagotovitvi, da bodo in celo nekaterim novinarskim vestem da so! To povzroča predvsem težave bolnikom s kroničnimi boleznimi. »Ni prav,« pravi dr. Dolenc, »da govorimo, da je sedaj zdravil že dovolj, ko v praksi tega ne moremo potrjevati. Takšnih zadreg, kakršne so z zdravili za obolenja ožilja, je tudi drugod precej. Vse te zagate pa so pred nas postavile tovarne zdravil v Jugoslaviji. Šele s pomankanjem zdravil se je namreč razkrilo, koliko nereda je v naši farmacevtski industriji. Veliko je tovarn, ki proizvajajo vse mogoče, nazadnje pa se pokaže, da moramo substance za ključna zdravila še vedno poveličino uvažati. Nekaj dobrih tovarn, ki pa so bolj izjeme, ne more popraviti splošne podobe na tem področju.«

Še o varčevanju z zdravili

Kadar teče beseda o pomankanju sredstev za zadovoljevanje potreb zdravstvenega varstva, slejkoprej nanese beseda tudi na varčevanja s predpisovanjem zdravil. Ko smo o tem vprašali dr. Dolenca, je odgovoril, da mora zdravnika

v prvi vrsti zanimati pacientova bolezen. Ko predpisuje zdravila, se ne sme ozirati na ceno zdravila, ampak na bolnikovo ozdravitev. Res pa je, priznava zdravnik, da je moč tudi pri predpisovanju zdravil varčevati. Največ tega bi privarčevali z enotno medicinsko doktrino, česar pa pri nas še ni.

Zelo pomembno je tudi, kako zbira splošni zdravnik diagnoze specialistov pri enem bolniku. Če dela dobro, potlej natančno pregleda, če sploh vsa predlagana zdravila različnih specialistov zares koristijo bolniku, ali se morda med seboj izključujejo, ali katero od njih utegne celo škodljivo delovati na zdravljenje osnovne bolezni. Seveda so tu sem ter tja še sitni pacienti, ki bi radi zdravniku kar »predpisali«, kaj jim naj – zapiše. In, če so morda zdravniki včasih takšnim tečenjem še napisali tu in tam kakšen recept, je tega v zadnjem času vse manj. O bolniških listih in pisanju »bolniških« se z dr. Dolencem nisva pogovarjala, ker je pač večina borcev že upokojenih in jih to ne zadeva, da pa so tu še velike rezerve za naše uspešnejše stabilizacijsko ravnanje, ni dvoma.

B. Ž. J.

Na invalidskem vozičku

Veseli do dela, veseli do življenja

Na Vorančevem trgu stane invalidka Jožica Pokrznik iz Slovenj Gradca. Večkrat jo obišče, da poklepata. Pa tudi pomagati ji rad. Tokrat sem jo obiskal z namenom, da bi mi več povedala o sebi, o tem, kako živi na invalidskem vozičku.

»Invalidka sem postala že ob rojstvu. Operirali so me pri enem letu, vendar operacija ni uspela. Tako se je začela moja pot iz bolnišnice v bolnišnico, pomagati pa mi niso mogli veliko. Največja ovira pri vsem tem je bila, da sem bila kmečka hči. Kmetje namreč takrat še niso bili zavarovani, Občina mi je plačala najnujnejše zdravljenje, niso pa me dali v kakšen zavod, da bi tam lahko obiskovala šolo. Branja in pisanja so me naučili doma. In brala sem vedno nadvse rada, saj sem ob branju doživljala tisto, za kar sem bila v življenju prikrajšana.

Pri šestindvajsetih letih mi je uspelo zaposliti se v delovno-varstvenem zavodu in tako sem postala ekonomsko samostojna. Ne morem povedati, koliko mi je pomenilo, da sem enakopravna z vsemi drugimi delavci. Tako sem delala pet let, potem pa so me zaradi poslabšanja zdravja invalidsko upokojili.

Ko sem se po upokojitvi vrnila domov, so se začele največje težave. Pisala sem prošnjo za prošnjo, da bi prišla do stanovanja, pa čeprav še tako skromnega. Sploh me niso jemali resno. Še odgovorili mi niso. Tako sem spet šest let živela doma v hribih, visoko, kjer je bilo edino prevozno sredstvo vprezna živina. Doma sem si

z vztrajnim varčevanjem prihranila denar za lastno stanovanje, vendar nisem našla primerne, ker je bilo povsod vprašanje stopnic. Potem sem morala kupiti pač takega s stopnicami, samo da sem prišla v nižino in bliže med ljudi. Srečna pa tudi v tem stanovanju nisem bila. Vse preveč sem bila odvisna od drugih ljudi, čeprav moram hkrati povedati, da so bili čudoviti sosedje, ki so mi pomagali vedno, kadar sem jih potrebovala. Že občutek, da si zaradi stopnic tako nemočen, človeka ubija. Nekega dne sem svoje težave zapala društvu invalidov. Razumeli so me, prav tako tudi pri stanovanjski skupnosti. Našli so mi prilično stanovanje, v katerem sem zares zadovoljna. Počasi nam gre tudi invalidom na bolje, čeprav nas še veliko stvari v vsakdanjem življenju moti. »Ena takšnih, najbolj motečih stvari je, da so še vedno na poti v vse javne zgradbe stopnice in, da ni dovolj priličnih stanovanj za invalide. Toda ljudje so dobri!«

V Jožičinem življenju smo iskali navodilo za smisel in voljo do življenja. Takole nam je povedala:

»Veliko je neuresničenega hrepenenja, zatrtih želja, neuresničenih sanj mladega dekleta, ki čuti isto kot vse zdrave deklice. Vendar pa je kljub temu lepo živeti. Našla sem srečo in zadovoljstvo v majhnih stvareh in v delu. Nikoli nisem brez dela. To ni kakšno veliko delo – samo ročna dela. vendar to počnem z veseljem.«

Adolf Ankon

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Trzin – Borci so organizirali izlet

Tudi letos je osnovna organizacija ZB Trzin za svoje člane organizirala izlet – tokrat v Belo krajino. Med potjo so se ustavili ob spomeniku padlim borcev v Žužemberku, kjer jim je o bojih in trpljenju ljudi v tistih krajih pripovedoval tovariš Gorinšek, predsednik KO ZB Žužemberk. Kljub temu, da so bili med izletniki skoraj samo nekdanji borci in aktivisti, ki so vse izkusili sami, jih je pripoved pretresla, zlasti ko so slišali o početju belogardistov. Človek pač ne more kar tako mimo podatka o pokolu 45 ljudi, med katerimi je bilo dvajset mladih deklet, ki so jih pred smrtjo še zverinsko mučili. Borci so bili nato v pogovorih enotnega mnenja, da je treba potomcem vse to povedati in jih nenehno vzgajati v znamenju medsebojne ljubezni ter ljubezni do domovine.

Obiskali so tudi kraj, kjer se je tragično ponesrečil legendarni komandant Stane. O dogodkih jim je spregovoril borec Ivan Anžin, ki se je bojeval v teh krajih. Največ besed je veljalo belokranjskemu ljudstvu, njegovemu boju, odrekanju in požrtvovalnosti.

Črnomelj, Semič. Tam so imeli postajo pri kmetu, ki se uspešno ukvarja s kmečkim turizmom. V sadovnjaku se je še vse popoldne razlegala partizanska pesem ob kostanju in novem vinu.

Vsi so odhajali domov presrečni, za kar gre vsa zahvala organizatorju izleta Matevžu Štefetu in tudi pripovedovalcem na poti.

Adolf Adamič

Izola – Družabno srečanje društva invalidov

Člani društva invalidov Izola so se prvič zbrali na družabno-razvedrilnem srečanju, na katerega so povabili tudi predstavnike družbenopolitičnih organizacij občine in delegacije Zveze vojaških invalidov NOV tržaškega ozemlja.

Prek sto se jih je zbralo dopoldne v parku Arigoni. Z zamejci so se pomerili v športnih igrah: v streljanju z zračno puško, balinanju, pikadu, šahu, igri s ploščami, vlečenju vrvi in teku v vrečah. Prijetno je bilo videti, kako se je vsak po svojih močeh trudil, da bi bil čimboljši, ne glede na spol, invalidnost ali leta. Ostali pa so veselo navijali in vzpodbujali tekmovalce.

Po igrah so se zbrali v Gostinskem šolskem centru »Riviera«, kjer so tekmovalci prejeli osebna in skupinska priznanja. V priložnostnem govoru je predsednik

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

društva tovariš Anton Markočič na kratko opisal delovanje društva v poldrugem letu obstoja. Do sedaj se je vključilo v društvo 222 članov, vendar se moramo še bolj zavzemati za to, da se jih bo vključilo še več, saj je v občini 648 invalidov. Društvo je pokazalo veliko aktivnost. Letos so organizirali štiri prostovoljne akcije, zadnji dve sta poskrbeli tudi za razvedrilo svojih članov, in skuša reševati še mnoge nerešene socialne probleme članov.

V imenu vseh družbenopolitičnih organizacij je srečanje pozdravila sekretarka RK SZDL Tatjana Mahne in zaželela društvu še več uspehov. Za njo je spregovoril podpredsednik Zveze društev invalidov Slovenije Vili Medved, ki je pohvalil dosedanje delo in uspeh društva ter nakazal smernice in naloge za delo. Tovariš Markočič je v imenu društva s primernim posvetilom v spomin na prvo srečanje z zamejci izročil grb mesta Izole Zvezi vojnih invalidov NOV tržaškega ozemlja. Dušan Furlan se je s toplimi besedami zahvalil za pozornost in zaželel še več takih srečanj.

Med govori je članica društva in pesnica Vida Rožnik brala nekaj svojih pesmi, ki so s šegavo vsebino razvedrile vse navzoče. Srečanje se je nadaljevalo s kosilom, z recitacijo tovarišice Malči Dolenc, s prijateljskimi pogovori ter petjem slovenskih in italijanskih narodnih pesmi.

K. B.

IZ DELA BORČEVSKIH ORGANIZACIJ

Naročam tednik

tv-15 naš
TOVARIŠ

Ime in priimek

Kraj

Ulica, hišna št.

podpis

Ob obletnici ustanovitve topniško-raketnih enot PLO Ščit iz granat in raket

V spomin na 10. november 1944. leta, ko je tovariš Tito podpisal ukaz o ustanovitvi prvega protiletalskega polka za obrambo Beograda, slavimo svoj praznik pripadniki topniško-raketnih enot protiletalske obrambe.

Do ustanovitve prve večje enote protiletalske obrambe je bilo treba prehoditi dolgo pot. To najbolj vedo borci, ki so jim sovražnikova letala velikokrat zagrenila življenje. Mnogokrat so jim poskušala preprečiti umike iz obročev ali pa jih uničiti v njih, ovirala so jih pri reševanju renjencev z bojnih položajev in pri prenašanju streliva na položaje. Naši partizani so imeli takrat za protiletalski boj isto orožje kot za boj s sovražnikovo pehoto, le tu in tam je bil kakšen protiletalski mitraljez ali top. Proti letalom so se partizani bojevali tudi tako, da so jih uničevali kar na letališčih z diverzantskimi akcijami. Po kapitulaciji Italije so dobili veliko protiletalskega orožja, ki pa so ga morali pogosto zavreči zaradi pomanjkanja streliva. V tem času je bilo precej enot oboroženih s tem orožjem, vendar se je pravi razmah protiletalskih enot začel z ustanovitvijo prvega polka.

Po vojni je razvoj topniško-raketnih enot PLO podoben razvoju vseh naših oboroženih sil. Povečanje hitrosti, ognjene moči, taktičnega dosega in natančnosti sodobnih letal in helikopterjev so povzročile, da se je zračni prostor spremenil v eno glavnih prizorišč sovražnikovega napada. Zato je naloga PLO v naših razmerah zelo zapletena in strateška. Naša zamisel SLO in DS upošteva nevarnosti, ki iz

zraka grozijo našim oboroženim silam in družbi kot celoti. Zavedamo se tudi, da lahko sovražniku onemogočimo delovanje v našem zračnem prostoru samo, če bodo enote PLO vedno najsodobnejše opremljene in vrhunsko usposobljene. Pri tem se v glavnem zanašamo na naše strokovnjake in tovarne. V naših razvojnih institutih razvijajo in izdelujejo zapletene topniške in raketne sisteme, katerih osnova sta elektronika in laserska tehnika. Seveda bi nenehno uvajanje samo novih orožij in sistemov v enote PLO zahtevalo prevelika denarna sredstva,

zato tudi posodabljammo sedanja orožja. Za zagotovitev večje verjetnosti zadetka uvajamo na sisteme nove lasersko-računalniške namerilne naprave in hidravlično-računalniške dodatke za premikanje orožij in drugo.

Raketno-topniške enote PLO so opremljene in usposobljene tako, da so sposobne uničiti vsako sovražnikovo letalo in helikopter na vseh višinah. Skupaj z našim vojnim letalstvom in drugimi silami so enote PLO sposobne uspešno braniti oborožene sile, prebivalstvo in materialne dobrine pred sovražnikovimi letali. Te enote

so zaradi svoje naloge sestavni del vseh rodov in zvrsti JLA, TO in družbenopolitičnih skupnosti.

Pripadniki topniško-raketnih enot PLO se dobro zavedajo besed tovariša Tita, ki je kot edini vrhovni poveljnik med drugo svetovno vojno doživel letalski napad na svoj štab. Ob nekem obisku v enotah PLO je med drugim dejal: »S temi in izpopolnjenimi sredstvi moramo množično opremiti naše oborožene sile, prebivalstvo, vsako hišo, da se ne bi nikoli več ponovila Kozara, Neretva, Sutjeska in podobno.«

Bojan Kuntarić

Ceprav so pred leti vojaški strategji govorili, da je čas protiletalskih topov minil, se je pokazalo, da so ti lahko v pravih rokah zelo nevaren nasprotnik nizko letečih letal in helikopterjev

Skrb za izročila NOV

V vseh organizacijskih enotah izobraževalnega centra organov za notranje zadeve namenjajo veliko pozornost negovanju ter prenašanju izročil narodnoosvobodilne vojne in socialistične revolucije. Tako se miličniki pripravniki in miličniki kadeti seznanjajo z našo zgodovino pri raznih predmetih in tudi v izvenšolskih dejavnostih. Pogosto pa seznanjanje

no šestnajst kilometrov. Slovesnosti v Kozlarjevi gošči se je udeležilo tudi več kot sto domačinov. Zbrane je najprej pozdravil predsednik krajevnih borčevske organizacije v KS Barje Franc Podlice, ki je naprej orisal začetek upora proti okupatorju. Posebno pozornost pa je namenil grozodejstvu črnorokca Fraklja in njegove tolovajske skupine.

Nastopajoči med recitalom Jama

z izročili NOB združijo z daljšim pohodom in tako poskrbijo še za dobro telesno pripravljenost. Na enem izmed takšnih pohodov se je tudi porodila pobuda, da bi učenci šole za miličnike obiskali spomenik žrtvam belogardiističnega nasilja v Kozlarjevi gošči. Kmalu so navezali stike s tamkajšnjo krajevno skupnostjo, katere prebivalci so bili veseli pobude za ta obisk. Z delavci šole so se tudi dogovorili, da bi se miličniki pripravniki udeleževali spominske slovesnosti ob dnevu mrtvih. Šola je obljubila, da bo skrbela za zunanjo podobo spomenika in njegove okolice.

Tako je letos, že drugič, mladinska delovna brigada Šole za miličnike nekaj dni pred dnevom mrtvih skrbno uredila okolico spomenika. Petnajst mladincev je opravilo približno 150 delovnih ur.

Na dan spominske slovesnosti so se učenci zbrali na dvorišču šole. Z njimi so bili pa tudi delavci ter študentje višje šole za notranje zadeve in učenci šole za poklicne ga-

Druženopolitične organizacije krajevnih skupnosti Barje so prosile dramsko skupino Šole za miličnike za priložnostni program. Recitatorji so pod vodstvom inšpektorja Viktorja Majcna pripravili recital Ivana Gorana Kovačiča »Jama«. Miličnik pripravnik Matjaž Debeljak pa je pripravil solistično točko s flavto.

V Šoli za miličnike je še vedno živa pobuda, da bi postavili seznam manj znanih pomnikov iz NOB v okolici Ljubljane. Med rednimi kondicijskimi pohodi bi jih obiskali, seveda pa bi se prej dogovorili s tamkajšnjo borčevsko organizacijo, da bi njen član opisal miličnikom pripravnikom dogodke iz NOB v kraju.

Takšna pobuda je vsekakor hvale vredna in bi jo lahko posnemale tudi druge šole v Ljubljani. Večina srednješolcev iz našega glavnega mesta pozna samo največje pomnike iz NOB v okolici in sami Ljubljani. Ne vedo pa, da je okolica polna pomnikov, ki nas opozarjajo, da je tam padel partizan, kurir ali

Udeleženci spominske slovesnosti so pozorno spremljali vsako besedo recitatorjev (Foto: Š. M.)

silce iz Ljubljane. V pohodni koloni so skupaj odšli proti Kozlarjevi gošči. V obeh smereh so prehodili približno

B. K.

ZRVS je zelo delovna

Zadovoljni z novim načinom preverjanja

Člani občinske konference ZRVS v Radljah ob Dravi so jesenski, sklepni del vojaško-strokovnega in političnega izobraževanja in usposabljanja končali z dvema zelo uspešima srečanjema.

Predsedstvo občinske konference je skupaj s komisijami in OŠTO pripravilo vaje v streljanju s sodobnim pehotnim orožjem v zahtevnih razmerah, torej tako kot bi streljali v morebitni vojni. Rezultati so bili zelo dobri. Poleg tega so se izobraževali tudi na drugih področjih.

Rezervni starešine so se seznanili z našim sedanjim družbenim položajem, zlasti z nalogami na področju gospodarske stabilizacije, o čemer je govoril predsednik izvršnega sveta občinske skupščine Maks Verdinček. Starešine so v razpravi dobili marsikateri odgovor, predvsem pa »napotek«, kako lahko in kako morajo prispevati k reševanju razmer na področju stabilizacije, kratka, gospodarjenja nasploh, v kar se člani ZRVS dokaj prizadevno vključujejo v vsakdanjem življenju in delu.

Na zboru so se dogovorili za drugi, zadnji del izvedbe nalog, ki jih določa program dela OK ZRVS. V vodstvu konference so se odločili za nekoliko drugačno preverjanje znanja in spretnosti s področja SLO in DS. Namesto izpitov, ki ne navdušujejo najbolj, so pripravili preskus v obliki vojaške vaje, ki so jo uresničili konec oktobra.

Na zbornem prostoru so ustanovili enoto, to je odred in četne sestave, ki so jih sestavljali člani posameznih krajevnih organizacij ZRVS. Pripadnikom te enote je spregovoril tudi predsednik občinskega komiteja za SLO in DS Marjan Pernik, ki je poudaril pomen usposabljanja in obrambne pripravljenosti.

Ko so se natančneje seznanili z nalogami, so rezervni starešine na terenu začeli izvajati vajo. Najprej so se ustavili na Županku, kjer so položili venec k spomeniku padlim borcem Lackovega odreda. O bojih na tem območju in delovanju te partizanske enote na obeh straneh meje je spregovoril bорец Lackovega odreda Aleš Remšnik, ki ima shranjene tudi izvirne dokumente in drugo zgodovinsko gradivo iz NOV.

Nato je zbranim govoril predsednik druženopolitičnega zbora občinske skupščine Peter Macuh, ki je orisal vojaškopoliitične razmere v svetu in naš varnostni položaj. Še posebej je poudaril prizadevanja naše države za mir v svetu ob

tednu razorožitve, dotaknil pa se je tudi pomena neuvrščene politike in vloge rezervnih vojaških starešin v obrambnih pripravah.

Nato so na posameznih točkah preverili znanje o poznavanju pehotnega orožja, ki ga je imela enota na vaji, nakar so izvajali naloge po posameznih enotah. Pomembno je bilo, da so bili vsi aktivni, tako v vlogi poveljujočih starešin kot tisti, ki so igrali oborožene pripadnike enote. Skratka, vsi so naloge po povelju natančno izpolnili. Zato je vaja uspela tudi v tem, zadnjem delu preizkusa.

Rezervni starešine so zatrdili, da so s takšnim načinom dela zelo zadovoljni. Preskus pa je pokazal, da so RVS pripravljeni in usposobljeni za našo obrambo.

P. Macuh

V spomin barjanskim žrtvam

»Petindvajsetega novembra bo minilo 40 let, ko si ti, krvolok Frakelj s svojo tolpo s koli pobil v Kozlarjevi gošči naše drage starše, brate, sestre, sorodnike in sovaščane. Pobili ste jih brez obsodb, brez milosti. Pobili ste jih zato, ker ste bili žejni krvi nedolžnih žrtev. Čas hitro mineva, vendar nismo še pozabili na naše drage. Pogosto se naše misli vračajo v tisto temno noč, ko si ti, Frakelj, odpeljal barjane v temno noč in zgodaj zjutraj v Kozlarjevo goščo.

Jutro je bilo mrzlo in deževno. Tvoje žrtve, Frakelj, so vedele, kaj jih čaka in po njihovi nedolžnih licih so polzele solze, pomešane z dežjem. Peljali ste jih po cesti, po kateri so hodili vse življenje. Vprašam vas, ki ste pobijali te žrtve, kaj so vam storile, saj jih niti poznali niste. Ali veste, da so bili to pošteni ljudje? Zakaj se zdaj skrivate v tujini, zakaj ste se bali za svoja življenja, ko ste jih drugim tako zverinsko jemali.

Vedite, da še nismo pozabili na tisti strašni dan, ko so pod našimi rokami umrli barjani.

Vas, ki ste umrli v Kozlarjevi gošči, nismo pozabili in spomin na vas še vedno živi v naših srcih.«

Vera Razbornik

tv-15 naš
TOVARIŠ

Odločna stališča o jedrih

Dva slovenska politika in en znanstvenik so prejšnji teden prodorno razčlenili ravnanja okrog priprave skupnih programskih jeder za usmerjeno izobraževanje. Predsednik RK SZDL Slovenije Franc Šetinc je o tem obširno razpravljaval na seji zvezne konference SZDL. Predsednik predsedstva CK ZKS Andrej Marinc je namenil isti temi del intervjuja na beograjski RTV. Z izdatnim analitičnim prispevkom se je oglašil v časniku Naši razgledi zgodovinar dr. Janko Pleterški.

Nedvoumno in odločno, ob navajanju neizpodbitnih argumentov, so vsi trije ocenili, da dosedanje delo komisij, ki so pripravljale jedra za pouk jezika in književnosti, ni bilo ustrezno; to delo, lahkomišelnost prepuščeno zgolj strokovnim krogom, ni bilo opravljeno v duhu usmeritve, ki jih je dal 12. kongres ZKJ; namesto da bi sestavljali imeli pred očmi osnovne idejne cilje, kako doseči boljše spoznavanje med jeziki in kulturami naših narodov in narodnosti, so zabredli v goščavo poenostavljanj, predpisov in togih pragmatizmov, ki so bili sami po sebi nedemokratski in nesprejemljivi za nesrbsko in nehrvaško prebivalstvo Jugoslavije. Uveljaviti so hoteli – in to po hitrem postopku, kot da gre za kakšen komercialni ukrep – spremembe v unitarističnem duhu. Slovenci so se kot en mož upravičeno uprli takemu ravnanju. Saj bi takšne določbe, kot so bile predlagane, vsebinsko in po fizičnem obsegu osiromašile pouk slovenščine in slovenske kulture. Negirale bi marksistično načelo, delujoče tako v narodnost-

nem kot v razrednem območju, namreč, da se vsaka skupnost bogati z individualnimi različnostmi njenih delov, seveda, kadar je v teh različnostih spoštovano načelo enotnosti.

Delo pri »jedrih« bo tedaj treba zastaviti povsem na novo, ne pa se še naprej zamujati z »različicami«, ki ponujajo diskriminantne zvarke. Razumno bi bilo, ko bi čimprej ukinili naziv »jedra«, saj se tega naziva drži priokus povsem nedomišljenih koncepcij. Politična in strokovna snovanja, ki se bodo nadaljevala – in prav je, da se nadaljujejo – predvsem ne smejo več zagrešiti napake, da bi se gibal v svetu samozadostnosti, torej v temoti, v katero ne bi segali reflektorji javne, zares najširše in neprekinjene javne razprave.

Neko konkretno izhodišče za nadaljnje delo je vsekakor ponudil dr. Pleterški, ko je predlagal, naj bi se v šolah uvedel poseben, osamosvojen predmet: »Književnosti, jeziki in skupna kultura Jugoslavije«. Ločen od predmeta »materinski jezik s književnostjo«, bi tak nov predmet deloval zares kohezivno, torej v prid sožitja, bratstva in enotnosti ter jugoslovanskega socialističnega domoljublja; v ničemer ne bi poškodoval narodnostne intimne ne Slovenca ne Makedonca ne Albanca ne Madžara itd., živečega v jugoslovanski državni skupnosti. Ustrezal bi pač tudi vsem, ki se narodnostno opredeljujejo za Jugoslovane.

Mislimo, da je treba iskati v tej smeri. Kaj bodo sestavljali šolskih programov rekli na ta predlog?

Zvone Kržišnik

V Cankarjevem domu so nam v nedeljo pokazali dramsko delo Dušana Jovanoviča:

»Vojna tajna«

Center za kulturno dejavnost iz Zagreba, Hrvatsko narodno kazališče iz Splita in Studentski kulturni Centar iz Beograda so stopili skupaj, da so lahko v življenje spravili odsko delo avtorja Dušana Jovanoviča »Vojna tajna«. Režiser in scenograf je bil Ljubiša Ristić, kostumografinja Nada Kokotović, glasbeno opremo je prispeval Davor Rocco, nastopali pa so igralci različnih gledaliških hiš in iz različnih krajev, med njimi tudi slovenski mladi igralci Draga Potočnjak in Olga Kacjanova ter od srednje generacije Niko Goršič in Radko Polič.

Kaj bo ta Jovanovičeva vojna tajna, je vsakomur jasno že po prvih »taktih«. Kajti vojna tajna ni nič drugega kot odločitev za »izem«, v skrajnem pri-

meru pa vsaj določitev kakšne se ne do kraja oguljene oblike večstrankarskega sistema v združbi domačih živali, ki se izražajo »vsaka v svojem jeziku«, njihova govorica pa je vsem razumljiva... Vse se dogaja na posebnem veterinarskem inštitutu, kjer postane njegov vodja in spiritus agens utrujen in se umakne, kjer mladi, perspektivni doktor odpotuje na delo v Köln, kjer pride delat red major, doktor iz vojnomoedicinskega zavoda...

Vse se dogaja v inštitutu, deloma v pisarnah, deloma v kletkah, vse je ves čas pred nami. Obilica besed, obilica domislic in iskric bruha s scene, sestavljene iz zidarskega odra. Igralci so oblečeni v igralke, igralke so igralci, vsi skačejo in

telovadijo. Večji del predstave je na meji še razumljivega, ker igralci močno vpijejo drug čez drugega. Vsega je veliko in preveč. Že znani Ristićevi »cirkuzantski« elementi, ki so v nekaterih prejšnjih predstavah učinkovali kot resen prispevek k celotni odrski podobi, so tokrat postali preprosta zmeda in med to zmedo (ki se nevarno poigrava na robu cenenege komediantstva, ko se zdi, da bi rad avtor dela spregovoril metaforično in skozi »živalsko govorico« o zadevah, ki so še kako temeljne).

Sprašujem se, kje je estetska in vsebinska meja gledališke sporočilnosti, ki je ne bi smel prestopiti nihče, ki se strinja z splošnimi definicijami današnjega gledališča. Navsezadnje lahko javno zabavljamo in kri-

tiziramo kolikor nam drago (če pri tem ne lažemo in ne blatimo kar počez vsega, kar je) na različne možne načine – od klasične gostilne naprej.

O tistem delu besedila, ki ga je bilo kljub vsemu jasno razumeti, pa še tole: Kriza, iskanje izhoda iz kriznega položaja našega gospodarskega in političnega trenutka – do tod je še vse prav. Toda vse, kar je Jovanovič (s plazom besed) povedal, se vendar zoži v nekaj, česar njegovi junaki ne izrečejo naglas, je pa podstavljeno: »jaz že vem, kar vem, vidite, tu je vse kaput, vse zavoženo, vi boste iskali izhod iz tega, kajne, kar iščite ga. Jaz pa vem še nekaj več in tega vam ne povem... To je vojna tajna...«

Bojana Žokalj-Jesih

Enajst knjig treh zbirk pri založbi Borec

Mladinski program

V ponedeljek so nam uredniki založbe Borec predstavili enajst novih knjig treh mladinskih zbirk: Kuričkove torbice, Kuričkove knjižnice in novo zbirko Liščki. Prvi zbirki sta med našo mladino že uveljavljeni in sta si že pred leti utrlji pot z izvirnimi literarnimi deli povečini domačih avtorjev, pogosto na temo narodnoosvobodilnega boja in boja delavskega razreda.

Tokrat zajema Kurirčkova knjižnica tri naslove: Polonce Kovačeve »Spelce«, knjigo s tremi zgodbami o treh različnih otroštvih, Vladimira Kavčiča »Nevarno pot«, povest o partizanskih časih in ljudeh, o dečku Petru, ki pomaga kurirjem in se smuka mimo sovraž-

nika. Tretjo knjigo iz te zbirke je napisal Francček Rudolf. To je zbirka zgodb pod naslovom »Volčje in lisičje«, ki vodijo v živalski svet na nekoliko drugačen način od klišejsko znanih.

V zbirki Liščki so štiri knjige. »Bila sem partizanska učiteljica« so resnične zgodbe učiteljice Marjanice Semetove, ki je svoje male šolarje dobro opazovala in spoznala njihovo povezanost z narodnoosvobodilnim bojem. Knjiga Berte Golobove »Skrinja iz babičine bale« približa mladim bralcem slovensko vas preteklosti skozi vrsto opravil. Vanje sodijo seveda tudi predmeti, ki jih danes ne uporabljamo več. Ne-

kakšno okence v etnologijo za otroško rabo, brez nostalgije, a prijazno prelito v literaturo. Jože Snoj je prispeval pravljice »za lahko noč«, ki bi bile lahko, kot je pripomnil tudi avtor, poezija. Navsezadnje pa je Niko Grafenauer v knjižnici pod naslovom »Skrivnosti« zapisal štiriindvajset pesmi z njemu znano iskričastostjo, ki pa ima v sebi vedno tudi kapljico žalosti. V pesmi pojasnjuje pojme sreče, spomina, samote, strahu, slasti... Daje jim polnost in veljavo dejanj, ki skupaj zložena sestavljajo človeško življenje.

Na koncu je tu še Kurirčkova torbica štirih »mini-knjižic« za najmlajše. Prva je »Bedin in Bedina«, ljudska, slovenska

pripovedka, ki jo je priredil Andrej Gabršček, druga je Boža Kosa »Mrkbrkfrk in Zafrk«, tretja Nika Grafenauerja »Kam pelje vlak« in četrta »Abecedezevnik« Marjana Mančka.

Vse knjige vseh treh zbirk so odlično ilustrirane in se ustrezno skladajo z besedili, saj so jih prispevali znani mladinski ilustratorji in ilustratorke Marjan Manček, Marjanca Jemec-Božič, Irena Majcen, Božo Kos, Ančka Gošnik-Godec, Matjaž Schmidt in Jelka Reichman. Knjige iz Kurirčkove torbice so izšle v 25.000 izvodih, knjige Kurirčkove knjižnice v 15.000 izvodih (vsaka) in knjige nove zbirke Liščki so izšle v po 5000 izvodih.

B. Ž. J.

Samorastniška vizija NOB

Poročali smo že, da je bila v četrtek, 3. novembra v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani odprta razstava slik samorastnika Franceta Smoleta s tematiko partizanskih delavnic in »zaledne oblasti« 9. korpusa NOV. Razstavljenih je dvainpetdeset akvarelov in osemnajst risb. Z njihovim avtorjem smo pripravili tale pogovor.

Slikate vojne motive. Kje ste doživljali vojno?

Ob razpadu stare Jugoslavije sem bil kot rezervni oficir na Hrvaškem, kjer sem Nemcem pri obkoljevanju dvakrat ušel, tretjič pa so me ujeli. Odpeljali so me v vojno ujetništvo v Nemčijo. Z mano so bili še slikarji Dore Klemenčič, Slavko Pengov in Marij Pregelj, pa smo tudi malo slikali, čeprav v zelo skromnih razmerah. Leta 1942 so nas Nemci izročili Italijanom, ki so nas izpustili. Zatekel sem se k mami v Kočevje. Tam smo ustanovili mestni odbor OF v ordinacijski sobi dr. Kočevjarja. Toda že 19. 3. 1942 so me Italijani odpeljali v Gonars, pozneje v Padovo. Po vrnitvi v Ljubljano sem deloval kot aktivist OF do konca vojne. V taborišču Padova sem bil skupaj s slikarjem Vitom Globočnikom in pesnikom Cenetom Vipotnikom. Kot aktivisti smo se sestajali tudi kasneje.

Kaj vam je dalo pobudo za ustvarjanje, predvsem za ustvarjanje del, ki so tu razstavljeni?

Nekaj začetnih pobud sem dobil že v šoli, potem pa v taboriščih, predvsem od Vita Globočnika, ki me je pri slikanju marsičesa naučil. Nekaj del iz tistega časa sem odstopil Muzeju ljudske revolucije Slovenije. Pobudo za sedanje ustvarjalnost pa sem dobil od tovariša Rada Jelinčiča, ki je delal po kapitulaciji Italije na primorskem območju. Načrtno sva začela delati skupaj od 1977. leta, ko je začel Jelinčič zbirati gradivo za knjigo Partizanske delavnice na Primorskem. V prvem obdobju od kapitulacije Italije do ustanovitve zaledne vojaške oblasti marca 1944 so partizani tam ustanovljali razne delavnice. Po vsej Primorski je bilo kakšnih 70 takšnih delavnic.

V drugem obdobju so nastajale takšne delavnice predvsem na osvobojenem ozemlju na Čerkljanskem, Vojskarskem in Čepovanskem. Bilo jih je skoraj 150. Tretje obdobje je bilo po oktobrski sovražnikovi ofenzivi 1944, ko je sovražnik na veliko požgal. Takrat so bile

požgane Lokve, Čepovan, Predmeje, in še mnoge druge vasi. Po tej ofenzivi so se začele delavnice seliti z osvobojenega ozemlja na varnejše kraje. Bile pa so tudi drugod, le da so postale še bolj konspirativne. Bilo jih je čez 250. Celo v Benečiji so bile. V delavnicah je bilo zaposlenih več kakor tisoč delavcev. Predvsem so bili to starejši ljudje borci-okrevanci in ženske. Tudi ti delavci so hoteli čimveč prispevati k zmagi nad sovražnikom.

Kaj vse ste o njih naslikali?

Najprej sem začel pri kovačijah in mlinih. To sem pokazal na razstavi 4. julija 1978 ob odpretu kovaške delavnice v Srednjem Lokovcu. Potem sem delal dalje. Vsa dela, ki so zdaj na razstavi, so sad vztrajnega dela na terenu. Jaz sem slikal, tovariš Jeličič pa zbiral gradivo za svojo knjigo, ki bo verjetno izšla drugo leto. Obhodil sem mnoge kraje in risal ali slikal v raznih vremenskih razmerah. Prijazno primorsko ljudstvo pa mi je pri tem delu pomagalo po svojih močeh. Povsod, kjer sem ustvarjal, sem vzbujal pozornost in bil vedno dobrodošel. Škoda le, da že veliko hiš in delavnic razpada, denarja za obnovo pa ni. Koliko stvari bi se še dalo rešiti in nabrati. Želel sem ustvariti slikarsko dopolnilo k zbranim gradivom pa še nekaj imam v svojih skrinkah. Vse te slike o partizanskih mlinarjih, kovačih, krojačih, šiviljah itd. so nastale v sedmih letih. Nisem se ustrašil ne stroškov ne naporov, ampak skušal rešiti del teh delavnic v risbi in akvarelu kot dediščino in spomin.

Ali je v vaših delovnih načrtih še kaj podobnega?

Zaenkrat sem naredil ta ciklus, čeprav bi se morda še dalo kaj pripraviti. Veliko je še neobdelanih stvari predvsem na Tolminkem in v Julijski Benečiji. Mogóče se bova o tem še pogovorila s tovarišem Jelinčičem. Po sredi pa je seveda finačno vprsanje, nakup materiala, potni stroški itd. Saj je vse postalo drago ali pa se težko dobi pri nas, z uvozom pa veste, kako je.

Pogovor pripravil Lojze Krakar

OCENJUJEMO

Dih

Kot nekakšen uvod v Orwellovo leto nam je v teh dneh režiser Božo Šprajc, po scenariju Željka Kozinca, predstavil svoj drugi celovečerni film Dih, enega mnogih pogledov na temo, kakšna naj bi bila Slovenija po stabilizacijskih prizadevanjih, seveda če jih bomo Slovenci preživeli. Kot program je film vseskozi propadel, saj je, podobno kot v mnogih utopijah, v njem toliko sedanjosti, da se je prihodnost pogreznila vanjo kot zrnce peska. Tudi v tem primeru bi bilo treba srednjeročne in dolgoročne vizije ne-

koliko prilagoditi razmeram – se pravi: skrajšati za kakšno glavo. Teh je v filmu vsekakor preveč in še povedati nam imajo toliko, kot da ga ni zanimivejšega človeškega opravka od govorjenja. Tako zgolj mimogrede junaki Šprajčevega filma tudi kaj počno – se rojevajo, umirajo, samoupravljajo, tiskajo zaplenjene časopise in se dušijo v umazaniji. Ker vse to počnemo tudi mi, ni razloga da ne bi imeli Diha za najčistejšo prevaro v prihodnosti, ki nam poskuša v embalaži naše socialistične prihodnosti podati našo današnjo prav tako socialistično stvarnost. Zato samo še nekaj besed o tem, kako Šprajc to stori: najprej s pomočjo lepe zdravnice Barbare Tratnik (Draga Potočnjak), ki ima – poleg nosečnosti – takšen kup problemov, da jih film, čeprav jih bolj našteva, kot prikazuje, v dveh urah ne uspe vseh niti prelistati, kaj šele razviti. Eden od teh sicer že med filmom umre (njen oče,

odstavljeni revolucionar Tratnik), vendar Barbarka zaradi tega ni veliko na boljšem. Kar naprej nam skuša dopovedati, da je kot v grški drami ali v jugoslovanski loteriji v naši stvarnosti vse povezano, samo kaj ko ji režiser in scenarist tega do konca ne verjame, in je potem dekle tako rekoč prepuščeno usodi. Tako smo tudi mi do izteka zadnjega metra in – to je treba režiserju vsekakor šteti v dobro – še kakšen meter potem, prepuščeni precejšnji negotovosti glede tega, kaj ima politična birokracija opraviti z zdravjem dojenčkov, medicina s problemom naše notranje migracije in slednja s študentskim gibanjem. Saj ne da bi zunaj filma teh zvez ne bilo, ampak če naj nekaj velja za zvezano, potem je treba tisto tudi zvezati, ne pa samo zlepit, še posebej, če je žakelj tako do vrha poln kot v zasebnem in javnem delovanju Barbare Tratnik. Političen film ostane samo politika, če ne

zna svoje optike uveljaviti v ljudeh in skozi nje kot polne človeške osebnosti, ne pa zgolj skozi napolnjene nosilce idej in ideje skozi (nečisto) okolje. Eno in drugo je sicer lahko dober argument, toda film, sestavljen iz argumentov, je prej zasedanje ali prepričanje kot pa filmsko dejanje. Da pa Dih kljub vsemu ostaja tudi to, gre hvala snemalcu Valentinu Perku ter dvema dobrima igralškima miniaturkama Lojzeta Rozmana in Faruka Begolija. Tudi prispevek Janija Koviča (scenografija) in Janija Goloba (glasba) je nad siceršnjo ravnijsko filma, v katerem je Šprajc znova pokazal, da zna dobro posneti kader in voditi ekipo, le povedati hoče toliko hkrati, da mu sproti zmanjkuje sape. V primerjavi s Krčem in Antejem je zadnji Šprajčev film torej neprimerno bolj zadnhan.

Marjan Strojan

Kdaj mir v Afganistanu?

Sovjetska zveza je zadnje dni oktobra v Afganistanu namestila dodatnih 30 tisoč vojakov, ki naj bi okrepili položaje v obmejnih pokrajinah z Iranom in Pakistanom, pa tudi okoli samega glavnega mesta Kabula. Pakistan-ki viri ob tem napovedujejo, da je pričakovati še dodatne okrepitve, kar samo odvrta od prizadevanj za politično rešitev afganistanskega vprašanja.

V današnjem svetu, polnem nasprotij, ko je mednarodni položaj malodane eksploziven, je težko pričakovati odpravo takšnih kriznih žarišč, kot je afganistansko. Novice o krepitvi sovjetskih vojsk enot v okupiranem Afganistanu torej prihajajo v času, ki razpletu razmer na tem območju ni niti najmanj naklonjen. Čeprav so vesti o položaju v državi zelo skope in cenzurirane, pa ni nobenih zadržkov, ki bi govorili proti temu, da spopadi med uporniki in sovjetsko vojsko ter režimskimi silami Babraka Karmala ne poenjujejo. Zahodna sredstva obveščanja celo navajajo nasprotno, da položaj v Afganistanu ni bil še nikoli tako zaostren kot letos. Ali v luči tem, čeprav nasprotujočih si podatkov, lahko razumemo osvežitve in okrepitve sovjetskih čet v Afganistanu?

Število sovjetskih vojakov naj bi, kot navajajo diplomatski viri v Islamabadu, zdaj doseglo 150 do 180 tisoč. Ob tem je treba zapisati, da Moskva svojo navzočnost v Afganistanu še vedno opravičuje s pogodbo oziroma sporazumom iz leta 1978, ki govori o bratski pomoči SZ, hkrati pa so določili, da se bodo prenehale grožnje in zunanja vmešavanja v afganistanske zadeve. Ni naključje, da okrepjena sovjetska vojska »bratska« pomoč prihaja v državo hkrati z vse bolj verjetnimi ugibanji, da so ženevska posredna pogajanja o

Afganistanu zašla v slepo ulico.

Cilj pogajanj v Ženevi

Vprašanje miroljubne rešitve afganistanske krize je bilo od vdora sovjetskih čet leta 1979 do danes predmet govorov številnih meddržavnih srečanj, kot tudi številnih pobud in predlogov za rešitev. Novi režim v Kabulu je sprva vztrajal pri ločenih neposrednih pogajanjih s Pakistanom in Iranom, zatem pa je celo ponujal tristranske pogovore in celo direktna pogajanja s pakistansko vlado ob vsakem času, kjerkoli in na kakršnikoli ravni. Kljub temu da Pakistan, kot član Islamske lige, ne priznava vladavine Babraka Karmala, je pakistanski predsednik Zia ul Haq pozdravil takšna prožna stališča Kabula. Strani sta končno s posredovanjem Združenih narodov le našli skupni jezik in junija lani sta v Ženevi sedli za pogajalsko mizo. Generalna skupščina ZN je še predtem svojega sekretarja De Quellarja pooblastila, naj začne diplomatsko akcijo za rešitev krize, ki naj bi temeljila na sprejeti resoluciji o miroljubni rešitvi afganistanskega vprašanja. Sam De Quellar je večkrat obiskal JZ Azijo, to naloge pa je zatem poveril svojemu posebnemu odposlancu Diegu Cordovesu, ki je nato križaril med Kabulom, Islamabadom in Teheranom. Cordoves je aprila letos po drugem krogu pogajanj celo

izjavil, da so sprte strani dosegle soglasje glede 95 odstotkov sporazuma, ki naj bi urejal sporna vprašanja za odpravo krize.

Sporazum naj bi načelno urejal tri bistvena vprašanja: postopen umik sovjetskih vojakov, vzajemno in mednarodno poročstvo Irana, Pakistana in Afganistana glede nevmešavanja v notranje zadeve posamezne države in častno repatriacijo približno treh milijonov afganistanskih beguncev.

V drugem krogu pogajanj so pogajalci kar največ pozornosti namenili ravno vprašanju beguncev, kajti afganistanski brezdomci so prav gotovo najštevilnejša populacija beguncev na svetu. Po letu 1979 je državo zapustilo približno 4 milijone Afganistancev, po nekaterih virih pa celo pet milijonov. Največ, približno tri milijone jih prenaseljuje obmejne pokrajine s Pakistanom, milijon jih je sprejel Iran, na desetisoče pa jih živi v Indiji, ZDA in v državah zahodne Evrope. Afganistanska vlada nenehno obtožuje Islambad, da daje zavetje afganistanskim upornikom, hkrati pa naj bi čez pakistansko-afganistansko mejo dotekalo največ orožja za boj proti režimu v Kabulu. Res je, da je Pakistan s sovjetsko okupacijo Afganistana postal izredno pomembno geostrateško območje, res pa je tudi, da ima pakistanska vlada z begunci nemalo težav. S precejšnjo denarno in vojaško pomočjo zahoda, predvsem ZDA, je UL Haqova vlada s sprejemom tako velikega števila beguncev pridobila ugled v svetu, hkrati pa se sooča z zelo zapletenim vprašanjem beguncev, ki so posebej na obmejnem območju še kako spremenili demografsko podobo. Utemeljen

je tudi pomislek, da se velika večina beguncev tudi po možnem podpisu sporazuma ne bo hotela vrniti v domovino.

Nove nesporazume je v pogajanjih povzročilo ravno vprašanje sovjetskega umika iz Afganistana, pa čeprav je pakistanski predsednik privodil, da bi tudi po podpisu sporazuma del sovjetskih svetovalcev ostal v Afganistanu. Pogajanja naj bi nadaljevali letošnjo jesen, očitno pa so bile razlike v stališčih do posameznih delov sporazuma nepremagljive, tako da vse kaže na očitno zastoj pogajanj ob Lehmskem jezeru. Da so pogajanja v slepi

nadzorujejo celo 90 odstotkov sicer goratega ozemlja, hkrati pa uporabljajo gverilsko taktiko, proti kateri so vladne enote brez prave moči. Kljub temu da je zunanji minister Mohamad Dost letos izjavil, da je v Afganistanu razen manjših prask dokaj mirno, pa je premier Kešmand povedal, da je polovica šol in bolnišnic uničenih, da je tri četrtine prometnih zvez neuporabnih, da je uničenih več hidroenergetskih ter drugih energetskih objektov. Po njegovih besedah bodo za oživitve že tako revnega gospodarstva potrebne velike investicije, saj naj bi škoda znašala polovico vseh naložb v zadnjih

dni Kabul, naj bi jih bilo več kot dva tisoč, kar bi bilo lahko v skladu s plemensko naravo delovanja posameznih skupin. Uporniki so formalno združeni v afganistansko osvobodilno fronto; njihov cilj je osvoboditev države, niso pa dosegli soglasja glede prihodnje ureditve države. Pomanjkanje denarja in orožja in predvsem plemenska narava odpora samo poglabljajo notranja nasprotja. Zaradi slabotnega vojaškega poveljstva pa tudi zaradi narave bojišča ne morejo razviti izkušenih in dobro izurjenih enot z izdelano politično strategijo. Čeprav nekatere vstajniške skupine vse bolj spoznavajo, da brez enotnega vodstva in združitve ni upanja v končno zmago, so bili vsi dosedanja poskusi zaman. V posameznih območjih so se nasprotja in spopadi med radikalnimi in umirjenimi skupinami celo poglobili. Razen redkih izjem se je tudi pokazalo, da na posameznih delih osvobojenega ozemlja niso bili sposobni organizirati lokalnih oblasti, vse do takrat pa je nemogoče premišljati o ustanovitvi začasne vlade.

Kljub takšnemu stanju se spopadi nadaljujejo. Srdite boje so še pred dnevi bili 40 kilometrov od Kabula v kraju Istalil, tako da so morale režimske enote in sovjetska vojska uporabiti letala, tanke in helikoptere. Menda je šlo za enega najhujših spopadov nasploh, žalostno pa je, da v teh in vrsti drugih spopadov ni bilo prizanešeno niti civilnemu prebivalstvu.

Najnovejšim dogodkom daje posebno težo tudi nedavna odločitev o stalni pripravljenosti sosednje pakistanske vojske. Vse bolj očitno pa je, da tudi v tem delu sveta logika sile neusmiljeno izriva diplomatska prizadevanja za doseg miru, ki se z novimi sovjetskimi okrepitvami samo vedno bolj oddaljuje.

Miha Lamprecht

Afganistanska upornika ob sestreljenem sovjetskem letalu

ulici, med drugim potrjuje tudi prošnja Diega Cordovesa, se pravi posebnega odposlanca ZN in posrednika pri pogajanjih, češ naj ga generalni sekretar zaradi nepremagljivih težav razreši te funkcije.

In kakšen je življenjski utrip v Afganistanu?

Naj si režimske enote še tako prizadevajo zanikati odpor, sicer neenotnih Mudžahedinov proti Karmalovemu režimu, je jasno, da je gverilska dejavnost upornikov bolj živa kot kdajkoli, odkar so sovjetski tanki decembra 1979 vdrli na afganistansko ozemlje. Po nekaterih virih

dvajsetih letih. Sovjetska zveza z bratsko pomočjo sicer že gradi visokonapetostno omrežje, ki naj bi do leta 1988 postalo celosten del sovjetskega elektrosistema, prav tako pa tudi širijo mednarodno letališče v Kabulu, tako da bodo njegove zmogljivosti štirikrat večje. Verjetno civilne potrebe letališča, ki so bile že pred sovjetskim posegom dokaj skromne, niso narekemale njegove razširitve.

Koliko skupin upornikov se resnično bojuje v Afganistanu, je verjetno nemogoče natančno povedati. Po podatkih, ki jih je objavil ura-

Francija ugotavlja medvojno resnico

Potem ko je Francija obračunala z nekaterimi miti v preteklosti, se je odločila dokončno raziskati vedenje svojih ljudi v medvojnih časih, še posebno pa v dneh, ko je Francija prišla pod nacistično okupacijo. Iskanje zgodovinske resnice ni prijetna stvar, še posebno, če razkriva nekatere posebnosti v življenju naroda potem, ko so bile videti že skoraj pozabljene, če že ne oproščene.

V svojem eseju »Okupirani Pariz« je Jean Paul Sartre zapisal: »Mesto je bilo samo še široko, brezkoristno naselje« in nato: »precejšnja večina prebivalstva se je ogibala stikov z nemško vojsko. Toda, ne smemo pozabiti, da je bila okupacija vsakdanja stvar. Vsak, ki ga je človek vprašal, kaj je tedaj počel, je odgovoril: živel sem«.

Živeli so, in niti ne slabo. Vsekakor je to veljalo za tiste, ki so bili pripravljeni sporazumeti se z novimi gospodarji. Zanje so se začeli »les beaux jours des collabos«, kot je zgodovinar Henri Amouroux naslovil svojo knjigo. Dva odstotka, po mnenju njegovega ameriškega kolega Roberta Paxtona pa 10 odstotkov. Francozov, je v resnici sodelovalo v odporišnem gibanju (Résistance). Do novembra 1942 je bila Francija razdeljena na dve coni: severno, ki so jo zasedale nemške okupacijske čete in ki je obsegala dve tretjini francoskega ozemlja, ter južno, »svoobodni« del Francije. V zdravilišču Vichy v departmentu Allier je to cono vodil 84-letni maršal Philippe Pétain, zmagovalec pri Verdunu v prvi svetovni vojni.

Poleti 1940. je prišel v Pariz človek, ki je kot Hitlerjev veleposlanik prevzel pomembno nalogo – organizirati kulturno kolaboracijo – la collaboration idéologique – na vseh sektorjih. Otto Abetz je v zgodnjih tridesetih letih pripravil nemško-francosko mladinsko srečanje. V Berlinu je Abetz sodil v Sahlbergov krog, ki se je zbiral okoli Baldurja von Schiracha. Ta je bil poročen s Francozinjo in je veljal za svetovljansko, vsem dostopno figuro. Dne 17. avgusta 1940 je Abetz v Parizu

oznanil: »Vsekakor je treba z nemške strani storiti vse za pospeševanje notranje neenotnosti in s tem francoske slabosti«.

»Niso vedeli, pa bodo vedeli«, je pisal Louis-Ferdinand Céline, očitno edini antisemit v Franciji, ki je povsem doumel radikalnost novih gospodarjev. Dejstva so imela svojo govorico. Leta 1943. je bilo v nacističnih zaporih okoli 35.000 Francozov. Francoze z Davidovo zvezdo na prsih so Francozi v policijskih uniformah spremljali, ko so jih vozili v Nemčijo.

To si velja zapomniti: antisemitizem kot temeljni element kolaboracionizma. Izhajal je – poleg monarhističnih, klerikalističnih in nacionalističnih tokov – okrepljen in znova oživilen iz nekdane Dreyfusove afere. Brez tega si je težko zamišljati posebne oblike domačega, francoskega fašizma med obema vojnoma.

Jean-Paul Sartre je pisal o psihologiji kolaboracionistov: »Večina kolaboracionistov je nastala iz tistega, čemur smo pravili »desni anarhizem«... Ne priznavajo nobenega zakona republike... Pri tem so red, za katerega so menili, da jim ga prinaša nemška moč, postavljali pred resničnost, v kateri so živeli«.

Po vojni so se mnogi spraševali, kako je to mogoče. Še

aprila 1944 je velika množica v Parizu vzklikala maršalu Pétainu, nekaj mesecev kasneje pa so Parizani znova vzklikali, vendar je bil tokrat rešitelj domovine De Gaulle. Komaj verjetno, da se je ta čas število prebivalcev francoskega glavnega mesta skoraj podvojilo! Znani »Levée en masse« je bil skoraj popoln.

Bilo je kar precej pisateljev, umetnikov, intelektualcev, ki še vedno niso mogli skriti svojih simpatij do fašističnih sistemov v Italiji in Nemčiji. Z njimi je ogorčenje prebivalstva kmalu opravilo. Revolucionarni komiteji rezistence so zapirali in streljali vsevprek in največkrat »uredili« le manj pomembne primere. Ob tem pa je bilo dobro znano, da je fašizem v Franciji cvetel predvsem v kulturnem krogu. Navdušenje nad sosedom je bilo ambivalentno. Na eni strani Ernst Jünger in Friedrich Sieburg, na drugi strani pa Drieu La Rochelle in Robert Brasillach.

V pariški »Orangerie« se je vrtila smetana pisateljske in umetniške avantgarde ob nogah nacističnega kiparja Arna Brekera. Poslušali so Beethovna in Chopina, poleg, na Vel de'Hiv stadionu pa so zbirali Zide, ki so jih kasneje odpeljali v Osvieneczin. Treblin-ko in Maidanek.

Nemci so vedeli, kje so. Že vse od leta 1933 so si skušali pridobiti francoske intelektualce, pri čemer niso izbirali sredstev. Paul Léautaud je 13. septembra 1940 zapisal v svoj

Prihod nemških čet v Pariz

dnevnik: »Nemci se niso pripravili na vojno samo vojaško, politično in gospodarsko, temveč duhovno«. Človek kot na primer Gerhard Heller, literarni cenzor pod Ottom Abetzom si je zamišljal, da lahko nastopa tudi kot posredovalec med kulturama dveh narodov. Tako je tudi izpolnjeval svojo vlogo, ki mu jo je zaupalo propagandno ministrstvo.

Hellerjevi dejavnosti gre »hvala«, da je Brekera razstava v pariški »Orangerie« tedaj tako uspela. Sicer je potoval v Južno Francijo, da bi pridobil Arstida Mailloila. Brekera sovega učitelja. Zbrala se je vsa kulturna prominenca. Tu di minister Göbbels stvari ver-

jetno ne bi bolje opravil.

Sartre je v knjigi »Okupirani Pariz« pripomnil: »Gledališke predstave, tekme in dirke, najrazličnejše prireditve, vse to naj bi svetu pokazalo, da je Francija zdrava in da Pariz živi...« Med okupacijo ni bilo v Franciji nikoli več kakor 2000 nemških gestapovskih biričev. Ni bil potreben noben nemški

baretski šansonci so bili duhoviti kot vedno, vendar poanta vsakodnevnih šal ni bila naperjena zoper nacistično. To, da je sredi te dejavnosti gestapo v sodelovanju s pariško policijo lovil člane odporniškega gibanja in jih v svojih kletah mučil in moral, je bilo prav tako znano kakor dejstvo, da so v Nemčiji vozili tovorni vlaki, ki so bili natlačeni s francoskimi Zidi.

Karajan, Kempff in Mengelberg, Winifred Wagner in Arno Breker, vsi so se v teh cvetočih mesecih kolaboracije zadrževali ob Sieni. Tudi književnost se je razvijala. Eksistencializem kot novo literarno-filozofsko gibanje je doživel svojo premiero. Camusov »Tujec« in Sartrove »Muhe« sta izšla leta 1942 – kljub cenzuri in očitkom. Francois Mauriac je poslal nemškemu cenzorju Garhardu Hellerju prvi izvod svoje »Parizanke« s svojeročnim posvetilom. Izhajala so dela Simone de Beauvoir, Colette in Else Triolet, medtem ko del Barbussa, Léona Lemonnierja in Paula Nizana, na primer, niso več tiskali.

Najpomembnejši avtorji kolaboracionističnega obdobja – Robert Brasillach, Drieu La Rochelle, Lucien Rebatet, Jacques Chardonne, Alphonse de Châteaubriand so uživali podporo velikih založb, kot sta bili Denoël ali Grasset, imeli pa so na voljo tudi svoj tisk. Poleg »Nouvelle Revue Française« se »Je suis partout« in še posebno: »La Gerbe«. Skratka. »La vie vit toujours...« življenje gre dalje«.

Dejansko gre življenje dalje, vendar s to posebnostjo, da zdaj dajeja Vichy in kolaboracija delo številnim Francozom, čeprav z drugačnim namenom, kakor svojčas. Mitov ni več, niti vrsti je zgodovinska resnica.

Le sedem se nas je vrnilo

Rudar Karel Kurent iz Zagorja je bil zelo srečen, ker so ga iz zloglasnega taborišča Mauthausen izpustili domov. Sreča se je kmalu skisala. Ponovno so ga zaprli, vlačili po zaporih in nato poslali v Dachau.

Svoja doživetja mi je Karel Kurent takole opisal: »V SKOJ sem bil sprejet 1938. leta. Sodeloval sem s skojevci Janezom Ihancom, Mirkom Grahkom, Antonom Okrogarjem-Nestlom (narodni heroj, 1923–1955). Anica, sestra Antona Okrogarja, je umrla v Auschwitzu, brat Ivan pa je padel kot borec Pohorškega bataljona januarja 1943.

V začetku okupacije smo se razdelili po trojkah. Sekretar SKOJ za Zagorje je bil Feliks Pečar, naše trojke pa Sandi Kovič; oba sta padla v NOV. Trosili smo letake, kakšno zagodli nemčurjem in zbirali orožje. Naša trojka je bila zelo uspešna, saj smo zbrali 15 pušk in precej streliva.

Od rajonskega komiteja Zagorje smo organizirani skojevci in partiji dobili nalogo, da sodelujemo pri izvedbi treh sabotažnih akcij.

V separaciji premoga smo morali uničiti glavni električni motor na separaciji. Akcija je uspela. Ob pol treh zjutraj 3. avgusta 1941 sva z Janezom Ihancom namestila eksploziv na električni vžig. Med najinim opravilom je Nestl s pištolo v roki budno pazil na gibanje člana rudniške straže, štirje mladinci pa so opazovali okolico. Eksplozija je odjeknila ob 6.20. Od sedmih udeležencev sabotaže so me prvega aretirali že 24 ur po eksploziji. V ponedeljek zjutra so nas aretirali trinosemdeset.

Revirska četa, domačini in aktivisti, so napadli orožniško postajo Zagorje, ki je bila v pritličju stare šole v Toplicah, kakor se imenuje predel v središču. V isti stavbi so bili člani rudniške straže. Mesec dni po napadu so orožniško postajo prestavili v hišo zidarkega mojstra Nikolaja Pavliniča. Po napadu na orož-

niško postajo so aretirali sedeminosemdeset oseb, največ iz samskega doma. Minirati bi morali še transformator Podvine.

Akcija je bila odložena zaradi številnih aretacij.

Poročilo orožniškega okrožja o akcijah

V poročilu orožniškega okrožja Trbovlje z dne 27. avgusta 1941. leta piše takole:

»Tretjega 8. 1941, med 3. uro in 5.30 so razstrelili pogonsko napravo glavnega faznega električnega motorja rudniške separacije v Zagorju. Eksplozija je poškodovala motor in povzročila okrog 600 RM škode. Obratovanje pa ni bilo prekinjeno, kot so napadalci očitno pričakovali, ker so imeli še rezervni motor. Med preiskavo, ki jo je opravilo orožništvo v Zagorju v sporazumu z gestapom in varnostno službo, smo zprli 37 oseb.

Dne 9. 8. 1941 ob 0.30 je kakih 30 oboroženih komunistov s puškami in ročnimi granatami načrtno napadlo orožniško postajo v Zagorju in čuva je premogovnika. Obstreljevanje je trajalo kakih 25 minut.

Približno uro kasneje so razstrelili cesto na vrhu med Trbovljami in Zagorjem, najbrž zato, da bi preprečili prihod policijske

okrepiteve. Promet je bil oviran tudi zato, ker se je sanitetni avto, ki so ga poslali v Zagorje za hudo ranjenega narednika Tharro, zvrnil v lijak.

Dne 9. 8. 1941 je orožništvo v Zagorju zaprlo zaradi komunističnega delovanja rudarja Karla Raganzina iz

Loke pri Zagorju, ki se je že dolgo skrival. Poskusil je zbežati, a ga je policija ubila.

Zaradi napada na orožniško postajo v Zagorju je bilo 9. 8. 1941 v sporazumu s kriminalistično policijo, gestapom, varnostno službo, zaščitno policijo in orožništvom zaprtih okrog 50 oseb...

Visečega so me topli

Karel Kurent se ne strinja z orožniškim poročilom o številu aretiranih.

»V prvih dneh avgusta je bilo veliko več aretiranih. Mene in mnoge druge so aretirali, ko sem prišel na delo v separaciji. Trideset tovarnjakov policije in vojaštva so pripeljali v Zagorje.

Takrat smo delali po dvanajst ur na dan. Naša izmena je začela delo ob štirih zjutraj. Ob pol šestih zjutraj so nas že odpeljali čez Trojane v Stari pisker v Celju, kjer so nas razdelili po celicah. Naslednjega dne so me že zaslisevali in potem še trikrat. Brcali so me, udarjali s pestmi, obešali za noge in roke in me tako visečega topli. Hoteli so zvedeti, kdo je organizator sabotažne akcije.

Čez petnajst dni (18. 8. 1941) so nas odpeljali v Mauthausen.

V transportu nas je bilo 350 iz Zagorja, Trbovelj, Celja, Velenja, Maribora in iz drugih krajev. Že v prvih mesecih je nasilne smrti umrlo 60 Zagorjanov. Dne 24. februarja 1942. leta so izpustili prvo skupino tega transporta. Mesec dni pozneje so izpustili tudi mojo skupino.

V Zagorju sem se moral prijaviti na policijski postaji. Šel sem delat v rudnik. Ob petih zjutraj sem prišel domov iz taborišča in ob pol desetih istega dne je že bila partizanska zveza pri meni na domu. Povedal sem, kako v Celju zaslišujejo in mučijo in kako je v Mauthausnu. Vključil sem se v delo Osvobodilne fronte. Moji sodelavci so šli aprila 1942. leta v dveh skupinah k partizanom; zaradi izčrpanosti nisem mogel z njimi, zato sem delal na terenu.

Četrtega novembra 1942. leta so me aretirali in me v Trbovljah zaslisevali. Soočili so me z ujetim ranjenim partizanom, s katerim sva sodelovala, toda ni me izdal. V Trbovljah sem dobil le nekaj udarcev. Pekel sem doživel v Celju. Do

Decembra 1942. leta nas je moralo veliko zapornikov v Celju podpisati smrtno obsodbo. Sodišče nas je obsodilo brez naše navzočnosti. Z listi so hodili po sobah in celicah.

Drugega januarja 1943 so nas odpeljali v mariborske zapore, da bi nas tam postrelili. Nekega dne je v sobo prišel zaporniški frizer in nam med striženjem povedal, da nekaj časa ne bodo streljali zaradi veselja, ker so uničili Pohorski bataljon.

Dne 14. januarja 1943 so nas s transportom odpeljali v Dachau in potem v njegovo podružnico Allach, kjer sem bil do konca vojne.

Osvobodili so nas Francozi, nas za mesec dni dali v bolnišnico in oblekli od pete do glave. Ob osvoboditvi sem tehtal komaj 38 kg.

Od Zagorjanov sem slišal, da so Kurenta poslali v Dachau zato, ker je po mestu pripovedoval, kako je bilo v Mauthausnu.

Žrtve iz samskega doma

Dominik Kostanjevec iz Zagorja je bil star 30 let, ko so ga 9. avgusta 1941 areti-

odšli pred pisarno, ker smo ponoči slišali streljanje. Brez pojasnila so nas najprej odgnali na policijo in potem na orožniško postajo v staro šolo, kamor so pripeljali še druge aretirance. Vseh nas je bilo 87, od tega 37 fantov in moških iz samskega doma. Samski dom so bile lesene barake, ki so jih po vojni podrli.

V šoli so od nas hoteli izsiliti priznanje, da smo sodelovali v nočnem napadu na postojanko. Tedaj nisem vedel, da med aretiranci ni bilo nikogar od udeležencev napada. Pa vendar smo plačali visoko ceno.

Pred šolo so nas postavili v vrsto po dva in dva in za vsakim parom je stal policist z naperjeno pištolo. Še enkrat so nas vprašali, kdo je sodeloval pri napadu. Ker se ni nihče oglasil, smo morali skleniti roke med prsti in jih držati na glavi. Tako so nas gnali na železniško postajo, kjer so nas že čakali vagoni. Tiste, ki so imeli dolge lase in niso bili obriti, so skuštrali in jih pred železniško postajo Zagorje fotografirali, posnetek pa kasneje objavili v nekem ilustriranem časopisu z napisom: »Taki so banditi iz Spodnje Štajerske.«

V zaprtih vagonih so nas odpeljali v Maribor, ker v celjskih zaporih ni bilo več prostora. Prvo noč sva bila z Majdičem iz Peči pri Vahčah v majhni kletni celici. Stenic je bilo toliko, da bi naju skoraj požrle. Po dveh dneh so naju premestili v sobo, v kateri nas je bilo štirinajst. Po enaidvajsetih dneh so nas odpeljali v Mauthausen, konec februarja 1942 sem bil že doma. Tistega meseca so jih štirinajst dni izpuščali po skupinah. Jaz sem bil v zadnji, ki je šela 14 srečnejšev.

Iz samskega doma v Zagorju so nas 37 odpeljali v Mauthausen, a vrnilo se nas je le sedem, vsi drugi so umrli v taborišču, največ zaradi mraza januarja 1942. leta, ko je bila temperatura od 36 do 42 stopinj pod ničlo.

Jože Vidic

Na levi je Dominik Kostanjevec, desni je Karel Kurent

skrajnosti so me z mučenjem izsiljevali, naj kaj priznam. Tri dni zapored so me zaslisevali in topli v samici. Kot prašiča so me obesili za noge in me omedličnega polivali z vodo.

Takole se spominja: »Pravkar sem prišel iz jame in se umival v kopalnici. Prišel je paznik in rekel: Vsi, ki stanujete v samskem domu, se javite pred pisarno rudnika.

Precej zaskrbljeni smo

Franjo Bavec-Branko

Ob 40-letnici Kobariške republike

Iz Bovca je isti dan krenila kolona 150 moških in napadla položaje 3. bataljona, da bi zavzela porušeni most čez Učej. Ta je bila neprehodna ovira. Sovražna pehota je krenila v napad, bila pa je krvavo odbita. Nemci so se začeli umikati proti Bovcu.

Popoldan je sovražnik še enkrat presenetil 3. bataljon na položajih pri Žagi. Doživeli so nov neuspeh. Bataljon je napadel nemško topniško baterijo prav tedaj, ko je začela obstreljevati položaje bataljona. V naskoku so posadko tako presenetili, da ni utegnili odvléci topov.

Tudi iz Tolmina je ta dan sovražnik presenetil partizane. Krenil je čez Kolovrat. Zasede in izvidniške patrulje so jih opazile. Štab bataljona je poslal četo na Fone, kjer je zasedla položaje in počakala, da so se približali sovražniki. Okoli 10. ure so prišli Nemci pred položaje čete. Presenečeni niso niti poskusili napasti, temveč so le rešili svoje padle in ranjene in se umaknili. Četa ni imela izgub.

Napad na sovražno postojanko Koritnice pri Bovcu

Enote 27. goriške divizije niso samo čakale na položajih, pač pa so tudi napadle sovražnika. Največ akcij je izvedla 17. brigada, medtem ko je 18. brigada imela mnogo manj takih možnosti. Kljub temu pa se je ponudila priložnost. Ujeli so nekaj hrvaških domobrancev, ki so jih

Nemci pripeljali iz Italije za zaščito pontebške železnice in ceste. Izjavili so, da bi se vdala cela četa, če bi jih napadlo več partizanov.

Štab brigade je tako izdal svoje povelje za napad na postojanko v Koritnici, kjer je bila ta četa domobrancev. Napad naj bi izvedel 3. bataljon in del 2. bataljona. Napadli so v noči od 10. na 11. oktober. Toda na pozive za vdaj se domobranci odgovorili z ognjem. Le 7 jih je prišlo ven in uničenje postojanke ni uspelo. To je bil prvi napad 2. Soške brigade na sovražno postojanko.

Boj okoli sankvirinskih mostov

Nemci so 10. oktobra napadli z okoli 200 možmi v želji, da zavarujejo delno porušene mostove. Z močnim ognjem so napadli položaje 1. bataljona na levem bregu Nadiže. Vnel se je hud boj za most. Nemci so jurišali, toda ogenj jih je prisilil k umiku. Na pomoč jim je prišel oklepni avtomobil. Ko je prišel do mosta, so ga zažgali rafali svetlečih krogel iz težke brede.

Sovražnik se je po dolgem boju umaknil proti Čedadu. Imel je okoli 30 ranjenih in 7 mrtvih. Tudi 1. bataljon je imel 3 mrtve in 7 ranjenih. Še enkrat je 1. bataljon vzdržal močan napad, fronta pa je še nadalje tekla ob Nadiži. Po tej bitki, ki je bila ena najbolj krvavih okoli porušeni mostov na Nadiži, sovražnik ni več napadal.

3 Sovražna ofenziva na osvobojeno ozemlje

Več kot mesec dni je sovražnik poskušal zavzeti Kobarid. Toda enote 27. divizije so ga hrabro branile. Sovražnik je spoznal, da obrambe z manjšimi ofenzivnimi umiki ne bo zmogel razbiti.

Po neuspešnih bojih se ni več spuščal v akcije. Začel je zbirati večje sile. Nekaj dni pred splošnim napadom je okrepil svoje postojanke okoli svobodnega ozemlja. Očitno je pripravil načrt za napad z več strani, predvsem iz Bovca. Dva dni pred splošnim napadom je še enkrat napadel s topovskim ognjem položaje 3. bataljona na Žagi. Za prve sunke je lahko uporabil le pehotne enote, kajti vse ceste so bile temeljito porušene.

Divizija je bila pripravljena za obrambo svobodnega ozemlja. Enote 18. brigade so bile na ključnih položajih. Drugi dve brigadi pa sta bili manevrska sila divizije za vrsto napadov. Štab divizije je videl, da čakanje sovražnika na položajih ne ustreza partizanski taktiki, zato se je odločil, da bo začel sam napadati.

Izdal je povelje za napad na Tolmin, ki naj bi ga napadla 18. brigada, 17. in 20. brigada pa bi napadli v dolini Soče in varovali napad 18. brigade. Napad naj bi bil v noči od 26. na 27. 10. 1943, vendar ga je sovražnik z akcijo z Žage preprečil.

Štab 27. divizije je bil tedaj v Kobaridu, iz katerega so partizani prej evakuirali vse ustanove 18. brigade. Tudi politični voditelji so se pripravljali za ponovno delovanje v ilegali, vse organe NOO pa so pripravili, da se po potrebi tudi oni umaknejo v ilegalo.

Prodor Nemcev do Srpenice in prvi dan ofenzive

Nemci, ki so mesec dni napadali pri Žagi, so prav dobro poznali položaje in razvrstitve 3. bataljona 18. brigade. Napravili so načrt napada, s katerim naj bi zavzeli Žago.

Položaje 3. bataljona so napadli 26. oktobra iz treh smeri. Prva kolona je prodirala iz Bovca po glavni cesti. Druga je krenila iz Bovca čez Čezsočo in po zahodnih obronkih hriba Polovnika. Tretja kolona pa je prišla iz Ravence v Reziji v dolino Učej. Enotam 3. bataljona je zdaj pretila nevarnost, da jih razbijejo.

Po kratkem spopadu je štab bataljona izdal povelje za umik proti Srpenici. Sovražnik je naglo prodiral. Bataljon se je umaknil proti Trnovemu in Magozdu. Nemci so zasedli Žago in prodirali proti Srpenici. Tretji bataljon se je umikal še naprej do skladišč smodnika pri vasi Brezovo.

O začetku ofenzive štab 18. brigade ni bil obveščen, vendar je prav ta dan poslal 3. bataljonu 30 novincev iz Breginja. Peljali so jih s tovarnjaki. Z njimi je bil tudi namestnik komandanta brigade, ki je hotel ugotoviti, kakšne so sovražne okrepitve v Bovcu in v Reziji.

Ko so prišli v Trnovo, jih je ustavil brigadni kurir in povedal, da Nemci prodirajo proti Trnovemu. Tovornjak z novinci so takoj poslali v Breginj in sporočili štabu divizije v Kobaridu in štabu brigade v Breginju, da Nemci napredujejo.

Namestnik komandanta in brigadni obveševalec sta takoj odšla proti enotam 3. bataljona, da bi organizirala obrambo. Dve četi sta zasedli dominantne položaje nad vasjo Brezovo. Dogovorili so se, da bodo Nemce spustili v največjo bližino, nato pa udarili po njih.

Delegatka na drugem kongresu USAOJ

Marija Petje-Vida se je rodila 11. marca 1922 v družini Janeza Petjeta in Frančiške Muzga v Zavrstniku pri Litiji. Po vajenski dobi pri trgovcu Novaku v Smartnem se je zaposlila pri Angori v Ljubljani. Ob razsulu stare Jugoslavije je prišla domov in dobila zaposlitev v predilniškem konsumu v Litiji. Tu je ostala do jeseni 1943, ko je odšla k partizanom.

Izhajala je iz narodno zavodne družine. Aktivno je sodelovala pri Sokolu, pevskem društvu Zvon v vasi in delavsko-prosvetnem društvu Vzajemnost v Italiji. Takoj po okupaciji se je opredelila za narodnoosvobodilno gibanje. V letu 1942 je začela materialno podpirati in v začetku 1943 se je organizirano vključila v politično delo na terenu. Bila je mladinska aktivistka, obveščevalka in organizirala je materialno pomoč narodnoosvobodilni vojski. Poleti je bila sprejeta v SKOJ in je vodila aktiv v vasi, nato pa je bila sekretarka v rajonu Kresnice. Zaradi izdaje so Marijo in še nekatere druge članice v oktobru Nemci zaprli. V zaporu je bila v Litiji, nato pa so jo odgnali v zbirno taborišče v Celovec. Ob letalskem napadu je pobegnila skupaj z Ivo Možina-Metodo. Odšla je v ilegalo in se

vključila v delo na terenu Janče-Kresnice. Delovala je kot mladinska aktivistka, članica okrožnega komiteja SKOJ Litija.

Zelo prizadevno je delovala med mladino kot članica okrožnega odbora ZSM. Zaradi požrtvovalnega dela je bila marca 1944 sprejeta v KP. Za drugi kongres USAOJ so jo izvolili za delegatko mladine iz okrožja Litije. S slovensko delegacijo je odšla v Drvar. Pridružila se je delegatoma s Štajerske Ivanki Časl-Sonji in Matiji Knapu-Puntarju. Ivanka Vidic-Pepca je bila skupaj z Radom Gabrovcem in Jožom Kramarjem-Jušem na višjem tečaju SKOJ v Kočevskem Rogu in vsi trije od tam šli na kongres. Borci Šlandrove brigade so izvolili delegate: Milana Vodopivca, Draga Limonija, Polonco Šuštar-Senčar in Viktorja

Ocepka v Kamniško-zasavskem odredu.

V avgustu je bila Vida zaradi prizadevnosti in uspehov pri delu z mladino poslana po nalogu pokrajinskega komiteja SKOJ za Štajersko na politično delo v Prekmurje. Na enako delo je odšla tudi njena sestra Mila-Metka. Delo na tem predelu Slovenije je bilo zelo težko, ker je okupator zelo nadzoroval prebivalstvo. Vida je bila nato v ljutomerskem okrožju.

V februarju 1945 so člani okrožnega odbora OF pripravljali sestanek aktivistov v vasi Logarovci. Med aktivisti je bila tudi Vida. Čez noč so ostali pri družini Žalik. Nemci so ves čas patrolirali po vaseh. Pomagali so jim v nemške enote vključeni kozaki, ki so na konjih nadzorovali gibanje prebivalstva. Pri žalikovih so zahtevali, naj jim odprejo. Aktivisti so se poskrili na podstrešje, medtem ko je oče Žalik odpiral vrata. Kozaki so jih izsledili. Vnel se je hud boj. Vida je bila ranjena med prvimi. Padli so Branko Bernot-Aleš, sekretar

okrajnega odbora OF, oče Žalik in Ciril Jureš. Ranjen je bil tudi Stane Simonič. Skupaj z Radom Pušenjakom sta se prebela iz obkoljene hiše. Padlega Cirila so odpeljali kozaki v Ljutomer in ga tam na trgu obesili.

Tudi ranjena Vida je zbežala in se skrila na sosedovem skednju, kjer pa so jo naslednji dan zaradi izdaje izsledili kozaki in hudo ranjeno odpeljali v ljutomerske zapore. Tu je bila zaprta z drugimi zaporniki in več tednov so jo mučili. V noči od 4. na 5. april so vse zapornike iz Ljutomera odpeljali k reki Muri. Ob reki so jih postrelili in zmetali v naraslo reko, ki je pogoltnila nesrečne žrtve. V tej skupini je bila tudi Vida. Njeno ime je vklesano na spomeniku v Križevcih.

Med narodnoosvobodilnim bojem so padle štiri udeleženke drugega kongresa USAOJ, poslednja med njimi, na pragu svobode, je Vida darovala svoje življenje za boljšo prihodnost mladih.

Jerko Skok

Športnika v Cankarjevi brigadi

Ko je Italija kapitulirala, je Cankarjeva brigada sprva z zavračevalnimi akcijami preprečevala vdore nemškega okupatorja prek severne »meje« osvobojenega ozemlja, pozneje pa so poleg drugih brigad tudi cankarjevci z manjšimi ofenzivnimi akcijami branili osvobojeno ozemlje. Hkrati je Cankarjeva brigada opravljala še druge naloge, med drugim je tudi uničevala pomembnejše železniške objekte na dolenski progi.

Na grosupeljski železniški postaji so borci onesposobili vse pomembnejše prometne naprave in zgradbe. Še istega dne so cankarjevci priredili v bližnji dvorani velik miting, ki je z dobrim programom privabil ne le vse borce in aktiviste, ampak tudi veliko prebivalcev. Borci so po mitingu odšli počivat v bližnjo vas. Brigadni štab se je nastanil v večji kmečki hiši. Člani ožjega štaba naj bi uporabljali prvo, prehodno sobo, v drugi sobi pa naj bi prenočili ostali tovariši iz štaba.

Po večerji so člani ožjega štaba v prvi sobi živahno ocenjevali opravljene naloge in pripravljali akcije. V sobo sta nenadoma stopila borca. S seboj sta pripeljala moškega v uniformi nemškega podoficirja. Tovariša sta pojasnila, da sta v patrolji v neki vasi ujela nemškega podoficirja. Tam sta namreč naletele na skupino Nemcev s tovrnjakom, ki so po vasi iz svinjakov nasilno pobirali prašice. Naša patrolja je Nemce nagnala iz vasi, enega pa ujela. Takoj smo začeli zasliševati ujetnika, ki pa ni bil preveč zgovoren. Glavno besedo pri zasliševanju je imel, kot je bilo to v navadi, brigadni obveščevalec. Takrat je bil to tovariš Luce Žitnik, znan predvojni ljubljanski športnik in državni reprezentant. Med spraševanjem si je Luce nenavadno skrbno ogledoval zaslišanca. Razen običajnih vprašanj ga je tudi vprašal, če je bil pred vojno že v Jugoslaviji. Ujetnik je povedal, da je bil član nemške hokejske reprezentance in je v njenem sestavu pri nas igral tekmo z jugoslovansko reprezentanco. Tedaj pa je Lucetu izginila zamišljenost z obraza. Naglo je vstal, Nemcu prijazno ponu-

dil roko in se predstavil. Članom štaba je pojasnil, da se mu je ujetnik že ves čas zdel znan, sedaj pa je odkril, da sta predvojna znanca, saj sta skupno nastopala v meddržavni hokejski tekmi, ujetnik za nemško, sam pa za jugoslovansko reprezentanco.

Obveščevalec Luce in ujetnik sta se kmalu že kar tovariško pogovarjala. Luce je med drugim podoficirju razložil, da je Hitler že tik pred zlomom in da je pravzaprav lahko zelo srečen, da smo ga ujeli še pred končnim nemškim polomom. Nemec je že kar privolil, da se nam bo pridružil v boju. V potrditev svoje vojnopolitične analize je Luce odprl radijski sprejemnik in ga naravnal na nemško oddajo neke zavezniške postaje. Zanimivo je, da se je nemški ujetnik pustil nena- vado lahko prepričati o nezogibnosti nemškega poraza. Prvotni strogo uradni, ostri ton zasliševanja je postopno prešel v tovariško kramljanje. Še bolj so nas zbližale Lucetove besede, češ da je tudi šport nekakšna internacionala, ki zbližuje ljudi celo iz nasprotnih sovražnih vojaških taborov. To »športno zbliževanje« je pripeljalo tako daleč, da je naš ujetnik želel, naj mu vrnemo nekatere njegove stvari. Tovariša iz patrolje sta morala ujetniku vrniti uro in nalivno pero. V znamenju »mednacionalnega športnega zbliževanja« je bilo ujetemu nemškemu podoficirju določeno ležišče v prvi sobi, to je skupaj s člani ožjega štaba.

Noč je minila mirno. Toda zjutraj ujetega Nemca ni bilo nikjer. Ponoči se je sprehodil na stranišče, ki je bilo na dvorišču, od tam pa naprej v svobodo. Naši straži, ki je stala ob hiši, se je nočno obiskovanje stranišča zdelo povsem normalna stvar, ni pa ji bilo naročeno, naj Nemca posebej nadzoruje. Obveščevalec Luce je umolknil, vsekakor pa odslej ni več govoril o kakšnem »mednacionalnem športnem zbliževanju«. Veliko glasneje sta izražala nerazpoloženje tovariša iz patrolje, ki sta se morala, kot se je končno izkazalo, zaradi ponesrečenega mednacionalnega športnega zbliževanja neupravičeno odreči svojim trofejam.

Jožko Jerman

Spominske medalje tomšičevcem

V zgodovini slovenskega narodnoosvobodilnega boja redko najdemo družino, ki bi bila vsa v isti bojni enoti. Vendar pa je bila taka zavedna slovenska družina Malalan in Trebč pri Trstu, ki je bila po kapitulaciji fašistične Italije septembra 1943 do konca oktobra 1943 v Tomšičevi brigadi. To so bili: oče Ivo, žena Kristina in sinova Livio in Lucijan.

Ker se niso prejeli spominske medalje Tomšičeve brigade, ki so jo podeljevali ob štiridesetletnici te najstarejše slovenske partizanske brigade, je sekretariat odbora skupnosti borcev Tomšičeve sklenil, da jim jo slovesno podeli v Trstu. Ob tej priložnosti naj bi spominski medalji prejela tudi borca Tomšičeve brigade Silvano Sauron in Umberto Vidari, ki živita v Trstu. Vsem naj bi podarili tudi knjigo Francija Strleta »Tomšičeva brigada – uvodni del« s posvetilom.

Svečano podelitev spominskih medalj in knjig naj opravi delegacija odbora Tomšičeve brigade predsednik Jože Oblak – Sime, podpredsednik Jože Snoj – Piki in tajnica Zora Saksida. Delegaciji se je v Sežani priključil še Rajko Štolfa, član občinskega odbora ZKB NOV Sežana.

Spominske medalje in knjige je slovesno podelila

delegacija Tomšičeve brigade v generalnem konzulatu SFRJ v Trstu. Predsednik Jože Oblak – Sime je v priložnostnem govoru orisal življenje, delo in smrt Toneta Tomšiča, revolucionarja, organizacijskega sekretarja slovenskih komunistov in enega vodilnih organizatorjev OF. Tomšičeva brigada je bila prava kovačnica kadrov za številne partizanske enote, saj je iz njenih vrst izšlo kar štirinajst narodnih herojev. Brigado je po 1034 bojnih dneh Maršal Tito odlikoval s štirimi visokimi odlikovanji, med temi tudi z redom narodnega heroja. Govornik je odlikovance pozval, naj tudi v prihodnje negujejo izročilo Tomšičeve brigade, se v svojem okolju bojujejo za mir in naj bodo tudi v prihodnje most sožitja med socialistično neuvrščeno Titovo Jugoslavijo in prijateljsko demokratično Italijo.

Ob tej priložnosti so tržaškim partizanom in generalnemu konzulatu SFRJ podarili v spomin na obisk delegacije Tomšičeve brigade knjigo »Tomšičeva brigada – uvodni del«.

Na prisrčni slovesnosti so bili tudi generalni konzul Drago Mirošič, konzul Aca Nikolić, Arturo Calabria in Dušan Košta, predsednik in tajnik VZPI-ANPI tržaške pokrajine in drugi.

J. O.

Nemci so napredovali in zavzeli Brezovo brez boja. Med vasjo in položaji 3. bataljona so ukazali počitek. Ob 15. uri so začeli zopet napredovati. Najprej so šli v strelce proti smodnišnici. Ko so videli, da jih nihče ne napada, so ukazali zbor moštva kar na cesti, prav pred položaji 3. bataljona. V tem trenutku so bili idealen cilj za napad. Namestnik komandanta je poslal kurirja z ukazom, naj partizani napadejo. Ta pa se je vrnil in povedal, da se je bataljon na ukaz komandanta samovoljno umaknil proti Kobaridu.

Prav tedaj so se zaslišali rafali iz Trnovega. Vojaki so hitro zavzeli položaje. Streljanje v Trnovem jih je zadržalo. Vendar je patrolja ugotovila, da v Trnovem ni več partizanov. Vračala se je, da to sporoči glavnini.

Tedaj se je nekaj borcev z namestnikom komandanta brigade povsem približalo smodnišnici in na ovinku napadlo nemško patroljo, ki se je vračala iz Trnovega. Pustili so jo, da je prišla v zasedo in partizani so jo nenadoma napadli. Nemci so obležali. Kmalu se je začelo streljanje z nemških položajev. Odprli so močan ogenj, vendar niso zadeli nikogar. Skupina partizanov, ki je napadla Nemce, se je naglo umikala. Cilj je bil dosežen: Nemci niso dobili poročila o svobodni poti h Kobaridu. Ta dan niso več napredovali.

Štab 18. brigade je bil v hudi dilemi. Po povelju štaba divizije bi moral 2. bataljon napasti Tolmin, 3. bataljon pa ga zavarovati. Vendar je sovražnikova ofenziva partizane prehitela. Štab brigade je sklenil, da odloži napad na Tolmin, na položaje pri Bovcu pa je poslal 2. bataljon, ki je zasedel položaje, ne da bi ga Nemci opazili.

Poslali so tudi četo 4. bataljona, da zavzame položaje nad vasjo Žaga in ne pusti Nemcem

popraviti mostu. Tudi štab 27. goriške divizije se je po predoru Nemcev premaknil iz Kobarida na Livek. Zdaj je bil Kobarid zares prazen. Nemci so isti dan prodrli tudi iz Čedadu po levem bregu Nadiže. Pri sankvirinskih mostovih so napadli položaje 1. bataljona 18. brigade in 20. brigade. Partizani so sprejeli boj in se počasi umikali. Ko so dobili pomoč, so s protinapadom prisilili Nemce, da so se umaknili proti Čedadu.

Hudi boji okoli Trnovega in Žage

Po povelju za premik zvečer 26. oktobra so tri čete 2. bataljona 18. brigade, dve slovenski in ena ruska, krenile proti Trnovemu. Ena četa je ostala na položajih pri Selcah. Tudi četa 4. bataljona je prišla na položaje nad Žago okoli polnoči. Štela je 32 borcev, ki so imeli težko strojnico, ki so jo postavili nad Žago.

Obrambo sankvirinskih mostov je prevzela 20. brigada. 17. brigada pa je imela zasede v dolini Soče.

Nemci so 27. oktobra zjutraj odšli v napad na položaje 2. bataljona. Borci so jih pustili prav do svojih položajev in potem začeli močno streljati. Okrog 10. ure so Nemci dobili pomoč iz Bovca. Okoli poldne so ponovno napadli. Nekaj časa se je bataljon upiral, končno pa je sovražnik prebil obrambo in zavzel vas Trnovo, toda 2. bataljon je spet napadel. Nemci, ki jih je to presenetilo, so se umaknili iz Trnovega do Brezovega.

V teh bojih so se izkazali ruski borci. Pokazali so, da so pravi mojstri orožja. Med njimi in našimi je nastalo pravo tekmovanje, v katerem so imeli Nemci hude izgube.

Četa 4. bataljona se je zjutraj spopadla nad

Žago s sovražno izvidnico, ki je nadzorovala okolico. Nemci so pripeljali vse potrebno za popravilo mostu čez Učejo. Partizanska zaseda jih je napadla s težko strojnico. Pred porušenim mostom je zaman čakala kolona tovrnjakov in topov, da bi šli čez most. Takoj so odgovorili na ogenj, a kasneje niso več napadali. Četa je tako opravila svojo nalogo. Most ni bil popravljen, sovražnik pa je imel nekaj mrtvih in ranjenih.

Tretji dan bojev za Kobarid

Enote 18. divizije so 28. oktobra v jutranjih urah branile tele položaje: 4. bataljon je imel 2. četo na položajih nad Žago in proti Učeji. Obstreljevala je sovražnika. Ena četa tega bataljona je bila na planinah Stol in Kum, ostanek bataljona pa v Breginju.

Tretji bataljon je imel 1. četo na planini Stol. Zaseda prvega voda s težko strojnico pa je bila nad Srpenico. Tretja četa je bila na območju Magozda. Drugi bataljon je imel vse tri čete na položajih okrog Srpenice. Ena četa je bila še vedno na položajih proti Tolminu. Prvi bataljon je imel eno četo v zasedi pri Stupici, ostali del bataljona s štabom je bil v Črnem vrhu nad Nadižo. Peti bataljon je bil še vedno v Črneji in ni imel nobenih bojev.

Dvajseta brigada je imela položaje od Špetra Slovenov ob Nadiži do sankvirinskih mostov. Sedemnajsta brigada je napadla posamezne postojanke v soški dolini in ni sodelovala v obrambi Kobarida. Štab 27. divizije je bil na Livku.

Sovražnik je zjutraj 28. oktobra začel napadati pri Trnovem položaje 2. čete 3. bataljona in 4. čete 2. bataljona. Poskušal je tudi popravljati porušen most čez Učejo pri Žagi. Boji so se pravzaprav razvneli od Žage do Kuntre.

V popoldanskih urah se je Nemcem posrečilo pregnati zasedo pri Srpenici. Sovražna kolona je potem prišla v hrbet 4. čete 2. bataljona in jo prisilila k umiku. Umakniti so se morale vse tri čete 2. bataljona. Neki manjši nemški oddelek je prišel za hrbet zasedi 2. čete 4. bataljona nad Žago. Morala se je umakniti. Drugi bataljon je z napadom zasedel svoje prvotne položaje. Položaj 28. oktobra bi lahko imenovali ravnovesje sil. V boje so bile vpletene sile treh bataljonov 18. brigade.

Neuspel protinapad 18. brigade

Štab 27. divizije je upal, da bo mogoče sovražnika še ustaviti in ga pregnati na izhodiščne položaje, potem pa pripraviti napad na Tolmin. Ukazal je, naj enote 18. brigade napadejo sovražnika na območju Brezov, Srpenice in Žage. Osemnajsta brigada je imela na voljo le tri bataljone, kajti 1. in 5. bataljon sta bila preveč daleč. Za nalogo, ki jo je dobila brigada, bi bili bolj potrebni čas in sveže enote, vsega tega pa ni bilo. Štab brigade je kljub temu storil vse, da bi izpeljal načrt. Napad naj bi se začel 29. oktobra ob 6. uri.

Toda sovražnik ni čakal. Ponoči je dobil okrepitve iz Bovca. Pri Žagi so privlekli čez reko nekaj topov, ki so jih postavili med vasjo Brezovo in gricem Kuntra. Tako sta bila oba nasprotnika pripravljena na napad.

In res so se zjutraj razvneli boji od Žage do Brezovega. Sovražnik je okoli poldne dobil pomoč in okoli 14. ure odšel v napad proti Trnovemu. Po dveh urah so Nemci prebili položaje 2. bataljona in zavzeli Trnovo.

Sovražni oddelek je napadel še hrib nad vasjo Trnovo in skoraj obkolil 4. četo 2. bataljona. Zaradi hude premoči je komandant brigade ukazal četi umik.

(se bo nadaljevalo)

Ohranimo si identiteto

Pozdravljam članek tovariša Zvoneta Kržišnika »Kompromitirana jedra« v glasilu TV-15 in se seveda z njim popolnoma strinjam. Vsak narod je ponosen na svoje kulturne vrednote in na velike moze, ki so jih ustvarili, in zato ne dovoli, da bi kdo zmanjševal njihovo veličino. Tako tudi mi Slovenci, in torej ni čudno, da je nastal spopad okoli predlaganih »programskih jeder«. Ne strinjamo se s tem, da v prihodnje naši otroci v šolah ne bi več, oziroma minimalno, slišali o lepoti materinega jezika, o kulturi, literaturi in njenih stvaritvah ter njihovih velikih avtorjih.

Spominjam se dogodka iz šolskih klopi, ko nam je profesor slovenščine dejal: »Če mi Slovenci pokažemo samo na Ivana Cankarja, že stojimo na častnem mestu med kulturnimi narodi – to je naša identiteta!« Danes bi k temu še dodali: In te identitete si ne pustimo vzeti, kajti brez nje ne bi bili več Slovenci. Seveda, učili smo se tudi srbohrvaščine, literarno in drugo zgodovino naših bratskih narodov, učili smo se o Vuku Karadžiću, Njegošu in vrsti drugih velikih literarnih ustvarjalcev – o slovenščina je bila vedno eden najpomembnejših predmetov.

In če že kdo rožlja z očitki na račun »bratstva in enotnosti«, ali ni mar rušitelj bratstva prav tisti, ki vsiljuje drugemu narodu raznorodovanja s tem, da mu pri vzgoji šolske mladine prepušča le bomo desetinko materinega jezika in njegove kulture? Bratstvo pa pomeni vsakemu priznati njegove zgodovinske in kulturne vrednote. Če se kdo postavi v bran materinega jezika in kulturne dediščine, zagotovo ni kršitelj enotnosti, kajti tudi drugi bratski narodi ne bi dopustili, da bi kdo drezal v njihovo narodno bit.

In dalje, nek umetnik, oziroma njegova umetnina ni le last matičnega naroda, ampak vseh narodov (pomislimo samo na številne prevode). Torej se zna zgoditi, da bo nekega dne nek tujec več vedel o slovenski kulturi kot slovenski solar. Nekdo je k programskim jedrom vzklil: »Kdo bo bral slovenske knjige? Za koga so bile napisane?«

Vsili se vprašanje: komu na čast, komu naj bi bilo v korist v jugoslovanskem prostoru, da

slovenski mladini ne bi smeli več posredovati vsega njenega kulturnega bogastva in zgodovinskih vrednot, ko pa so te vendar lahko samo v ponos naši celotni suvereni nacionalni skupnosti?

V zgodovinski dvorani v Kočevju, kjer je bil med NOB prvi zbor poslancev slovenskega naroda, je zapisano: »Narod si bo pisal sodbo sam!« Ali ne bi morda lahko tako reli tudi o zgodovini slovenske kulture in njenih neminljivih vrednotah, ki jih imamo pravico posredovati, tudi prihodnjih generacijam? S tem bomo najlepše izrazili bratstvo in enotnost z drugimi jugoslovanskimi narodi, saj smo z njimi ustvarili svobodo, ki nam je porok tudi za kulturno ustvarjanje in njegov napredek v prihodnosti.

ANGELA PRIJATELJ

Kdaj težko pričakovana knjiga?

Sem udeleženec pohoda 14. divizije na Štajersko. Začetek in večino svojega partizanstva sem preživel v Tomšičevi brigadi. Razumljivo je, da jaz in mnogi tovariši težko pričakujemo zgodovino Tomšičeve brigade. Pred tremi leti smo dobili knjigo Tomšičeva brigada – uvodni del, ki je natančno in napeto branje, kar nas še bolj vznemirja, ker ni nadaljnjih knjig. Avtor Franci Strle nam je v petek (Karlju Kumšetu-Tomažu, Stanislavu Babniku-Miču in meni), 4. novembra 1983, ob rekonstrukciji napadov na vlake pri Prevalju in Goričici pod Krimom povedal, da je rokopis za 2. knjigo o Tomšičevi brigadi napisan že od januarja letos. Strokovna recenzenta general Lado Ambrožič-Novljan in magister Andrej Vovko sta že v juniju oziroma juliju letos. Strletovo delo pozitivno ocenila in predlagala, da se uvrsti v Knjižnico NOV in POS, toda komisija za zgodovino sveta za razvijanje revolucionarnih tradicij pri RO ZZB NOV Slovenije besedila za 2. knjigo o Tomšičevi brigadi še do danes ni vzela v pretres. Baje je razpravo odložila na zahtevo odbora 1. SPUB Toneta Tomšiča.

Zahtevam kot naročnik časopisa TV-15 Naš tovariš, da člani komisije javno pojasnijo borcem Tomšičeve brigade, zakaj se zavlačuje tiskanje te knjige. Govoril sem z mnogimi borci Tomšičeve brigade, ki vsi težko pričakujejo izdajo druge knjige.

TONE ILENIC

V Beograd nismo vkorakali čez savski most

V časopisu TV-15 št. 41 z dne 13. oktobra 1983 je v članku z naslovom »Oktobra 1944 osvobojen Beograd« storjena napaka, ki je vso stvar postavila na glavo. Rečeno je: »Ob šesti uri zjutraj so enote Prve proletarske divizije zmagovito prešle savski most ter vkorakale v Beograd.« Članek je po pripovedovanju Radovana Jovanovića napisala Angela Prijatelj. Če je Jovanović bil udeleženec bitke za Beograd, tega ni mogel pripovedovati. Prijateljeva pa ali je stvar napačno razumela ali pa jo je po svoje interpretirala.

Brigade Prve proletarske divizije so prišle s smeri Avale, torej z vzhoda in ne zahoda. V Beograd niso vkorakale, pač pa so na svoji poti imele hude boje, o čemer priča podatek, da so enote Prve proletarske divizije od 14. do 20. oktobra na svojem območju onesposobile okrog osem tisoč sovražnih vojakov.

Ostanki nemške vojske so zapustili Beograd prek savskega mostu in se na levem bregu Save utrdili na že vnaprej pripravljenih položajih. Ker so naše enote takoj začele boj za most, se je nemški ogenj usmeril na obrambo mostu. Kljub močnemu ognju je naši in Rdeči armadi uspelo zavzeti most in prepeljati baterijo protitankovskih topov. Sovjetske enote so zavzele položaj levo od mostu, bataljoni naše 13. proletarske brigade Rade Končar pa so se naslonili na desni breg Donave. Nemci so se zaradi silovitega napada morali umakniti do Zemuna. Da bi onemogočili naše nadaljnje prodiranje čez most, so poskušali most porušiti.

ti, kar pa ji ni uspelo. Most je bil zaradi nastavljenih min le rahlo poškodovan.

MARIJAN MUŽEVIC

Kdo je bil mitraljezec Ivan?

Dne 30. oktobra 1983 sem poslušala oddajo Še pomnite, tovariši? in zasledila ime mitraljezca Tarzana. To je bilo partizansko ime Ivana Sovinca iz Razbora pri Slovenj Gradcu. O njegovi usodi je malo znanega, in to je zapis, napravljen po njegovem pripovedovanju.

Ivan Sovinc je bil mobiliziran v nemško vojsko, vendar je že tedaj sklenil, da bo med dopustom pobegnil k partizanom. Leta 1943 je res prišel na kratek dopust, vendar ne do doma, pač pa samo do Maribora. Na deželo ga niso spustili, češ da je tam polno banditov. Iz Maribora je čez močno zastražen dravski most pobegnil proti Slovenj Gradcu. Njegova odločitev, braniti domačo zemljo, mu je pomagala čez najhujše ovire. Nekaj dni kasneje se je javil v Koroškem odredu in postal je mitraljezec z ilegalnim imenom Tarzan.

Zadnjikrat sva se srečala v marcu 1944, ko nas je še z nekaj dekleti posvaril pred nevarnostjo. V maju pa so ga skupaj z dvema partizanoma ujeli Nemci in zverinsko mučili do smrti.

Tako se je končalo pogumno Ivanovo življenje, kot so se končala mnoga življenja neznanih junakov, padlih v boju za svobodo, ki je sami niso nikoli doživeli.

STEFKA MELANŠEK

Elkroj

– specialist med proizvajalci hlač

Med revijami

Borec št. 10

Pravimo, da je obdobje narodnoosvobodilnega boja najsvetlejša obdobje slovenske zgodovine. In vendar še v marsičem ostaja neznanka. Tako pravi v uvodnem besedilu v deseti številki revije Borec Božidar Jezernik. V prispevku k zgodovini NOB in socialistične revolucije namreč spregovori o nekaterih teoretičnih in metodoloških vprašanjih raziskovanja NOB in revolucije na Slovenskem. Sprašuje se med drugim, čemu ostajajo nekatera vprašanja »tabu« in »ingrata«, saj se z zanemarjanjem ali prikrivanjem določenih platí znanstvene raziskave onemogoča celostno razkrivanje vzrokov in notranjih zakonitosti obravnavanega dogajanja. Poleg tega avtor tega sestavka poudarja, da so se v vsem povojnem obdobju pri nas z obdobjem NOB in revolucije ukvarjali predvsem zgodovinarji, medtem ko so bile znanstvene raziskave s področja drugih družboslovnih disciplin bolj izjeme. Saj še vedno tudi med njimi ostajajo pozitivistično obravnavane naloge posameznih predmetov, torej pojmovanja, da ima vsaka disciplina svoje metode in cilje; čeravno je cilj skupen, je kot celota v glavah ljudi, različni pa so vidiki in metode obravnave. Avtor se med drugim sprašuje tudi, čemu je bilo dosedanje raziskovanje zgodovine tega obdobja usmerjeno predvsem na prikaz oboroženega boja in deloma na preučevanje njegove politične zasnove, pri čemer, tako meni, je to povratno

delovalo na naše oblikovanje zgodovinske zavesti in v nas utrjevalo zavest, da vse, kar ni vojaška in politična zgodovina, sploh ni pomembno, ampak je povsem postransko.

V naslednjih sestavkih pravzaprav avtorji s svojimi prispevki skušajo ovreči Jezernikove uvodne misli. Tako Jože Dežman pod naslovom »Vaje« premišlja o zgodovini NOB skozi primer iz Bohinja, Mojca Ratič obravnava gospodarsko dejavnost prebivalcev Cerkljanskega v obdobju NOB s posebnim obravnavanjem primerom vasi Labinje, Andrej Dular piše o prehrani med NOB v Metliki, Tomaž Teropšič je prispeval sestavek o podobi načina življenja na Kozjanskem v letih 1942–1943, Tatjana Dolžan piše o noši partizanov v gorenjskih enotah, Pavel Stranj o slovenskem karakterju v ogledalu fašistične ideologije (razmišljanje ob branju značilnega dokumenta), spet Božidar Jezernik v drugem prispevku spregovori o blaznosti in samomorih v italijanskih taboriščih, Marija Stanonikova obravnava tokrat slovensko partizansko pesništvo kot etnološki problem, Andrej Dular piše o socialnih ogrožencih med NOB v Metliki, Milan Vogel pa o partizanskih delavnicah.

V koticu za poezijo nastopa Matej Bor s petnajstimi pesmimi, v rubriki spominskih pričevanj pa so Ivana Križnarja Spomini na Kosovo.

B. Ž. J.

Naročamo revijo Borec na naslov:

Ime in priimek _____ ali _____

Ulica, hišna številka _____

Kraj _____

Pošta _____

Podpis (in žig)

ČGP DELO

Časopisno in grafično podjetje Delo

TOZD Tisk časopisov in revij
TOZD Grafična priprava
TOZD Knjižni in komercialni tisk
TOZD Grafična dodelava

61000 LJUBLJANA, Titova cesta 35

p. p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dlij

Predstavništvo Beograd:

Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094 in 335-089

Dejavnost TOZD

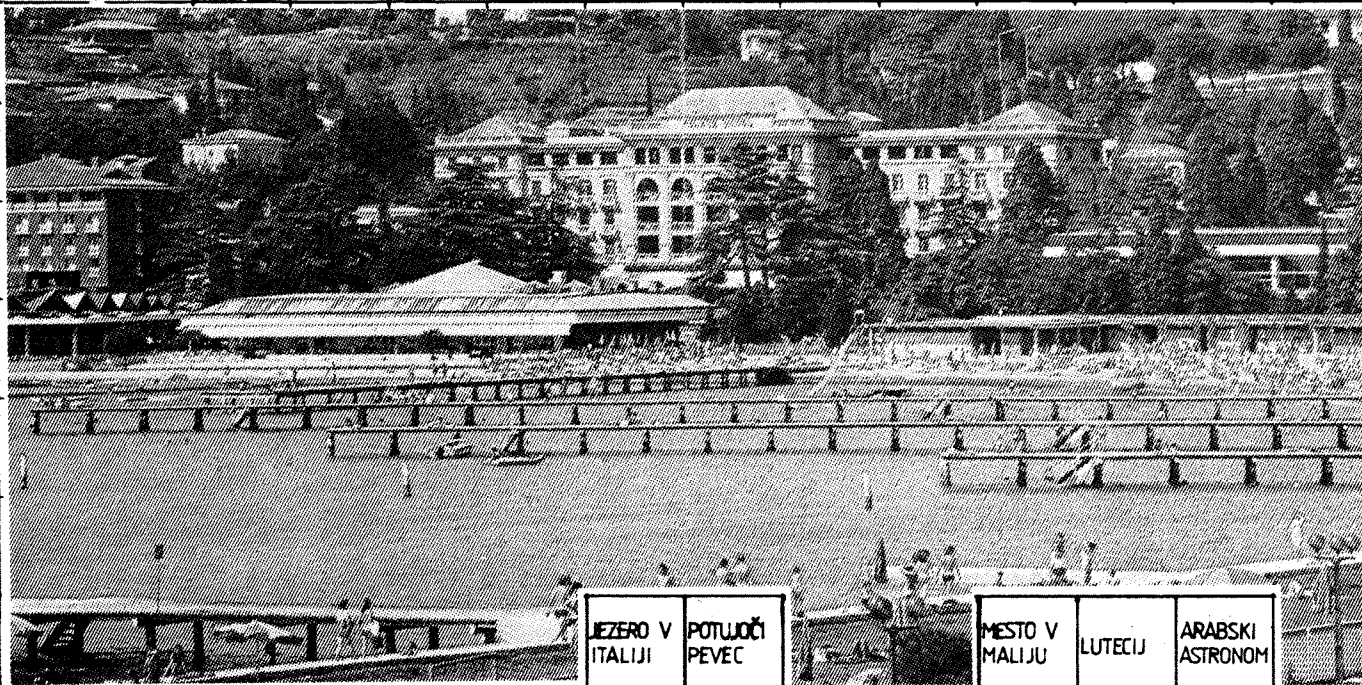
- stavljanje (foto, lino, mono), izdelava enobarvnih in večbarvnih filmov in klišejev
- roto-ofset časopisni in revijalni tisk
- ofset in knjigotisk (eno in večbarvni)
- grafična dodelava (knjigoveznica)

NAGRADNA KRIŽANKA

HOTEL PALACE PORTOROŽ

Razpis nagradne križanke

Zdaj vam je pripravil nagradno križanko Hotel Palace iz Portoroža. Želimo vam veliko uspeha pri reševanju. Rešitve pošljite do 24. novembra 1983 na naslov: Uredništvo TV-15 Naš tovariš, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana. Na spodnji levi rob pa pripišite Hotel Palace Portorož. Tri reševalce čakajo nagrade iz knjižnega programa Založbe Borec.

[illegible]

PODNART

JESENICE

POSTOJNA

Krajevni praznik

V Podnartu vsako leto praznujejo krajevni praznik v spomin na prve volitve v krajevne vaške odbore, ki so jih na območju krajevne skupnosti Podnart izvolili novembra 1944. leta.

Tudi letos bodo praznovanje krajevnega praznika in 29. novembra združili in slovesno sklenili s kulturno prireditvijo. V počastitev krajevnega praznika bo v novembru v Podnartu tudi več sportnih prireditev: nogometni turnir, namiznoteniški turnir in strelsko tekmovanje. V soboto, 26. novembra zvečer, pa bo v domu kulture v Podnartu slovesnost, na kateri bodo sodelovali moški pevski zbor, pionirji pionirskega odreda Alojza Rakovca, recitatorska skupina OO ZSMS, slavnostni govornik bo predsednik občinske konference SZDL Radovljica Miro Birk. Med prireditvijo bodo sprejeli cibane v pionirsko organizacijo. Moškemu pevskemu zboru iz Podnarta bodo podelili krajevno priznanje. Po kulturni prireditvi bo tovariško srečanje s plesom.

CIRIL ROZMAN

Načrt spominskega parka

Že dalj časa si prizadevajo urediti spominski park na Plavžu na Jesenicah. Pri krajevnih odbori ZB NOV na Plavžu so imenovali posebno komisijo, ki naj bi pripravila vse potrebno za uresničitev zamisli. Po predlogu arhitekta Gregorja Velepca naj bi sedanji park nekoliko preuredili, pri čemer ne bo treba odstranjevati sedanjega okrasnega drevja in grmovja. Potka h grobišču bi se odcepila na desno od ravne dostopne poti h kostnici. Pred grobiščem padlih partizanov, ki bo ostalo v sedanji obliki, bodo uredili prostor za približno tisoč ljudi, da bi se lahko tu zbrali ob žalnih slovesnostih. Za grobiščem naj bi stal primeren spomenik vsem pokopanim. Primerno bo treba urediti okolico in notranjost kostnice padlih v 1. svetovni vojni, v bojih za severno mejo in umrlih ruskih ujetnikov. Napisne plošče bo treba spremeniti in na njih narediti napise v več jezikih.

BRANKO BLENKUS

Ob dnevu mrtvih

Učenci nižjih razredov osnovne šole Postojna, ki jih je bila več kot štiristo petdeset, so 28. oktobra z lepim programom počastili spomin na padle in umrle borce NOB na vojnovojškem pokopališču, kjer je pokopanih čez dvesto bor-

Učenci na vojaškem pokopališču

cev NOB iz cele naše domovine. Učenci višjih razredov osemletke, srednješolskega centra na Kremenici iz Gozdarskega šolskega centra Postojna pa so nastopili na spominski slovesnosti na Trgu padlih borcev NOV.

I. M.

KOTLJE

40. obletnica bataljonskega tabora

Kakor so pred 40. leti borci in borke 2. čete Koroškega bataljona na zadnjo oktobrsko nedeljo leta 1943. pod mogočno košato lipo v Kotljah zapeli partizansko pesem, tako se je ta pesem oglasila tudi na zadnjo nedeljo v letošnjem oktobru. Hotuljci praznujejo svoj krajevni praznik vsako leto zadnjo nedeljo v oktobru.

Zbrali so se stari koroški borci, mladina, taborniki, Hotuljci. Slavnostni govornik je bil koroški prvoborec inž. Pavle Zavcer Matjaž, ki je orisal zgodovino NOB na Koroškem, obenem pa delež Hotuljcev v tej zgodovini. V boju proti okupatorju je dalo svoja življenja 49 domačinov. Več sodelavcev partizanov pa je bilo v koncentracijskih taboriščih.

V slavnostnem delu letošnjega praznovanja so sodelovali tudi pihalni orkester ravnstvenih železarjev, taborniki, mladina, pevci, harmonikarji z Raven in drugi. Taborniki in mladinci pa so obiskali partizanske domačije na obronkih pod Uršljo goro.

Krajevna skupnost Kotlje je ob tej priložnosti izdala zanimivo brošuro z naslovom »Hotuljski tabor 40 let 1943–1983«.

FRANJO SREBOTNJAK

ŽIRI

Spominska plošča 31. diviziji

V okviru proslav v počastitev krajevnega preznika Žirov, ki ga praznujejo v spomin na 23. oktober 1943. leta, ko je Prešernova brigada osvobodila Žiri, in na ustanovitev prvega narodnoosvobodilnega odbora na Gorenjskem, so v soboto popoldne na Selu odkrili spominsko ploščo 31. diviziji. Plošča je pri Modrjanovcu na pročelju zgornje hiše, kjer so bili od leta 1943 do 1945 večkrat štab 31. divizije, njegova zaščitnica in ambulanta.

V tej hiši je bil leta 1944 zgrajen tudi bunker za skrivanje čevljarskega materiala in za skrivališče borcev in aktivistov NOV. Ta bunker je bil v vinski kleti – vdolben v skalovje. Vhod v votlino je bil zakrit z vrati, ki so bila izdelana iz surovih skal in so se odpirala s pomočjo tečajev navzven. Teh vrat v sklani steni ni bilo mogoče opaziti, ker so bila izdelana iz popolnoma enakih skal kot stena vinske kleti. Med vojno so sicer Nemci preiskali hišo in tudi vinsko klet, toda bunkerja niso odkrili. Neodkrit je ostal vse do osvoboditve.

V spodnji stavbi pri Modrjanovcu sta bili divizijska ambulanta z divizijskim zdravnikom in kuhinja zaščitnega bataljona 31. divizije. V nekdanji električni centrali je delovala s prekinitevami od jeseni 1943 pa do ofenzive 1945 puškarstva delavnica. Delavnica je bila namenjena predvsem za popravilo orožja za divizijske potrebe, izdelali pa so tudi nekaj brzostrelk. Puškarji so imeli svoj varilni aparat, stružnico in ostalo mehaniko ter kovaško orodje. V leseni lopi poleg kovačnice je bil bunker, ki je bil namenjen predvsem delavcem puškarstva delavnice. V njem je divizijska intendantca imela občasno tudi skladišče usnja.

Slovesnosti ob odkritju spominske plošče 31. divizije so se udeležili številni nekdanji pripadniki te slavne partizanske divizije, aktivisti NOB in drugi krajan. V kulturnem programu je sodelovala godba na pihala iz Žirov, deklški decet osnovne šole »Padlih borcev« Žiri pa je zapel nekaj partizanskih pesmi. Spominsko ploščo je odkril Ivan Franko-Iztok, ki je spregovoril o bojni poti 31. divizije. V sklepnem govoru je poudaril, da je ta spominska plošča odkrita na pomembnem zgodovinskem kraju, da ne spominja samo na 31. divizijo, temveč je odkrita v spomin vsem krajanom Žirov, ki so v hudih dneh okupacije veliko prispevali za NOB in za osvoboditev.

FRANC GALIČIČ

Vabili

Dne 29. 11. 1983 bo ob 10. uri odkritje spominskega obeležja prvoborcu Adolfo Rojcu-Bogdanu v Braniku. Vabimo borce Kosovelove brigade, posebno borce 3. čete 3. bataljona, in vse ostale borce.

ZZB NOV Dornberk-Branik

Vabimo borce VOS – OF za južno Primorsko na drugi zbor skupnosti, ki bo 12. novembra 1983 ob 10. uri v sejni sobi Splošne banke Koper v Kopru, Cesta JLA štev. 14/6. nadstropje.

Po zboru bo srečanje vseh borcev VOS in počastitev jubilaritov borcev VOS južne Primorske, ki so v letu 1983 dopolnili 60 ali 70 let življenja. Vsem borcem VOS južne Primorske bodo podeljene značke Osvobodilne fronte.

Odbor skupnosti borcev VOS-OF

Poizvedba

Iščemo Mihaela Cvetkova, ki je v februarju 1943 baje pobegnil iz celovških zaporov in se 14. februarja 1943 oglašil v hiši koroškega Slovenca Skribotha v Podlublju štev. 3 (Unterloibl) na Koroškem. Potem ko je pojedel prežganko in jih vprašal, koliko je do Ljubelja, jim je dal svojo fotografijo v spomin in obljubil, da se bo oglašil, če bo srečno prispel na Gorenjsko. Z Gorenjske je res prišlo njegovo pismo, v katerem jim sporoča, da je srečno prispel. Kdorkoli ve, kje je tovariš Cvetkov, oziroma kaj se je zgodilo z njim, naj obvesti inž. Janka Tišlerja, Benešičeva 7, 41000 Zagreb ali po telefonu (041) – 530-668.

Obvestili

Vse koroške borce, ki so bili v kurirski karavli »Pri radiu« ali »Pri Jožetu« v bližini vasi Radiše v Gurah, prosim, naj se oglasijo na naslov: Marijan Malc, Klaričeva 14/d, Koper.

Karavla je bila zemljanka, komandir je bil tovariš Tone Repes, v njej je bila kuharica Ukrajinka Anuška, kurirji pa Rus Prokop, Franc Robida, Jože iz Zagorja, Lojze in še drugi. Želim, da bi naše delo na tem terenu ne ostalo za vedno zakopano. Vsem, ki se bodo oglasili, se vnaprej zahvaljujem.

Odbor skupnosti borcev 10. SNOUB Ljubljanske obeležja borce brigade, predvsem tiste z območja Ljubljane in okolice, ki še niso prejeli spominskega znaka ob 40-letnici ustanovitve brigade, da ga prevzamejo v torek, 22. novembra 1983, od 10. do 12. ure ali v sredo, 23. novembra 1983 od 16. do 18. ure v stavbi republiškega odbora ZZB na Vrtači 11. v Ljubljani, ali pooblastijo drugo osebo, da to stori namesto njih.

Borci iz ostalih območij Slovenije bodo spominske znake prejeli prek pododborov oziroma svojih predstavnikov v odboru skupnosti borcev.

Odbor prav tako vabi borce brigade, ki se ob proslavi njene 40-letnice še niso prijavili za spominski znak, vendar ga želijo prejeti, da na naslov Odbora skupnosti borcev 10. SNOUB Ljubljanske, Ljubljana, Vrtača 11. takoj sporočijo tele podatke: priimek in ime, v kateri enoti brigade je bil in od kdaj do kdaj, po možnosti imena starešin ter sedanji naslov.

Odbor skupnosti borcev 10. SNOUB Ljubljanske

Popravek

Pred kratkim me je Andrej Istenič iz Slivc 24 pri Rakeku obvestil, da je v članku »Množičen odhod iz partizanov«, objavljenem v TV-15 15. 9. 1983 na strani 11 napaka. V 7. odstavku je napisano, da je bil vodnik v Lazah tedaj domačin Komovec, v resnici pa je bil to Lažan Jože Milavec.

Roman Gorjan

V skladu z določili 4. in 7. člena Pravilnika o podeljevanju priznanja Osvobodilne fronte slovenskega naroda in o delu žirije razpisuje žirija za podeljevanje priznanja Osvobodilne fronte slovenskega naroda republiške konference SZDL Slovenije.

20 PRIZNANJ OSVOBODILNE FRONTE ZA LETO 1984

Priznanje OF je namenjeno posamezniku in organizacijam za njihovo delo in prispevek k dosežkom trajnega pomena pri razvoju socialistične samoupravne družbe, zlasti:

- pri uveljavljanju delovnih ljudi in občanov kot nosilcev odločanja na vseh ravneh,
- za dosežke pri uveljavljanju, krepitvi in razvoju SZDL kot fronte delovnih ljudi in občanov ter njihovih organiziranih socialističnih sil,
- pri uresničevanju ustavno opredeljenih družbenoekonomskih in političnih odnosov na posameznem področju družbenega življenja in dela ter v družbi nasploh, še zlasti pri razvijanju delegatskega sistema in pri uveljavljanju in razvijanju temeljnih samoupravnih skupnosti.

Predlog lahko oblikujejo krajevne in občinske konference SZDL ter konference SZDL v posebnih družbenopolitičnih skupnostih, organizacije združenega dela in druge samoupravne organizacije in skupnosti, vodstva družbenopolitičnih organizacij ter družbene organizacije in društva. Vsak predlog za podelitev Priznanja OF je predlagatelj dolžan posredovati tudi žiriji za podeljevanje priznanja OF pri občinski konferenci SZDL, ki mora povedati svoje mnenje o predlogu in ga poslati žiriji za podeljevanje priznanja OF pri RK SZDL.

Predloge z obrazložitvijo in utemeljitvijo naj predlagatelji pošljejo žiriji za podeljevanje priznanja OF pri RK SZDL Slovenije, Ljubljane, Komenskega 11, najkasneje do 15. januarja 1984. Predloge morate poslati na posebnih obrazcih, ki so na voljo pri občinskih konferencah SZDL in konferencah SZDL v posebnih družbenopolitičnih skupnostih.

Žirija za podeljevanje priznanja OF pri RK SZDL Slovenije

Naročnikom TV-15 Naš tovariš

»Stari naročnik – novega«

Naročniški oddelek našega časopisa je že razposlal vsem našim naročnikom položnico za dodatnih sto dinarjev naročnine. Upamo, da nas razumete in veste, zakaj smo se odločili za takšen korak. Preden smo se odločili za povečanje letne naročnine, smo pregledali vse druge možnosti. Vendar se je pokazalo, da je podražitev za sedaj edina rešitev. Še vedno mislimo, da je prava rešitev za naše finančno stanje povečanje števila naročnikov.

Naši poverjeniki so v akciji zbiranja novih naročnikov pridobili veliko novih. Mislimo pa, da je premalo teh poštvalnih ljudi. Več borcev in drugih naših sodelavcev bi se moralo vključiti v akcijo. Vemo, da občinski odbori in krajevne organizacije razpravljajo o našem finančnem položaju in sprejemajo sklepe za povečanje naročnikov. Na žalost pa se pri tem spet pokaže naša stara bolezen, da ni nikogar, ki bi te sklepe uresničeval. Pri tolikšnem številu članov ZZB NOV bi moral biti vsaj odstotek

dejavni pri zbiranju novih naročnikov.

Sicer pa pri naših najboljših sodelavcih pri zbiranju novih naročnikov ni bistvenih sprememb. Največ novih naročnikov je zbral Janko Pristavec iz Polja v Bohinju, in sicer 51, sledi mu Fani Smrekar iz Ljubljane s 45, na tretjem mestu pa je Franc Butelj iz Kobarida s 34 novimi naročniki. Dušan Rustja iz Novega mesta je s tridesetimi novimi naročniki na četrtem in Janko Repovž iz Trčiča je z 29 novimi naročniki na petem mestu. Pri krajevnih organizacijah je že prva KO ZB NOV Bohinjska Bistrica z 31 novimi naročniki.

Čez dober teden bo odšla na enodnevni izlet druga skupina naših najboljših poverjenikov. Če boste tudi vi pridobili več novih naročnikov, lahko odidete na takšen izlet. Vključite se v akcijo »Stari naročnik-novega« in nam pomagajte rešiti denarne zagate.

B. K.

Janez Fatur

Oktobra smo se v Knežaku poslovali od Janeza Faturja z Bača, kjer se je 1907. leta tudi rodil. Leta 1943 so ga odpeljali v kazenski bataljon v Italijo. Po kapitulaciji Italije se je priključil prekomorskim brigadam. Bil je večkrat odlikovan.

Milan Brovč

Na tržiščem pokopališču smo se pred kratkim poslovali od Milana Brovča, rojenega pred 53. leti na Tolminskem v zavodni slovenski družini. Že kot otrok je prenašal pošto in obveščal partizanske enote o sovražnikovih premikih.

Jernej Ambroš

Rodil se je 1911. leta v Grobiščah pri Postojni. Mobiliziran je bil v italijansko vojsko v južno Italijo. Julija 1943. leta so ga zavezniki odpeljali v Alžirijo. Z ostalimi Primorci se je opredelil za NOB in odpotoval v Gravino. Razporejen je bil v artilerijsko brigado. Prejel je tri odlikovanja. Od njega smo se poslovali julija na štivanskem pokopališču.

Andrej Česnik

V Slavini pri Prestranku smo se junija poslovali od Andreja Česnika iz Žej, rojenega 1909. leta. Bil je član žejške trojke, ki je delovala v organizaciji TIGR. Leta 1940 je bil aretiran in odpeljen v zapor Coroneo v Trst.

Alojzija Debevc

V 86. letu je umrla Lojzka Debevc, rojena v Mariji Bistrici. Bila je žena predvojnega komuniste, ki so ga ubili v Celjskem piskru 1942. leta. Njo so odpeljali v Auschwitz. Prejela je medaljo zasluge za narod.

Ivan Istenič

Od Ivana Isteniča, rezervnega oficirja JLA, smo se poslovali oktobra na Vrhniki. Rodil se je 1917. leta. Med partizane je stopil 1943. leta. Največ se je zadrževal v 14. diviziji. Bil je nosilec mnogih vojni in vojniških odlikovanj.

Matija Šenica

Rodil se je pred 87. leti v Prapročah pri Novem mestu. Ob izbruhu prve svetovne vojne je bil vpoklican in poslan v Črno goro, kmalu za tem v Judenburg in na fronto v Tirole. Že leta 1920 se je aktivno vključil v delavsko gibanje. Udeležil se je železničarske stavke na Zaloški cesti. Med prvimi se je vključil v NOG. Kot član odbora OF je bil v železniških delavnicah izvoljen za intendanta. Leta 1943 je postal sekretar odbora OF. Istega leta je bil tudi zaprt in po nekaj mesecih izpuščen, leta 1943. je bil ponovno zaprt in poslan v taborišče Dachau. Po vojni je poleg poklicnega strokovnjaka dela nadaljeval politično delo v sindikatih in 1948. leta je bil sprejet v ZK. Prejel je več priznanj in zahval.

Milan Levar

Septembra smo se poslovali od 55-letnega Milana Levarja iz Letinca. Leta 1942 se je vključil v NOB. Sodeloval je v bojih z Ličko brigado in na sremski fronti. Bil je dvakrat ranjen. Prejel je več odlikovanj in imel čin kapetana.

Karel Pozenel

V Lazah pri Logatcu smo se septembra poslovali od 67-letnega Karla Pozenela. V NOV je stopil 1943. leta. Bil je borec Logaškega bataljona, pozneje borec Prešernove brigade. Bil je dvakrat ranjen in odlikovan. Od njega smo se poslovali na Planini pri Rakeku.

Andrej Česnik

Na slavnem pokopališču smo se avgusta poslovali od Andreja Česnika iz Koč, rojenega 1902. leta. Med italijansko okupacijo je kot pevovodja pevskega zbora na vasi veliko prispeval k ohranitvi slovenske besede in pesmi. Med NOB je pomagal pri zbiranju hrane, orožja in drugega materiala. Prejel je odlikovanje in priznanja.

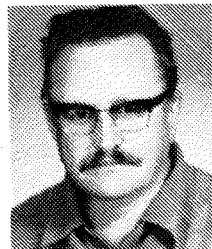
Ludvik Bergoč

Od Ludvika Bergoča iz Koč smo se poslovali julija. Rodil se je 1911. leta. Leta 1942 je bil mobiliziran v italijansko vojsko. Ob kapitulaciji Italije se je v Gravini pridružil 3. prekomorski brigadi, kjer je bil bolničar. Bil je dvakrat odlikovan.

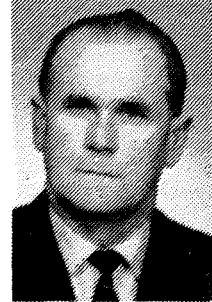
Anton Žitko

Anton Žitko iz Sela pri Pivki je umrl septembra. Rodil se je pred 72. leti. Prisilno je bil mobiliziran v italijansko vojsko. Ob kapitulaciji Italije se je pridružil borcev NOB in s prekomorsko brigado odpotoval v domovino. Od njega smo se poslovali na Slavini.

Jože Adamič

Oktobra smo se na kočevskem pokopališču poslovali od Jožeta Adamiča. Rodil se je 1920. leta v Sodražici. Maja 1942. leta je vstopil v Krimski odred, kasneje je bil v Notranjskem in Kočevskem odredu. V Cankarjevi brigadi je bil politični komisar. Prejel je več odlikovanj in imel čin kapetana 1. razreda.

Franc Vovk

Krajevni odbor ZB NOV Prestranek je izgubil svojega predsednika Franca Vovka, rojenega na Krasu 1913. leta. Od 1948. leta je živel v Prestranku, bil je aktiven kranjčan in veliko je delal pri Rdečem križu, SZDL. Prejel je občinsko priznanje OF in odlikovanje RK.

Obsojena na smrt

Enajstega novembra bo minilo 42 let, odkar je padel prvoborec v novomeški dolini Maks Henigman. Pogovarjali smo se z njegovo sestro Angelo Sakelšak iz Dolenjskih Toplic.

Tovarišica Angela je bila že od 1938. leta članica SKOJ, leta 1940 je bila še mladoletna sprejeta v KPJ. Spominja se ilegalnega delovanja komunistov. Skrivaj so se dobivali v gostilnah – v Podturnu Pri Besinčarju ali v Podhosti in današnji gostilni Pri Henriku. Med sestankom so imeli na mizi karte in pijačo. Ko so jim gostilničarji sporočili, da prihajajo Italijani, so začeli kartati ali plesati. Večkrat so imeli sestaneke pri Barbiču na Polju pri Dolenjskih Toplicah, največ pa po gozdovih.

Angela Sakelšak je morala povezovali in organizirati mladino po vaseh v topliški dolini. Med mladino različnih vasi je namreč vladalo sovraštvo, fantje so se pretepali, včasih je prišlo do žrtev. »Z bratom Tonetom sva združila vso mladino, ki jo je prej odtujevala nepravilna vzgoja cerkve in sokolov, od Straža do Uršnih sel, od Bele krajine do Dobrnica«, je pripovedovala sestra Maksa Henigmana. »V naši dolini je bilo leta 1941 90 odstotkov mladih na naši strani.

Ker so Nemci izseljevali naše ljudi v Šlezijo in naseľjevali Kočevarje, so komunisti sklenili, da pokažemo moč našega naroda. Zbralo se je precej borcev iz Topliške doline, med njimi Janez Salehar, Maks Henigman in drugi. V noči z 9. na 10. november 1941 so napadli nemško postojanko na Bučki. Njihov umik so izdali sledovi v snegu in ženska, ki je povedala Italijanom, da je videla oborožene ljudi nad Gabrovko. Tam so jih počakali in napadli.

Fantje niso imeli vojaških izkušenj, saj sta bila med njimi le starojugoslovanski podoficir Jakopič in španski borec Nose. Ko so se partizani ustavili v Gabrovki, so sovražniki obkolili hišo. Ivan Bartel in Maks Henigman, ki sta opazila vojake, sta s streljanjem opozorila na nevarnost. Takrat je Maksa Henigmana zadela rafal iz brozostrelke. Tovariši so mu hoteli pomagati, toda Maks Henigman jim je rekel, naj ga pustijo in bežijo, ker zanj ni rešitve. Medtem ko jih je podoficir varoval z mitraljezom, so se borci rešili iz hiše. Pri napadu na Bučko so padli trije borci, nekaj je bilo ranjenih. To je bila prva akcija v boju za svobodo na Dolenjskem. Angela Sakelšak je po bratovi smrti nadaljevala aktivistično delo. Kočevarji so 1941. leta že imeli seznam komunistov in vseh naprednih ljudi. Pričakovali so Nemce, in že celo postavili vislice med Poljanami in Podstenicami, na katerih naj bi pobesili komuniste. Na srečo pa je Kočevarje Hitler preselil, še preden so koga izdali. Čeprav so govorili, da gredo v Hitlerjev raj, so jih naselili v domove izseljenih Slovencev. V prazne kočevske gozdove so se začeli zatekati partizani. Že leta 1942 je bil v Podstenicah glavni štab. Tudi vsi topliški komunisti so odšli v Kočevski rog. Tovarišica Henigmanova je ostala edina komunistka na področju Dolenjskih Toplic.

»Ponoči smo z vozom odpeljali vse orodje za izdelavo čevljev v gozdove. Tam so postavili partizanske delavnice, v katerih so izdelovali

čevlje za partizane. Treba je bilo širiti OF, zbirati hrano, sanitetni material in drugo. Pri tem so izredno veliko pomagali otroci.

Italijani so nadzorovali komuniste. Toplice sem lahko zapustila le, če sem šla po dovoljenje. Zato so začeli sporočila prenašati otroci. Mali partizani so se potikali okrog italijanskih vojakov, ki so se nastanili v Sokolskem domu in v več drugih stavbah, in nam sporočali

Maks Henigman, prvoborec iz novomeške doline. Padel je 11. novembra 1941. leta.

natančna poročila o vojski. V Dolenjskih Toplicah so bili takrat štirje vojaki in enega prebivalca.

Partizanska bolnišnica na Daleč hribu, kjer je delal prvi partizanski zdravnik dr. Lunaček, je potrebovala steklenice za zdravila, ki so jih izdelovali iz zelišč. Mladina je v dveh urah po vseh topliških hišah nabrala tisoč steklenič, ki so jih umivali v »Podžlebru« in jih prekuhal pri Jakopčevih. Otroci so se izkazali tudi pri nabiranju hrane za partizane. Preimenovali smo jih v partizanske pionirje.

Med roško ofenzivo je večina prebivalcev iz topliške doline bežala v kočevske gozdove. Aktivisti smo imeli pri Starem gradu nad Podturnom telefon, ki nas je povezoval z glavnim štabom. Italijani so pritiskali z vseh strani. Ob petih zvečer smo po telefonu sporočili glavnemu štabu, da so Italijani v Toplicah. Viktor Šenica z Obrha je po naročilu štaba razstavil telefon in pobral žico. Ob desetih zvečer sem v temi odšla na Pogorelec. Tam je bilo okoli 400 ljudi, ki so zbežali pred Italijani. Ker so nas Italijani začeli obstreljevati s topovi, smo se razkropili po gozdu. Skupaj z Jožetom Pršinom, Roškarjem, Oskarjem Klemenčičem in njegovo ženo ter Lojzetom Pavličem smo pod vodstvom Janeza Šenice, po domače Dimčevega iz Sel, odšli na vas Travniki, od tam pa v Črmošnjice. Nato smo odšli proti Riglju in v Dolenjske Toplice. V Toplicah ni bilo veliko ljudi. Italijani

so za sabo pustili ognjišča, kjer so pekli kokoši in mačke. Odšla sem domov. Nekaj dni sem se nato potikala od Sušic do Drganjih sel. Pri Bučarjevih so me skrili. Zazidana sem presedela nekoliko dni, le zvečer sem za kratek čas stopila iz skrivališča. Ko so prišli v Toplice Italijani, ki me niso poznali, sem se spet lahko svobodno gibala. Toda nekega dne so preiskali vse hiše in nas več komunistk ujeli. Naložili so nas na tovarnjak. Marija Zupan je pustila doma štiri majhne otroke, Magda Zupanec je punčko vzela s seboj. Odpeljali so nas na sodišče v Novo mesto. Čez nekaj dni so me izločili. Ostalih enajst so poslali v Ljubljano in v internacijo, mene pa so še zasliševali v Novem mestu, vendar nisem ničesar izdala. Nekega dne so pred mojo celico zasliševali Jurančičevo iz Šmarjete. Ta ženska je vse priznala in izdala 9 imen ilegalcev. Čez dva dni so prišli pome. Takrat je prišel oficir,

ki me je ujel v Toplicah. Odpeljal me je v svojo sobo in me tri ure zasliševal. Medtem so devet izdanih in Jurančičevo odpeljali na streljanje. Čez nekaj dni so me vso noč zasliševali v Sokolskem domu v Novem mestu in me pretepali. Nato so me odpeljali v Ljubljano. Dne 11. novembra 1942 se je začela ob 13. uri razprava, na kateri sem vse zanikala. Odpeljali so me v celico smrti. Oblečena sem bila v pižamo, vse drugo so mi pobrali. Naslednji dan so mi prinesli prošnjo za italijanskega kralja za pomilostitev, ki sem jo podpisala. Nato sem dobivala hrano po želji. Deveti dan sem dobila vest, da sem pomiloščena na dosmrtno ječo. Stražarju sem rekla, da sem obsojena le do smrti fašizma. Preselili so me k drugim ženskam. Tretjega marca 1943 so me poslali v zapore v Italijo.

Emil Šenica
Novinarski krožek
OŠ Dolenjske Toplice

Kurirska postaja sredi gozdov

Devetintrideset let mineva od ene najhujših bitk kurirjev TV 8 S na Haloškem. V boju je padlo 22 sovražnikov, več je bilo ranjenih. Kurirji so izgubili tri tovariše, štirje novinci pa so bili zajeti. Najhuje je bilo z ranjenci. Potrebno jih je bilo prenesti, dobiti zdravstva, jih skriti pred sovražnimi. Po obnovitvi TV 8 S so se kurirji umaknili na območje Jelovca, blizu Boča. Domačini so jim pokazali skrit, težko dostopen skalni previs, kjer so si uredili zasilno skrivališče za petnajst borcev. Domačin Kešper je pozimi zakrival stopinje v snegu z živino, ki je po tej poti hodila pit vodo. Zaradi kurirskih in drugih potreb je TV 8 S za novo leto 1945 zapustila varno zavetje.

Leta so minevala. V zadnjih petih letih pa sta kurirja Branko in Srdan sklenila poiskati to domovanje. Gozd na tem velikem območju se je v povojnem času spremenil. Srdan je poiskal pomoč pri lovcih in gozdarjih. Član lovske družine Stoperice in gozdar Jože Skerlovnik se je zelo redno lotil zadeve. Sam je bil pohorski partizan in tako tudi njegova zagna-

nost ni popustila. Z nasveti sta pomagala še dva lovca. Kar po strmih stečinah sva prišla naravnost v bunker nekdanje TV 8 S. Veseleje je bilo neizmerno. Toda v starem partizanskem domovanju so nas čakali novi naseljenci – jazbeci. Sedaj se moramo lovci lovske družine Stoperice, nekdanji kurirji in sedanji stanovalci »dogovoriti«, kako urediti ta zgodovinski pomnik, da bomo vsi zadovoljni. Najbolje bi bilo, da bi ostal ta dom še naprej živ, vendar urejen in zaščiteno pred lovci. Po 39 letih bi skalo označili z napisom. Tudi gozdarji bi verjetno ta manjši predel pustili pri miru.

O ureditvi TV 8 S bo še razpravljali in odločal pododbor štajerskih kurirjev 4. VDV brigade, dogovorili se bomo še z lovci in logarji oziroma z gozdnim gospodarstvom tega območja. Povezati se moramo tudi z družbenopolitičnimi organizacijami ter osnovno šolo tega kraja. Upamo, da bomo našli vsestransko razumevanje ter podporo pri obnovi tega pomnika. Kurirsko postajo naj bi uredili do 1984. leta.

Jožko Korpar-Srdan

Peter Špik-Srečko

Neoboroženi borci na poti s Tolminske na Notranjsko

Cuden se nam je zdel ta ogenj v večerni uri sredi vasi. Nameravali smo se utaboriti v Strmcu pod Policami. Pri prvih hišah v Laharnu, Zabžah, Selceh nas je šlo nekaj borcev po hišah iskat hrano k ljudem, ki so že prej sodelovali z OF. Večina borcev je šla naprej in se utaborila v že naprej določenem kraju. To je bil velikonočni petek 1943. leta, ljudje so si že pripravili velikonočne dobrote.

Ko sem prišel v taborišče, je bil že dan. Kmalu za menoj sta prišla v taborišče aktivista Jernej Abram (Pagon) in Zofija Pagon (Zakuniška). Prinesla sta nam kruh in belo kavo. Zofija je prinesla tudi cigarete. Zofija je bila nekakšen ekonom. Doma je imela večje količine cigaret in drugega materiala, za kar smo dajali potrdila. Ravno ko sva preštevata zavojčke cigaret, da bi ji izdal potrdilo o prejemu, je zaropotalo. Napadli so nas Italijani iz postojanke v Bukovem. Še danes ne vem, kako se je to zgodilo. Komaj nekaj ur smo bili šele v taborišču. Še vedno se mi zdi, da je človek, ki je kuril v Jagrščah, šel za nami in nas izdal. Ta napad je bil za nas prava katastrofa. Padel je Janez Kikel iz Znojil pri Stržišču, ranjen pa je bil Izidor Zalazarjev-Maj iz Zakriža pri Cerknem. Nekateri tovariši so se vdali Italijanom, nekateri pa so zbežali in se skrivali do razpada Italije, nakar so se ponovno vključili v NOG. Terenca sta bežala vsak v svojo smer. Zofija Pagon je pobegnila, medtem ko so Jernej Abram ušli in ga odpeljali v internacijo. Po kapitulaciji Italije so ga Nemci odpeljali v Nemčijo, od koder se je vrnil domov komaj živ 1944. leta.

Po napadu smo se razbežali v glavnem v dve smeri. V moji skupini nas je bilo 12. Šli smo v Bukovski vrh. V bližini Selakovih smo se utaborili in počakali noč. Zvečer so nam pripravili večerjo, dobro zabeljene ajdove žgance. Druga manjša skupina je šla v Orehovsko grapo. Z nje smo se dobili čez nekaj dni. Vodja transporta je dobil grizo, zato me je zadolžil, naj odpeljem skupino v odred. Čez nekaj dni smo šli skozi Hudajužno, Obloke, Obloški vrh, v grapo pod Nemški Rut. V grapi je Jožefu Makucu iz Goriških Brd zdrsnilo in padel je v vodo dva do tri metre pod stezo. Takrat je bila v Rutu in na Koritnici številna italijanska vojska, vsak dan so patrolirali po cesti, zato je bilo nevarno zadrževati se na cesti. Povzpeli smo se nad cesto. Zaradi bližine Italijanov ni nihče hotel prostovoljno po Makuca. Tako sem se priglasi sam in določil še kurirja in bolničarja, ki je bil doma iz Spodnje Trebuše. Trije smo se vrnili v grapo, ostali so šli v odred. Iskali smo do dneva, toda Makuca ni bilo nikjer. V gozdu na levem bregu potoka smo hoteli predaniti. Dogovorili smo se, da bo stražil najprej bolničar. Po dveh urah je poklical kurirja, da bi ga zamenjal. Takrat pa sta opazila Makuca, ki je šel po cesti proti Koritnici. Makuc je nosil kotel za kuhanje hrane. Predalec je bil, da bi ga lahko poklical. Stekel sem po senoži do vode. Na desnem bregu potoka je bila takrat hiša, gospodar pa je bil pri partizanih. Makuc se je pogovarjal z gospodinjo, ko sem prišel toliko blizu, da sem ga lahko poklical. Prebredel je vodo in prišel k meni. Naredila sva mogoče 10 korakov, ko je prišla izza ovinka kolona vojakov. Naredila sva še nekaj korakov, ko so vojaki zavpili: »stoj!«. Stekel sem, Makuc pa se je ustavil in tako so ga ujeli. Tekel sem do gozda in po gozdu navzgor. Italijani so streljali, toda niso me zadeli. Vrh gozda sem dohitel tovariše. Proti severu je bila krajša čistina in odločil sem se za beg v to smer.

V dolini ob cesti so bili Italijani razvrščeni v bojni vrsti. Podoficir me je ob cesti klical, naj pridem k njim. Odgovoril sem, da čakam še ostale, da bodo prišli vsi. Zajel sem sapo in se pogljal v beg čez senožet proti gozdu. Italijani so streljali, toda niso zadeli nobenega. Tekel sem prvi, druga dva za mano. Ko sem prišel do gozda, sem tekal še naprej, druga dva sta zaostala ali šla kam drugam. Ostal sem sam ves dan v gozdu nasproti Nemškemu Rutu. Gledal sem v vas, toda tako daleč nisem razločil ljudi. Popoldne okrog 15. ure sem zaslišal strele v Rutu. Ustrelili so tovariša Makuca. Kasneje sem zvedel v Rutu, kaj so delali z Makucem. Na zaslišanju je priznal, da je partizan, doma iz Goriških Brd. Povedali so mu, da bo ustreljen. Za zadnjo željo je želel videti starše. Italijani so se izgovorili, da to ni mogoče, ker je predalec. Pripeljali so mu duhovnika, da bi ga spovedal pred smrtjo. Makuc ga je zavrnil, čes da nima nobenega greha. Ko mu je duhovnik pomolil razpelo pred oči, so mu stopile solze v oči. Nato je pristopil vojak, da bi mu zavezal oči. Makuc je odklonil z besedami, da ima čisto vest in lahko gleda smrti v oči.

Ostal sem sam. Vrnil sem se. Ponoči sem prišel do hiše pri Žajklju. V tej hiši sem bil februarja in v začetku marca večkrat. Poznali smo se. Prosil sem hrano, a so rekli, da ne dajo nič več partizanom. Povedali so mi, da je ponoči nekdo klical. Njihova sreča da je, da mu niso odprli, kajti tistega partizana so zjutraj ujeli in ga že ustrelili v Rutu, če bi mu odprli, bi jih gotovo izdal, zato nočejo imeti s partizani nobenih stikov več. Še danes sem prepričan, da je prav ta družina kriva smrti mladega partizana Jožefa Makuca. Če bi mu odprli, mu dali hrano in ga opozorili na bližino sovražne postojanke, Makuc ne bi hodil po cesti sredi belega dne. Šel sem naprej proti vrhu Obloškega vrha. Oblačno je bilo in izredna tema. Zavlekel sem se v senik in prenočil. Še drugi dan sem bil brez hrane. Začelo je deževati in proti večeru sem se odpravil proti Oblokam. Nad vasjo je hiša pri Urbanu. Tu so bili naši ljudje aktivisti, ki so me nahranili, poti do odreda pa niso poznali. Šele drugi dan dopoldne je nehalo deževati in šel sem skozi Hudajužno do Spodnjega Bukovega. Splet sem hodil vso noč. Ker je bilo na Bukovem polno italijanskih vojakov, sem se zavlekel v hlev pri Podbregarju. Hiša je bila prazna, sin Andrej je bil v partizanih, drugi člani družine so bili v internaciji. Dopoldan je bil mir. Okrog 15. ure so se pripeljali vojaki z avtomobili in se ustavili ob hiši. Prišli so tudi na hlev, slišal sem njihovo govorico, dva sta se zelo glasno prepirala. Kaj če me odkrijejo? Toda odpeljali so me naprej. Ko sem ugotovil, da jih ni več, sem počasi zlezal iz skričališča. Napotil sem se na Šentviško goro, kajti vedel sem, da je tam neke okrožni komite. Še isto noč sem prišel do komiteja. S kurirji sem drugi dan zvečer odšel na pot.

Prišli smo v Krn, kjer sem se srečal s tovariši iz Severnoprimerškega odreda. To je bilo 27. ali 28. aprila. Povedali so mi, da ni več odreda, temveč 6. brigada Ivana Gradnika, ki se je formirala pred nekaj dnevi na Golobarju.

Konec

Na obisku v osnovni šoli Solkan Širok šolski okoliš

Osnovna šola Solkan nosi ime po svojem rojstnem kraju Solkanu pri Novi Gorici. Ni je težko odkriti, stare šolske stavbe, adaptirane in na sveže prepleksane, ki tesno podaja roko novemu obsežnemu prizidanemu delu šole z modernimi učilnicami in kabinetami. »Leta 1976 smo se vselili v novi del,« pripoveduje tovariš ravnatelj Peter Zigon, ki je na šoli že dvanaest let in kakor sam pravi, kmalu veteran. Staro šolsko poslopje še vedno uporabljamo. Naš šolski okoliš je velik; poleg Solkana obsega še Grgar, Banjško in Trnovsko planoto. Od petega razreda dalje prihajajo v Solkan še učenci iz naših dveh podružničnih šol v Grgarju in Trnovem. Nemogoče je bilo v sedem učilnic v stari šolski stavbi stlačiti dvajset oddelkov. Tudi z dvoizmenskim poukom se to matematično ni izšlo. Nekaj časa smo si pomagali z improviziranimi učilnicami zunaj šole, pač tu in tam v Solkanu. Nova gradnja pa nam je omogočila tako enoizmenski pouk kakor tudi uvedbo podaljšanega bivanja, kar je za nas velik kvaliteten skok.

Med učenci je skoraj desetina vozačev. Vsak dan se jih 110 vozi v Solkan, z Banjške planote pa se vozijo tudi v podružnično šolo v Grgar. Ponavadi velja, da vsakodnevno prevažanje učencev negativno vpliva na uspeh. Tovariš Zigon pa trdi, da je pri njih ravno nasprotno, da se je to spremenilo celo v pozitivno smer, k čemur veliko prispeva dobro delo na podružnicah šolah, ki vsebinsko čisto nič ne zaostajajo za osrednjo šolo. Tudi kadrovske, pravi, da so na splošno dobro pripravljeni, saj imajo štiriinpetdeset pedagoških delavcev.

Zanimalo me je še, koliko so šolska vrata odprta navzven, kakšno in kolikšno je sodelovanje z drugimi šolami, s krajanji, z organizacijami.

»V sklopu mesta rešujemo problem šolanja otrok,« pravi moj sogovornik. »Povezani smo namreč z osnovno šolo Milojke Štrukelj v Novi Gorici, z osnovno šolo, 9. korpusa ter osnovno šolo Šempeter. Skupaj urejamo prostorske težave in na ta način rešujemo enoizmenski pouk. Sodelujemo pa tudi na drugih področjih, pri raznih kulturnih in športnih srečanjih, v financiranju in ne nazadnje imamo skupne samoupravne akte. Na ta način je možno koordinirano delovanje. Kot kolektiv smo se povezali z osnovno šolo Vučenica, in tu mislimo še veliko storiti. Druge naše niti pa se tkejo čez mejo; povezani smo namreč z zamejskimi učitelji in učenci. Vsako leto 25. maja priredimo mednarodni ex tempore. Nanj povabimo vse primorske osnovne šole in tiste šole iz Italije, s katerimi sodelujemo. To je šola v kraju S. Pier d'Isonzo, izmenjavajo otroke pa imamo tudi z občino S. Vedemjano, pobrateno občino z novogoriško.«

Ob vprašanju sodelovanja z organizacijami se je beseda ustavila pri ZRVS, menda zato, ker ravno v soboto skupaj načrtujejo športni dan z obrambno vsebino. Aktiv ZRVS Solkan, ki dela pri šoli, zelo aktivno sodeluje, tako pri sprejemanju letnega programa kakor potem pri ureničevanju njegove vsebine. Med osnovno nalogo so si zapisali: voditi obrambno dejavnost v šoli. Friderik Markovčič je mentor obrambnega krožka. Poleg tega pa deluje še strelski krožek in tudi za tečaj o puški je med učenci dosti zanimanja. Ob različnih praznikih JLA skozi vse leto pomagajo člani ZRVS učencem pripraviti razstavne panoje. Sploh je vsebina obrambnega krožka zelo pestra: spoznajo nekaj iz zgodovine NOB in seznanijo se z osnovnimi specifičnimi vojaškimi spretnostmi. Kaj znajo, pa bodo lahko pokazali

li v soboto, ko bo treba na alarm izprazniti šolo, in na štirih kilometrih orientacijskega pohoda, ki vključuje sedem kontrolnih točk in zahteva vojaške spretnosti.

Krožkarstvo tudi v Solkanu ni zatajilo. Oseminštideset različnih dejavnosti privlači zanimanje učencev od prvega do osmega razreda. Med temi so tudi naši dopisniki – dopisniški krožek. O njih in o njihovem delu sem

Ravnatelj šole Solkan Peter Zigon

se pogovarjala z njihovo dolgoletno, neutrudno in vestno mentorico Nakrstovo, ki zna z vedno novimi in novimi idejami popestriti delo krožka. Osmošolci so letos odšli. Marica zdaj vzgaja novo skupino dopisnikov. Približno dvajset jih je, največ iz petega razreda. Pridno pišejo, se

Učenci 6. razreda z mentorico dopisniškega krožka Marico Nakrstovo

dogovarjajo in sami pošiljajo svoje prispevke v različne slovenske časopise. Seveda skrbijo tudi za svojo Solkansko sapico.

Ker je znano, da morajo slavisti skrbeti tudi za proslave ob različnih praznikih in dogodkih, sva se z Marico Nakrstovo ustavili tudi ob letošnjem 1. novembru in pri proslavi nasploh. »Letos je bilo malo drugače,« pravi tovarišica Nakrstova. »Namesto običajne spominske slo-

vesnosti smo pripravili kulturni dan. Vsi oddelki učencev od tretjega do osmega razreda so šli na pohod ob približno tridesetih obeležjih NOB, ki so v šolskem okolišu. Povsod so nas pričakali člani borčevske organizacije, borci in njihovi svojci, odmačini. Pripovedovali so o dogodku iz NOB, ki so mu potem postavili spomenik. Učenci so se seznanili tudi s kiparji, ki so spomenik delali, opazovali so izraz figur na spomeniku, načrtujemo pa še, da bomo povabili v šolo kiparja Negovana Nemca iz Vrtojbe, ki naj pripoveduje o doživljanju umetnika ob ustvarjanju spomenika, ki predstavlja nek dogodek iz naše revolucije. Vse bodo strnili v zapise in jih skupaj objavili v Solkanski sapici.

To je bila ena stran letošnjega 1. novembra. Na drugi pa so v literaturi poiskali pomen simbolov, kot so na primer korenina, veja, cvet... ki jih je potem pripravljena skupina učencev polagala na grob padlih borcev na solkanskem pokopališču. S tem so izrazili zahvalo za svobodo, navezanost na zemljo, veselje v svobodni domovini.

»Želimo pregnati togost proslav,« pravi mentorica dopisniškega krožka. »To pa zahteva veliko truda. Proslave zaradi proslav nimajo nobenega smisla, saj v otroku ničesar ne pustijo. In zakaj bi otroci samo ponavljali tisto, kar jim postavimo na pladenj? Popolnoma drugače je, če otroci sami sodelujejo pri pripravi, če praznik doživljajo. Sklenili smo, da vsaka oddelčna skupnost pripravi eno prireditev na leto, kakršnokoli. In če prevzame skrb oddelčna skupnost, ne le na hitro skupaj sklicana skupnica, je to tudi del vzgoje kulturnega življenja.«

Tak primer prireditve je bil v osnovni šoli Solkan pred nedavnim, ob koncu tedna otroka, kot sklepna prireditev klubov in krožkov OZN na osnovnih šolah. Poleg razstave na temo Lačni otrok so učenci 7.a v šolski avli pripravili pravo oddajo o kruhu. Podatke o lakoti v svetu, o šolski malici, o tem, kako se peče in reže domači kruh, so sami zbrali. In da je bilo vse skupaj še bolj nazorno, so ob koncu prireditve zrezali hlebe domačega kruha, da je vsak dobil kosček.

Nekaj izjemnega pripravljajo tudi za 29. november, pa ne izdajo skrivnosti. Pravijo, naj bo presenečenje, o katerem nam bodo pisali po prazniku.

Tako živijo v solkanski osnovni šoli. Vsak dan jim prinese kaj novega, tudi probleme, seveda; v množici 906 učencev morajo biti tudi problemi. Brez njih bi bilo dolgočasno. Da jih le lahko sproti rešujejo.

Živa Drole

110
sladkogorska
1873-1983
paloma

tozd terme čatež

Pravočasno poskrbite za svoje zdravje
Združite prijetno s koristnim
Povežite sistematične preglede z oddihom

KUPON

PROSIM, POŠLJITE MI INFORMATIVNO GRADIVO IN CENIK STORITEV
NA NASLOV:

TEL. (068) 61-811
TELEX 56795

Prijateljstvo ne pozna meja

Vuzenica ni velik kraj, a je pri nas in v zamejstvu zelo dobro poznan. Zavedamo se, v kakšnem času živimo. Vemo tudi, da je prijateljstvo med narodi najboljše zagotovilo za mir na svetu. Še posebej velja to za nas, ki živimo blizu meje.

Že trinajstič zapored je letos pri nas potekala Koroška likovna kolonija. To srečanje mladih z obeh strani meje je bilo splošno namenjeno le likovnemu ustvarjanju. Postalo pa je veliko več. V enem tednu se pri nas spletje prijateljskih in tovariških vezi kot drugače vse leto. To ni le stvar odraslih. Mladi iz Vuzenice, Mute, Koroške in Porabja preživimo večino časa delavno, a se vedno najde prosto tudi za šolo in pesem. Slovo je potem hudo, prihodnja kolonija pa daleč. Vsako leto je enako, pa vendar je letošnja nekaj posebnega. Naši koroški prijatelji so nas namreč povabili, da jim vrnemo obisk. S kolikšnim veseljem smo sprejeli povabilo, kaže že to, da je odpotovalo približno petdeset gostiteljev, likovnikov in pevk.

Ves teden prej je minil v nestrpnem pričakovanju. Slišali smo že o lepotah Koroške in vsi smo si jo želeli tudi ogledati. Ko smo se v soboto zjutraj seznanili s programom poti, smo videli, da bomo prepotovali res velik del dežele, v kateri je veliko ostankov tudi iz naše slovenske zgodovine. Ti so se začeli vrstiti kaj kmalu po prestopu meje. Žal se je vreme poslabšalo in spustila se je megla. Tako je bila postaja že na Gosposvetškem polju. Ogledali smo si knježi prestol. Veliko nam je o tem povedal vodnik, tovariš s Slovenske prosvetne zveze. Njegovi pripovedi smo z zanimanjem prisluhnili.

Potem smo se razdelili; pridružila sem se skupini, ki je odšla slikat Gospo sveto. Prelepa cerkev in okolica sta dajali obilo motivov, slišali pa smo tudi prelepo ubrano zvonjenje gosposvetških zvonov, ki odmeva daleč po dolini.

Ob delu smo postali lačni. Kosilo nas je v Celovcu že čakalo. Hkrati smo si ogledali tudi novi dijaški dom za

slovenske učence. In že je bil tu najtežje pričakovani trenutek: srečanje s prijatelji, pri katerih bomo prespali. Takoj sem se seznanila z Natašo. Šli sva tudi skupaj slikat v mesto, na novi trg. Na tem trgu stoji kip Marije Terezije, pa znan celovski zmaj. Stara zgodba pripoveduje, da bo nekoč zmaja ubil Herkules, in to takrat, ko bo šel mirno pravi koroški Nemec. Ogledali sva si tudi mesto. Tu je v veselo razpoloženje kanila prva grenka kaplja. Nataša mi je povedala, da je na ulici nevarno govoriti glasno slovensko.

Sele takrat so me zbudile v oči tudi zastave, ki so grozeče visele nad ulicami. Kar olajšanje sem začutila, ko smo spet sedli v avtobus in se odpeljali v Radiše. V Radišah smo imeli prijeten kulturni program in se seznanili s starši gostiteljev. Prijetno je bilo, slišali nismo niti ene nemške besede. Začutili smo, da smo vsi Slovenci, da smo med seboj neločljivo povezani. Po večerji smo se ločili. Pri gostiteljih so me res lepo sprejeli. Počutila

sem se čisto domače in bilo mi je res všeč. Naslednje jutro smo se peljali do nekaterih znamenitosti. Obiskali smo Minimundus, Evropa park, šli smo na Plešivec in se peljali ob jezeru. Natašina mama, ki je učiteljica na Slovenski gimnaziji, mi je podrobno odgovorila na marsikatero vprašanje. Zanimiv je bil tudi ogled Celovca, ki je lepo mesto, pa obisk na grobu Karla Prušnika-Gašperja. Natašin dedek je bil organizator partizanstva na Koroškem in vsi v družini so ponosni nanj.

Kako težko se je bilo potem posloviti! Vsi smo želeli še ostati in še dolgo smo mahali iz avtobusa. Tudi nekaj solz je steklo, a se jih ni nihče sramoval.

Vračali smo se po drugem bregu Drage. Veliko smo videli z razglednega stolpa nad Vrbskim jezerom. Žal pa smo si veliko vasi ogledali le mimogrede. Bilo je resnično zanimivo in lepo!

Za dva dni smo pozabili mejo.

ENJA ŠKERGET, 8. b,
Osnovna šola Vuzenica

Vtisi z razstave ob 40-letnici prvega kongresa Slovenske protifašistične ženske zveze

Oktober meseca 1943 je bil v prijazni vasi Dobrnič na Dolenjskem ustanovni kongres Slovenske protifašistične ženske zveze pod geslom »Vse za partizane do končne zmage«. V novemški študijski knjižnici so ob obletnici pripravili zanimivo razstavo, ki smo si jo ogledali tudi člani novinarskega krožka naše šole in zapisali naše vtise.

V Dobrnič se je takrat zbralo 180 žensk, petim je celo uspelo priti iz okupirane in z žico obdane Ljubljane. Kmetice, delavke, borke, aktivistke, izobraženke, vse za eno stvar – boj do zmage. Sklenile so, da bodo še naprej zbirale hrano za partizane, obleko, zdravila, skrbale za ranjence. Obdelati vsak kosček zemlje je bilo med vojno zelo pomembno. Tukaj so ženske prvič dokazovale svojo enakopravnost, najprej pri delu in nato pri pravicah, ki izhajajo z dela.

JANJA 7. a.

Miran Jarc, po katerem ima ime študijska knjižnica, je padel med roško ofenzivo in ni znano, kje je pokopan. Izložba na desni prikazuje razvoj pisane besede. Videli smo inkunabule, prelepe inicialke, pisavo na glinenih ploščicah, note, ki so pisane z roko in so bile nekoč oglate. Meni je bila najbolj všeč slika s kongresa v Dobrnič, ki prikazuje preprosto kmečko mamico v beli ruti.

MOJCA 6. b.

Po pripovedovanju tovarišice Petrov, ki nas je prijazno sprejela v knjižnici, je naša knjižnica kar bogato založena s knjigami, revijami in drugim gradivom. Skoraj vse, kar potrebujemo, dobimo. Ob razstavi sem se ustavila ob zvezkih Naše žene, ki je izhajala že leta 1943. Izobraževanje je bilo pomembno tudi med vojno.

URŠKA 5. a.

Ker doma berem Našo ženo, sem bila prijetno presenečena, ko sem izvedela, da so izdajali revijo med NOB. Z veseljem sem si ogledala razstavljene izvode v knjižnici.

VANJA 5. b.

Prva predsednica je bila Angelca Očepek. Prebrala sem si nekaj vrstic iz razstavljenega gradiva. Všeč mi je bil stavek: Narod, ki ima take ženske, ne more propasti. Naše ženske so bile zares pogumne, saj so se enakovredno postavile z ramo ob rami v boju in pozneje v gradnji domovine.

HELENA, 5. b.

Razstava mi je bila všeč, ker je lepo urejena in pregledna, lahko si tudi prebereš, kako so o tem kongresu pisali kasneje, ob raznih obletnicah.

MAJA 6. a.

Ogled študijske in pionirske knjižnice, ki smo ga združili z ogledom razstave ob 40-letnici SPZZ, je bilo nadvse zanimivo in koristno delo. V študijsko knjižnico bomo morali kar kmalu priti, saj je srednja šola pred vrati in v njej je treba za učenje po gradivo v knjižnico. Ponosna sem, da sta na tem kongresu sodelovali tudi Cvetka Strniša in Rezka Virant, ki sta iz Dolenjskih Toplic.

JANJA, BRANKA 7. b

Po ogledu razstave smo odšli še v pionirsko knjižnico, kjer nam je tovariš Tomo povedal, kako deluje njihova knjižnica. Nekaj naših soolk se je kar 'zakadilo' v oddelek za cicibane. Mi namreč še vedno radi beremo pravljice.

Zbrala in uredila
INGRID MOŽINA, novinarski krožek
OŠ Dolenjske Toplice

Bili smo na Pokljuki

Letos mineva 40 let od hudih bojov 3. bataljona Prešernove brigade na Pokljuki. Učenci osnovne šole Rakek in podružnice Unec smo pripravili izlet na Pokljuko. Povabili smo borce, sorodnike padlih in druge krajanje vasi

Unec, Ivanje selo in Slivice. Našemu povabilu se je odzval tudi tovariš Franc Puntar, preživel borec tako imenovanega »Mrtvega bataljona«.

Bil je lep sončen dan, ko smo se odpeljali proti Pokljuki. Naša prva postaja so bile Begunje. Ogledali smo si grobišča talcev in muzej. V celicah so slike in podpisi zapornikov. Ogledali smo si tudi prostor, v katerem so streljali talce. Druga postaja je bila vas Vrba. Ogledali smo si rojstno hišo Franceta Prešerna. Pot nas je vodila na Pokljuko, kjer je bil tudi cilj našega potovanja. Vsi udele-

ženci izleta so se zbrali ob spomeniku junaškemu boju in smrti 3. bataljona. Pionirji smo s kratkim kulturnim programom počastili spomin na padle, med katerimi so bili tudi borci naše krajevne skupnosti. Tovariš Franc

Puntar nam je pripovedoval o boju in o tem, kaj je sam doživljal v tistih hudih trenutkih, ko so fašisti neusmiljeno kosili po borcih v hotelu Pokljuka, ravno tam, kjer danes stoji spomenik. Pri spomeniku in na grobišču smo položili cvetje in prižgali svečke.

V večernih urah smo se vrnili domov, utrujeni, vendar polni vtisov in novih doživetij iz preteklosti.

Učenci 3. in 4. r. podružnične šole Unec ERNEST GNEZDA, BOŠTJAN JERNEJČIČ, NATALIJA UDOVIČ, DUŠAN ZWOLF

Do Obretanovega

Naš športni dan je bil drugačen od prejšnjih. Bil je daljši in seveda zahtevnejši. Prehoditi smo morali pot do Obretanovega, kjer je spomenik padlim in strelišče.

Jesen je, zato je bilo na pohodu pestro in zanimivo. Pritegnili so nas barvita pokrajina in živina, ki se je mirno pasla po pašnikih. Na poti smo morali večkrat čez naravne ovire; preskočili smo majhen potok, plazili smo se pod žicami in ograjami. Pa to niti ni bilo hudo. Slabše je bilo z našo kondicijo. Odkrito moramo povedati, da je mnogi od nas nimajo, zato so imele tovarišice z nami precej težav. Venomer so nas vzpodbujale: »Hitreje, hitreje, pot je še dolga!« Mi pa smo se obirali in zaostajali.

Tako je trajalo tri debele ure, da smo bili vsi na cilju. Kratko smo se pogovorili o poti in nalogah. Pri spomeniku smo obudili spomine na dogodeke iz NOB.

Zadovoljni smo se vračali v dolino. Sklenili smo, da bomo v prihodnje več hodili in tekali v naravi, saj bomo le tako postali bolj vzdržljivi in vztrajnejši na pohodih.

4. razred osnovne šole
Prežihovega Voranca
RAVNE NA KOROŠKEM

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Pionirjeve dolžnosti

Devetindvajseti november – dan republike – rojstni dan naše domovine; in obenem dan, ko se naši cicibani prelevijo v pionirje. Vsako leto nove generacije pionirjev, vsako leto praznično okrašene dvorane, ponavljanje pionirske zaobljube, rdeče rute in pionirske kape in zastave... kamorkoli se ozreš, povsod svobodno vihrajoče zastave. Kaj pomeni postati pionir, se pogovarjamo ob vsakem 29. novembru. Obujamo spomine, kako smo mi postali pionirji, kako prazničen je bil tisti dan. Pravi pionir se jih zaveda vedno in povsod.

Prav o pionirjevih dolžnostih nam je napisal Igor Flucher iz 7. a razreda osnovne šole Kerencičevih Pesnica. Takole piše:

»Pionir mora biti mlajšim zgled. Mora izpolnjevati vse zastavljene naloge in mora pomagati starejšim ljudem in invalidom.

Pionir je zadolžen, da poskrbi za starejše ljudi, ki so bolni ali zaradi drugih razlogov ne morejo narediti tega, kar bi hoteli. Pomagati jim mora na njivi ali na vrtu, nasekati drva, namesto njih oditi v trgovino po kruh in mleko in druge stvari. Pionir mora skrbeti za čistočo,

toda nekateri ne upoštevajo tega in omenil bi tale dogodek:

Peljal sem se z avtobusom, in ker so bili sedeži prosti, sem sedel. Toda na naslednji postaji je vstopilo veliko ljudi, med njimi tudi starejši. Ljudje so vstopili in se pomikali proti izstopnim vratom. Pred mano so sedeli trije fantje, ki pa se niso ozirali na starejše ljudi. Ostali so na svojih sedežih. Takoj sem vstal, da je lahko sedla starejša gospa, ki je pravkar vstopila. Zahvalila se je in mi rekla, da sem dober fant. Toda prostor moramo odstopiti tudi drugim ljudem, ne samo starejšim in invalidom.

Pionir mora spoštovati vse ljudi, mora biti marljiv in pripravljen pomagati drugim.«

To seveda še niso vse dolžnosti našega pionirja. Vsi, naši mladi dopisniki, jih poznate bolj kot kdorkoli drug. Z njimi se srečujete vsak dan. Veliko je takšnih, ki niso nikjer zapisane, takšnih, ki sta jih izoblikovala življenje in delo v vašem okolju. Kaj menite, ali jih ne bi za letošnji praznik domovine strnili na naši mladinski strani? Pišite nam, čimprej!

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE KRAM

Sumljivi popravki

Po devetindvajsetih letih od prve in po štirih letih od četrte izdaje Petkove fotomonografije o 14. diviziji je Stane Suštaršič-Boštjan izbrskal in objavil v TV-15 (24. februarja in 29. septembra 1983) dva popravka napisov, ki jih je k posameznim Petkovim slikam napisal urednik tega albuma Stane Škrabar-Braškar.

Oba kritična zapisa pa poleg problematičnega ugotavljanja netočnosti v kritiziranem delu in ob pozivu, da naj poznavalcu sporočijo dodatne podatke, vsebujeta še druge nepotrebne elemente, kakor n.pr. medvrstično opozorilo na pripravljačo se drugo Suštaršičevo knjigo (da bi le imela manj zgodovinskih netočnosti kakor prva: »Kovači lepših dni«!) in pa očitno netolerantnost do Braškarjevih komentarjev (»napis pod sliko je torej izmišljen«, »podatek je v celoti zgrešen«, »avtor napisa pod sliko ni preverjal zbranih podatkov« itd.).

Sicer pa so nekateri Suštaršičevi izsledki hudó krivični, a tudi v osnovi netočni! Dolgovezni popravek komentarja pod sliko komandanta Luke z dvema koroškima partizanoma je namreč že sam urednik Braškar v enakem smislu, kakor sedaj Suštaršič, popravil na tiskanem vložku »Popravki« (jaz ga imam na voljo za dokazovanje), ki je bil vložen v vsak izvod Petkovega albuma, pa ostaja za razmišljanje, zakaj Suštaršič tega ni opazil... Pri tem pa (če drži Suštaršičev nadaljnji izsledek, da je ta posnetek nastal 5. ali 6. aprila 1944) sploh ne more biti točna tale kritika trditev: »Na poti v štab jih je opazil divizijski fotograf Jože Petek in jih slikal«, zakaj v tem času je Petek zaradi hudih telesnih poškodb s pohoda 14. divizije ležal daleč od kraja tega dogodka!

Anton Gregorič-Jakec

Spominski dnevi Mitje Gorjupa

Društvo novinarjev SR Slovenije tudi letos organizira srečanje »Spominski dnevi Mitje Gorjupa«, ki bodo od 10. do 12. novembra 1983 v Rogaški Slatini. Poleg obiska steklarne »Boris Kidrič« in pogovora s predstavniki te delovne organizacije o njihovih stabilizacijskih prizadevanjih bo organiziranih več okroglih miz z naslovi: Novinarski izzivi, Aktualne družbenoekonomske razmere in uresničevanje dolgoročnega programa gospodarske stabilizacije, O uresničevanju stabilizacijskih nalog, Aktualni družbenopolitični trenutek v SFRJ.

K sodelovanju so povabljeni tovariši France Šetinc, Janez Vipotnik, Miha Ravnik, Jože Smole, Janez Zemljarič in Mitja Ribičič.

Partizanska zlata poroka

V Šmarju pri Jelšah sta Malka in Gustl Anderluh slavila zlato poroko. Občinska skupščina jima je priredila pristrčno slavoje na matičnemu uradu. Po petdesetih letih sta si ponovno izmenjala poročena prstana in v imenu skupščine in njenih družbenopolitičnih organizacij jima je spregovoril J. Jakoš, v kulturnem sporedu pa jima je zapel šmarski pevski zbor.

Slavja na njunem domu so se udeležili številni gostje, predvsem njuni soborci partizani in aktivisti, ki so prišli iz raznih krajev Slovenije. V imenu partizanskega gledališča sta jima spregovorila Janez Kuhar in Dušan Mevlja, ki sta podarila njune zasluge za organizacijo zobozdravstva na osvobojenem ozemlju Bele krajine in za organizacijo amaterskega gledališkega življenja. Kot prvororca sta se Malka in Gustl Anderluh vključila v narodnosvobodilno gibanje že leta 1941. Avgust je bil v raznih vojaških enotah v Beli krajini, Suhi krajini in Velikih Laščah. Z Notranjske je bil poklican v Črnomelj in po nalogu glavnega štaba je ustanovil zobotehnični laboratorij na Stražnem vrhu v Beli krajini. V njuni zobni ordinaciji so si zdravili zobe borci, vojaški in politični voditelji ter predstavniki tujih vojaških misij. Njun gostoljubni dom v Črnomlju je bil med NOB shajališče partizanskih umetnikov vseh vrst, zlasti pa igralcev in knji-

ževnikov. Gustl je kot igralec nastopal tudi v partizanskem gledališču. Njuna otroka Janez in Monika sta kot pionirja pogosto nastopala na mitingih in proslavah kot ljubek plesni par.

Po vojni sta v Ljubljani začela organizirati novo zobozdravstvo. S privolitvijo ministrstva za zdravstvo sta leta 1947 preselila zobno ambulanto iz Črnomlja v Šmarje pri Jelšah, kjer

cem. Za svoje nesebično delo sta prejela mnogo priznanj in odlikovanj. Gustl je bil tudi dolgoletni vodja lovske družine in rezervnih vojaških starešin. Amalija je prejela priznanje OF in orden zaslug za narod. Zlatoprocenca imata dva otroke, štiri vnuke in enega pravnuka.

Hvaležni krajinu so jima ob zlato poroki poslali obilo čestitk in telegramov in jima izrekli ob njunem živ-

Malka in Gustelj Anderluh s sinom in hčerko

sta leta 1948 kot višja diplomirana dentista ustanovila državno zobozdravstveno ordinacijo. Ves svoj prosti čas sta posvetila delu na političnem, gospodarskem in kulturno prosvetnem področju Šmarja in Kozjanskega. Avgust je bil predsednik občine 11 let, in to v najhujših časih obveznih oddaj in odkupov, ko je bilo treba skrbeti za hrano tovarniškim delav-

ljenjskem slavlju najlepše želje.

Redke so zlato poroke, kjer bi bila tako ženina kot nevesta partizana in aktivista. Oba sta tudi redna bralca borčevskega lista TV-15, zato se tudi uredništvo TV-15 pridružuje mnogim čestitkam ob njuni zlato partizanski poroki z željo, da bi TV-15 še dolgo vrsto let prebirala.

Dušan Mevlja

Še enkrat:

Uskladitev pokojnin

Upokojenci iz Frama pri Mariboru so pred dnevi pisali našemu uredništvu glede prispevka, ki je govoril o uskladih pokojnin z vsebino se ne strinjajo popolnoma. Zaradi natančnejše informacije objavljamo nekoliko daljši (razumljivejši) odgovor:

Pokojnine morajo biti v začetku vsakega koledarskega leta večje za toliko odstotkov, za kolikor je porasel v letu poprej povprečni osebni dohodek zaposlenih delavcev.

V letu 1983 so se pokojnine najprej povečale za 5 odstotkov s 1. 1. 1983, nato pa še za 2,9 odstotka (ko so bili znani statistični podatki o povprečju osebnih dohodkov zaposlenih delavcev, ki so bili večji za 26 odstotkov. Med letom 82 pa so se pokojnine povečale že za 10 odstotkov od 1. 7. in 6 odstotkov od 1. 10., kar znaša skupaj v indeksih $110 \times 106 \times 105 \times 102,9 = 126$). S tem je bila izpolnjena prej omenjena zaveza glede povprečnih po-

kojnin na račun porasta OD v letu 1982.

Med letom 1983 so se pokojnine na račun porasta osebnih dohodkov v letošnjem letu najprej povečale za 4,5 odstotka z veljavnostjo od 1. 1. 1983 in nato še za 1 odstotek prav tako z veljavnostjo od 1. 1. 1983. S 1. 1. 1984 pa se bodo akontativno povečale še za 11 odstotkov. Tako skupno povečanje pokojnin na račun porasta osebnih dohodkov v letu 1983 znaša od 1. 1. 1984 dalje že 17,15 odstotkov (indeks: $104,5 \times 101 \times 111 = 117,15$). Ko bodo znani podatki o porastu osebnih dohodkov v cellem letošnjem letu, pa bo opravljeno še dokončna uskladitev pokojnin – predvidoma v aprilu 1984.

Stabilizacija tudi v enotah JLA

Kmetijska proizvodnja prav v času ekonomske stabilizacije postaja vse pomembnejša veja našega gospodarstva. Ukrepi ekonomske stabilizacije so uvedeni tudi v enotah JLA, ki s svojo proizvodnjo mesa, sadja in zelenjave zadovo-

luje del svojih potreb. Nedavno so se za to vrsto varčevanja odločili tudi v enoti starešine Bogdana Krtinica. Začeli so s čredo petdesetih ovac in prav toliko svinj, katerih del je namenjen za pomnožitev črede, večina pa za prehrano pripadnikov armade.

Petar Nikolić

Po uspešni razstavi 1. slovenske artilerijske brigade, ki je bila v poslovnih prostorih Iskre v Ljubljani in si jo je ogledalo več kot dva tisoč obiskovalcev iz Slovenije in brigade Fontana iz Italije, se je odbor 1. SAB odločil, da premesti razstavo v poslovno stavbo Petrola v Ljubljani na Titovi cesti pri Plavu laguni. Razstava bo odprta od 9. do 21. novembra. Priporočamo, da si jo ogledajo šolska mladina in ostali občani.

Odbor 1. SAB

Zemlja diši nekaterim

To se zdijo zdaj že pozabljene omlednosti: »blagor mu, komur rodiš«, »zemlja, naša edina prava mati«, »zemlja, temelj vsega življenja«, »kmetijstvo je temeljna gospodarska panoga«, »brez zemlje ni kruha«, in tako brez konca, da ne omenjam še tistih pesniških popadkov, kako nebeško diši zemlja (ne da bi pri tem bilo treba pomisliti na gnoj). Baje le kmet je, kako diši zemlja, in kaj je pravzaprav to, čemur se učen pravi nekakšno sredstvo ali pripomoček za delo, pridelovanje (zdaj so začeli glodati besedo »pridelava«). Včasih smo se učili, da je zemlja dejansko brez vrednosti, nekaj takšnega kot zrak. Nekakšno vrednost dobi le, če jo obdeluješ, češ da zemlje ne moreš jesti, čeprav so ljudje tudi to že poskušali. Vendar tudi pri nas nismo nikdar prenehali govoriti o vrednosti zemlje, ne glede na to, da smo med drugim dokazovali, češ da zemlja nima nobenega pomena in da o kmetijstvu ne kaže niti govoriti, saj bo tako ali tako – kdove kako – izumrlo. Menda bomo živela dobivali tudi iz nekakšnih tovarn ali kemija bo nadomestila še kmetijstvo. Zemlja bo imela pomen ali vrednost samo še kot podlaga tovarn, cest, parkirišč, kot stavbišča in seveda – predvsem? – smetišča.

Komu torej še diši zemlja? Nekaterim pač, predvsem tistim, ki so to znali zavohati in jim je začel smrdeti – denar. Spet so odkrili staro modrost, da je denar najbolj vlagati v zemljo. Pred desetletji je bila zemlja skoraj brez cene. Vsem je tako rekoč smrdela. Zlasti kmečki mladini. Potem so nekateri meščani, ki baje tudi sodijo med delovno ljudstvo, spoznali, da zemlja diši, če na nji postaviš počitniško hišico, pa tudi sodoben grad ta ljuba zemljica prenese. Nekaj časa je bila cena kvadratnega metra kmetijske zemlje enaka kilogramu pšenice. Zdaj pa pravijo izvedenci, da je obdelovalna zemlja že najmanj tridesetkrat ali če smemo verjeti, najmanj stokrat dražja. Le zakaj jo tako cenimo? Kdo je pripravljen toliko plačati? Predvsem zemlje ne kupujejo kmetje. Sicer bi jo ta ali oni kmet rad kupil, ko bi mogel. Navadno pa jo kvečjemu najame, če se mu že zdi, da je celo deset hektarov obdelovalne zemlje za uspešno gospodarjenje premalo.

Tisti »nekateri« imajo torej denar. Kupujejo zemljo, naj stane, kar hoče. Ne, niso kmetje in kmetovati tudi ne mislijo. Verjetno pa je, da bo posej v naši državi rajši še več neobdelane zemlje. Zdaj je »počiva« približno desetino vsega našega zemljiškega bogastva ali kakšnih milijonov hektarov. Sicer je pri nas tudi nekaj strokovnjakov, ki dobro vedo, kaj lahko zemlja da, če si jo znaš vsaj začasno prilastiti, kar so nekateri dokazali v rodovitni Slavoniji (morda še kje?); prilastili so si zapuščeno zemljo tako, da so jim jo obdelovali delavci družbenega kmetijskega posestva, seveda z družbenimi stroji in kar k temu sodi. Ko so te sodobne graščake prijeli, so se zagovarjali kot odrešeniki našega kmetijstva, češ da so samo skrbeli, da bi bilo kar največ zemlje obdelane. – No, zemlja vendar diši, le nos moraš imeti, in še kaj.

efes

tv-15 naš TOVARIŠ

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za razvijanje vrednot narodnosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978 – Glavni urednik: ZVONE KRŽIŠNIK; Odgovorni urednik: TONE URBAS; Novinarji – uredniki: ŽIVA DROLE – TV-15 za mladino: BOJAN KUNTARIČ – notranja politika; MILENKO STRAŠEK – reportaža; BCUJANA ŽOKALJ-JESIŠ – naša organizacija; Lektor: KATJA HVALA; Tehnični urednik: DRAGO SETNICA; Tajnica uredništva: MARA OKORN; Vodja uprave: MILAN SENIČAR; Telefon uredništva: 327-780; Telefon uprave: 317-049 – Uprava in naročniški oddelki: Miklošičeva 28/1 p. p. 598, 61001 Ljubljana – Letna naročnina 500 din, posamezna številka v prosti prodaji 10 din – Tekoči račun: Založba Borec p. o. 61001 Ljubljana – Izdaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28 – Rokopisov in fotografij ne vračamo – Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 42/1-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačujejo temeljnega davka od prometa proizvodov – Korektore in tisk: ČGP Delo, Ljubljana, Titova 35